Çağdaş Drama Dizisi

Albert Camus

ECİNNİLER

2. BASIM

Türkçesi
AZİZ ÇALIŞLAR

Albert Camus

ECİNNİLER OYUN

Türkçesi AZİZ ÇALIŞLAR
Özgün adı *Les Possédés*
CAN YAYINLARI

ECİNNİLERİN ‘ECİNNİLERİ ÜSTÜNE

Aziz Çalışlar

Albert Camus, Dostoyevski’nin 1870/71 yıllarında yazdığı ünlü *Ecinniler* romanını 1959’da oyunlaştırarak, ‘Théâtre Antoine’da kendisi sahnelemiştir. Bu yapıt, bir Dostoyevski uyarlaması olmakla birlikte, Camus’nün sanatsal-felsefi yaratımları arasında önemli ve özgün bir yere sahiptir. Ancak, nasıl Camus bu yapıtını Dostoyevski’den almışsa, Dostoyevski de yapıtım kendi döneminin gerçek yaşamından almıştır. Bu nedenle, yapıtın dayandığı yaşamsal olgulara dönerek, gerek Dostoyevski’nin, gerek Camus’nün bu olgulara nasıl baktıklarının burada gözden geçirilmesi, yapıtın daha iyi kavranabilmesi açısından, hiç kuşkusuz, önem taşımaktadır. Bilindiği gibi, 19. yüzyılda Rusya, çok karmaşık ve çelişkilerle dolu bir toplumsal, siyasal yaşama sahip olduğu kadar, aynı zamanda, siyasal-devrimci bir arenadır da. Bir yanda Belinski, Dobrolyubov ve ' Çemişevski gibi devrimci-demokratlar, bir yanda Slavcılar, bir yanda Batıcılar, bir yanda Petraşevski Çevresi, bir yanda ‘Rus sosyalizmimin sözcüsü Herzen ve Ogaryov, bir yanda Lavrov, Tkaçyev ve Mihaylovski’nin popülist ideolojileri, bir yanda Bakunin ve Kropotkin’in anarşizmi... Öte yanda da, bunların dışında kalamayacak bir romancı, Dostoyevski. Nitekim:

PETRAŞEVSKİ ÇEVRESİ ve DOSTOYEVSKİ

22 Aralık 1849’da St. Petersburg halkı acayip bir olaya tanık oldu; yirmi bir siyasal tutuklu, St. Petro ve Pavlus Kalesinden alınıp Semenovski Alanına getirildi ve siyah bir bezle örtülmüş darağacı platformunun önüne dizildi. Bir memur, haklarında verilen ölüm cezalarım okudu; bir rahip

tutuklulardan tövbe etmelerini istedi ve askerler her birine, idam cezalarında gelenek olduğu üzere, beyaz gocuk ve başlık giydirdi... idam edilecekleri günü bekleme acısını çekmiş olan on sekiz 'Petraşevskici arasında, ileride 19. yüzyılın en büyük yazarlarından biri olacak kişi, Fyodor Dostoyevski adında bir genç de vardı." Dostoyevski'nin bu dönemdeki siyasal konumu ile ileride romanları arasındaki bağla ilgili olarak da şunları okuyoruz:

"Petraşevskicilerin Rus düşünce tarihi içindeki rolünü saptayabilmek için, düşüncelerinin Dostoyevski'nin olgunluk dönemi yazılarında benimsediğini göz önünde tutmamız gerekir. Dostoyevski' nin tüm büyük romanlarının arka planını oluşturan sosyalizm ile giriştiği polemiği, büyük ölçüde, gençlik arkadaşlarının sahip oldukları düşüncelerle yürütülen tartışmalar oluşturur. Bu polemiğin ana teması, sosyalizmin toplumsal adaletten çok, insanı Tanrının yerine koymak yolunda bir girişim olduğu savının kaynağı, kuşkusuz, Dostoyevski'nin gençliğinde izlediği tartışma gruplarında duyduğu antropoteist (insan-tanrıcı-A.Ç.) düşüncelerdi." Nitekim, Dostoyevski, olgunluk dönemi olan ve aşırı sağ çevrelerle ilişkiler içine girdiği 1870'lerde, "hem Batılı kapitalizmin, hem de sosyalist düşüncelerin insanın Tanrıdan uzaklaşmasının bir sonucu olduğu inancına , varmıştı. Bu düşünce, Dostoyevski'ye Petraşevski Çevresinin bir üyesi iken yazıları kendisine sunulan Feuerbach'ın telkin ettiği bir şeydi. Feuerbach, 'Tanrı, insanın kendisinden başka bir şey değildir' diye yazmıştı, 'dolayısıyla Tanrıya yüklenen tüm nitelikler, insan doğasının nitelikleridir... Gerçek Tanrı insandır!"'

Ancak, Petraşevski Çevresi üyeliğinin siyasai-düşünsel uzantılarında Dostoyevski'nin *(Suç ve Ceza*, *Budala* gibi romanlarını içeren) bu olgunluk dönemi sırasında, çok önemli bir olay yer alır: 'Neçayev Olayı!'

NEÇAYEV OLAYI YA DA SİYASAL 'ECİNNİLER'

1869 yılında, Herzen, Ogaryov ve Bakunin’le İsviçre’de yakından bir ilişki kuran ve Moskova Üniversitesinde okuyan Neçayev adlı bir bağnaz devrimci, öğrenci arkadaşlarını gelecekteki bir devrim adına örgütlemeye başlar. ‘Halkın Öcü’ adıyla tanınan, Enternasyonal’in temsilcisi ve tüm ‘Rusya Devrimcileri Komitesi’nin üyesi olduğunu ileri süren, son derece merkezi bir örgütün kurucusudur Neçayev. Bu girişiminde Neçayev’i, kendisine *'Alliance Révolutionnaire Européenne Committée Général*’ adını taşıyan, gerçekte varolmayan bir örgütün mühürü ile özel bir garanti belgesi veren Bakunin desteklemektedir. Neçayev’in *Devrimci Kateşizm* adını taşıyan kitapçığı, acımasız ve dürüst olmayan savaşım yöntemlerini savunmaktadır: “Devrimci, yerleşik toplumsal ahlâktan tiksinip ondan nefret eder; onun için, yolu devrimin zaferine açan her şey ahlâka uygundur, onun yolunun karşısına dikilen her şeyse ahlâka aykırıdır.” Bu ilkeler çevresindeki eylem, başlarındaki şef yoluyla yukarıdaki bir gruba bağlı beşer kişilik gruplarca yürütülecekti.

1869 yazında İtalya’dan Dresden’e geçen Dostoyevski’ye, orada karısı Anna’nın Moskova Tarım Akademisinde öğrenci olan ağabeyi, bu gençlerin yaşamlarını, devrim üzerine bilgilerini anlatır, bu arada da, Ivanov adındaki bir öğrenciden de renkli bir biçimde söz eder. Ancak, Ivanov, Neçayev’in elindeki belgenin gerçekliğinden kuşkulanan ve Neçayev’in yöntemlerine de karşı çıkan biridir. Birkaç ay sonra bir haber yıldırım hızıyla bütün dünyaya yayılır. 21 Kasımda, Ivanov, Akademinin arka bahçesinde Neçayev’le üç arkadaşı tarafından öldürülüp cesedi havuza atılmıştır. Öldürülenlerin ‘Halkın Öcü’ Örgütü üyeleri olduğu, Ivanov’un hayınlık etmesinden ve kendilerini ele vermesinden korktukları için kendisini Öldürdükleri, bunu da Neçayev’in başkanlığında, onun bir kışkırtması sonucu öldürdükleri ortaya çıkar. Bu üç kişi, öbür örgüt üyeleriyle

birlikte tutuklanıp 1870 Haziranında St. Petersburg'da yargılanırlar; Neçayev ise İsviçre'ye kaçar.

İşte bu olay, iki yönde tepkisini bulur; biri 'sol'dan, öbürüyse 'sağ'dan. 'Sol'dan gelen tepki Tkaçyev'dendir. "1874'te Tkaçyev, Engels'e karşı sert bir saldırı başlatır. Bu polemiğe neden olan konu, Rusya'dan çok Enternasyonal idi. Söz konusu sorun Bakunin ile Marx arasındaki ideolojik farklılıklardan ve 1. Enternasyonalde önderlik kavgalarından doğdu. Bakunin'in Enternasyonalin başına sardığı Neçayev olayından sonra Enternasyonal, Neçayev'i suçlayan ve kendisinin nifakçı yöntemlerini onaylamadığını bildiren bir karar çıkardı. Bir anlamda Neçayev'in izleyicisi olan Tkaçyev, bu kararı genel olarak Rus devrimci akımına yönelik bir davranış olarak yorumladı. 'Engels'e Açık Mektup' (1874) adını taşıyan ünlü yazısında, Engels'i, devrimci coşkudan yoksun olmakla suçlayıp devrimin geri ülkelerdeki şansıyla ilgili kendi görüşlerini savundu."

'Sağ'dan gelen tepki ise, gerici basından gelir ve söz konusu olay, tüm olarak devrimci akımı gözden düşürmek için kullanılır. Bunların arasında Dostoyevski de vardır. Rusya'da derin etkiler bırakmış olan bu olay, yani İvanov'un öldürülüşü, bu olay ile olaya karışan kişilerle ilgili olarak kayınbiraderinden bilgi alan Dostoyevski'de derin izler bırakmıştır. Neçavev olayına dört elle sarılır. "Olayı bir taşra kasabasında geçirtmek, kahramanların adlarını değiştirip birkaç da yardımcı karakter yaratmak yetecekti bu işe. Hiç ele alınmamış bir ahlâk biçimini kapsayan müthiş bir suç öyküsü için gereken bütün malzeme avucunun içindeydi artık." İşte, *Ecinniler* romanı, bu tarihsel olayların bütün o sıcaklığı içinde yazılmış olup Neçayev, *Ecinniler* romanının başkahramanlarından Peter Verhovenski olarak karşımıza çıkar.

NEÇAYEV ve CAMUS

Ancak, romanın öbür kişilerine geçmeden önce, Camus'ye dönmemiz ve *Başkaldıran insan* adlı yapıtının 'Bireysel Terörizm' bölümünde 'Ecinniler'den Üçü' başlığı altında Neçayev'i nasıl gördüğünü burada alıntılamamız gerekiyor:

"Bakunin kadar bilinmeyen, ondan daha esrarlı, ama konumuz açısından daha önemli olan Neçayev, en tutarlı noktasına kadar götürdü nihilizmi. 1866'larda devrimci aydın çevrelerde görünmeye başladı, 1882 yılında da karanlık biçimde Öldü. Bu kısa zaman içinde hep çekici bir insan olarak kaldı; üniversiteliler, Bakunin, göç etmiş devrimciler, hatta yattığı zindanda çılgınca bir nifak içine sokmayı başardığı gardiyanlar, hepsi çevresindeydi. Ortaya çıktığı zaman, çoktan kararlıydı... Bakunin gibi, bundan böyle politikanın din, dinin de politika olacağını yazmakla da yetinmemişti. Umutsuz bir devrimin zalim keşişi olmuştu; desteklemeye karar verdiği kara tanrısallığı yaymayı, onu en sonunda başarıya ulaştırmayı sağlayacak ölçüde düzeni kurmak, Neçayev'in en belirgin hayâliydi.

Evrensel yıkma konusunda düşünce yürütmekle kalmadı, büyük bir soğuklukla, kendilerini devrime adayanlar için 'her şey mubahtır'ı istemek, kendi davranışlarında da hiçbir şeyden sakınmamak onun başlıca özgün yanıydı. 'Devrimci, önceden mahkûm bir insandır. Ne gönül ilişkileri olmalıdır, ne sevdiği nesneler, sevdiği varlıklar. Kendi adından bile sıyrılmalıdır. Her şeyi bir tek tutkuda, devrimde toplamalıdır.' Tarih, her türlü ilkenin dışında, devrimle karşı-devrim arasında bir savaştan başka bir şey değilse, bu iki değerden birini benimsemekten başka çıkar yol yoktur, ölüm de buradadır, diriliş de, Neçayev bu mantığı son noktasına götürür. Devrim, ilk onunla, aşktan ve dostluktan açıkça ayrılır... Ama devrim tek değerse, her şevi ister, hatta

hafiyeliği, dolayısıyla dostluğun feda edilmesini bile. Bundan böyle şiddet, soyut bir düşünce yararına, dost düşman demeden herkese yönelecektir...

Neçayev'in özgünlüğü, kardeşe yapılan şiddetin doğrulanmasında yatar... Neçayev Rusya'yı gerçekten avucunun içine alır, kendi birliğini kurar, yasaları da kendi tanımlar. Burada... gizli merkez kurulunu görürüz hiç kuşkusuz, herkes bu kurula koşulsuz olarak bağlı kalacağına and içmek zorundadır. Gerçekten de daha var olmayan merkez kurulunun yetkilisi olduğunu söylediği... zaman, daha başlangıçta yalan söylemiş olacaktır... Devrimcileri kategorilere ayırmakta daha ileri gider. Ona göre, birinci kategoriden olanlar (yani liderler), ötekileri istedikleri gibi 'harcanabilecek bir sermaye' olarak görmek hakkını taşırlar... Neçayev'den önce hiçbir devrimci lider bunu bir davranış ilkesi olarak benimsemeyi göze alamamıştı. O zamana kadar hiçbir devrim, insanın bir araç olabileceğini yazmamıştı yasalarına... Neçayev, çekingenlere şantaj yapılabileceği, yıldırılabilecekleri, güvenlerinde aldatılabilecekleri kararına varır. Düzenli bir biçimde en tehlikeli işlere itilirlerse, yalancı devrimciler bile işe yarayabilir. Ezilmişlere gelince, kendilerini temelli kurtarmak söz konusu olduğuna göre, daha da ezilebilirler. Onların yitirdiklerini, geleceğin ezilmişleri kazanacaktır...

Neçayev, ilkelerinin başarısını göremedi. Ama hiç değilse üniversite öğrencisi Ivanov'un Öldürülüşü sırasında uygulamak istedi bu ilkelerini. Ivanov'un öldürülmesi günün insanlarını öylesine sarstı ki, Dostoyevski *Ecinniler'in* anakonularından biri yaptı bunu. Biricik kusuru Neçayev'in yetkilisi bulunduğunu söylediği merkez kurulundan kuşku duymak olduğu anlaşılan İvanov, bu kurulla özdeşleşmiş kişiye karşı çıktığına göre, devrime karşı çıkıyor demekti. Öyleyse ölmeliydi. Neçayev'in arkadaşlarından biri Uspenski; 'Bir adamın yaşamına son vermeye ne hakkımız var?' diye soruyordu. Aldığı karşılık

şuydu: "Hak değil söz konusu, savımıza zarar veren her şeyi yok etme görevimiz. İvanov'u bir pusuda öldürür..."

ŞİGALEVCİLİK

Ancak, Neçayev'in bu düşünce ve eylemlerini dayandırdığı bir kişi daha vardır: Şigalev. Camus, yukarıda bıraktığımız alıntılardan sonra yine 'Bireysel Terörizm' bölümünde 'Şigalevcilik' başlığı altında şunları yazar: "Şimdi devrim, gerçek köklerinden kopmuş, tarihe boyun eğdiği için insana olan bağlılığını yitirmiş olarak, bütün evreni köleleştirmeyi düşünmektedir. *Ecinniler*'*de* onursuzluk hakkını isteyen nihilist Verhovenski'nin (yani Neçayev'in-A.Ç.), göklere çıkardığı Şigalevcilik çağı başlar artık... İnsansever Şigalev, Verhovenski'nin güvencesidir artık; insanlık sevgisi, bundan böyle, insanın köleleştirilmesini doğrulamaya yarayacaktır. Eşitlik düşüncesine tutulmuş olan Şigalev, bir yılgınlık sistemi de olsa, ancak bu tek bir sistemin olanaklı olduğu yolunda, yılgınlık yaratıcı bir sonuca varmıştı. 'Sınırsız bir özgürlükten yola çıkarak, sınırsız bir zorbalığa vardım. Her şeyin olumsuzlanması olan tam bir özgürlük, ancak tüm bir insan soyuyla özdeş hale getirilmiş yeni değerlerin yaratılmasıyla ayakta durabilir. Bu değerlerin yaratılması ertelenirse eğer, insanlık paramparça olacaktır. Bu yeni ölçülere varmanın en kısa yoluysa tam bir diktatörlüktür... 'Şiddetin Mesihler'inin egemenliğinden başka bir şey söz konusu değildir (burada). "Tepede Papa', der Verhovenski acı acı, 'çevresinde biz, aşağımızda da Şigalevcilik." İşte *Ecinniler* deki Şigalev, bu Şigalev'dir, yapıtta kendisi olarak geçer.

LİBERAL BATICILAR

Ecinnilerde yer alan (genç) Verhovenski ile Şigalev'in yanı sıra öbür 'Ecinniler'e geçmeden önce,

yapıtın başlıca bir başka kişisini açıklamak gerekiyor. Dostoyevski’ye göre, "1860’ların nihilistleri, 1840’lardaki radikal idealistlerin en mantıki sonucuydu. Romanda geçen Neçayev’i, öyküde başrollerden birini oynayacak, geçmiş kuşağın tipik radikalcilerinden birinin oğlu yapmakla, bu ilişkiyi kuracağı sonucuna vardı kendisi." İşte, yapıtta genç Verhovenski’nin babası olarak yer alan Stepan Trofimoviç Verhovenski’de, Dostoyevski, bizlere liberal Batıcılığın 1840’lardaki en önemli sözcüklerinden birini, Stankeviç Çevresinin eski bir üyesi ve Moskova Üniversitesi tarih profesörü Timofey Granovski’yi verir. Kendisini daha önce hiç tanımadığı, onunla ilgili bilgiyi, ‘Toprağa Dönüş’ akımının Önde gelen ideologlarından biri olan, yakın dostu Ştrahov’dan aldığı, Granovski’nin eyleme geçme anlarında karşılaştığı yargı verme gücünden yoksunluğunu, vaaz verme tutkusunu, vb. oğlunun yukarıda açıkladığımız nitelikleriyle tam bir karşıtlık oluşturacak biçimde ortaya koyar. Batıcılık davasına en önemli katkısını, verdiği açık derslerde yapan Granovski için Herzen, "Konferans salonunu, oturma salonuna, *beou monde'un* buluşma yerine döndürdü,” diyor. Granovski’nin bu konuşmalarının ‘Slavcılık düşmanı bir içerik taşıdığı ve konuşmalarında saldırılarını Slavcıların avam halkı idealleştirmeleri noktasında yoğunlaştırdığı’ bilinmektedir. Dolayısıyla, yapıtta, bir Slavcı olan Dostoyevski’nin ‘Granovski’nin oldukça ayrıntılarıyla dolu bir karikatürünü bizlere vermesine hiç şaşmamak gerekir.

Granovski’nin, yani Stepan Verhovenski’nin yapıtta yakın dostu olarak geçen ve ‘Anlatıcı’ olarak yer alan Grigoryev’in yaşamdaki gerçek Grigoryev mi olduğunu söyleyebilmemiz oldukça güçse de, bizce, hiç de akla uzak değil. Çünkü yaşamdaki gerçek Grigoryev, Ştrahov’un düşünce arkadaşı olarak, "Puşkin’den başlayıp Dostoyevski’de sona ermek üzere, Rusya’nın en büyük yazarlarının ide-olojik evrimini, ‘köklere inmek’ ya da yerli toprağa bir dönüş olarak benzeri bir süreçle açıklayarak

yorumlayan" bir kişi olduğu Kadar ; yaşamı ve yaşamın organik görünüşlerini kendisine felsefe edinerek, ‘organik eleştiricilik’in sözcülüğünü de yapmış bir kişiydi. Dolayısıyla, Dostoyevski, kendisine yaşamın yanında olaylara bakan, ‘güvendiği’ bir kişi olarak ‘Anlatıcı’ rolünü vermiş olabilir.

ROMAN KİŞİSİ OLARAK DOSTOYEVSKİ

Nihilist ‘genç kuşak’a döndüğümüzde, öncelikle Camus’nün ilgi alanına giren ‘Ecinniler’e geçmeden önce, Neçayev Olayı’nın ‘kurban'ı olmuş İvanov’un da yapıttaki yerini belirlememiz ve Dostoyevski’yle bağını ortaya koymamız gerekmektedir. Ivanov, yapıtta Şatov olarak verilmiştir. Ancak, "Şatov tipi incelendiği zaman, onda, kaçınılmaz olarak, kendi yaratıcısının bir imgesinin ortaya çıktığı birçok özellikler görülecektir." Çünkü, Şatov da, Dostoyevski gibi, bir zamanlar, toplumcudur; (Petraşevski Çevresindeki) Dostoyevski gibi, baskı makinesinden sorumludur. Yine Dostoyevski gibi, daha sonra değişime uğrar, nihilizme tövbe eder, Slavcıları benimser; yani, hem Batıcı liberallerin, hem de asıl nihilistlerin ve bağnaz devrimcilerin tam karşısında yer alır. Bu nedenlerle, "Şatov, yazarın kendi portresinin ya da kendi benliğinin idealleştirilmesidir," diyebiliriz.

FELSEFİ ‘ECİNNİLER’

Dostoyevski nasıl gerçek yaşamdan yola çıkarak, kendi dünya görüşü doğrultusunda, kendi gününe ilişkin siyasal-etik bir sorunsalla hesaplaşmaya girişiyorsa ve bunu Hıristiyan hümanizmde bir çözüme ulaştırmaya çalışıyorsa, Camus de bir Varoluşçu’ yazar olarak baktığı Dostoyevski’den yola çıkarak, kendi dünya görüşü doğrultusunda, kendi gününe ilişkin felsefi bir sorunsalla hesaplaşma ya girişmektedir. Bu nedenle de *Ecinnilerde*

Camus’nün içten ilgisini çeken ‘Ecinniler’, Stavrogin ile Kirillov’dur.

1869 yazında Dostoyevski, yakın dostu Ştrahov’a şöyle yazar: "Romanın gerçek kahramanı olacak yeni bir kişi çıktı ortaya, öyle ki, önceki kahraman arka planda kaldı." İşte bu kişi, Dostoyevski’nin beşli roman dizisi olarak düşündüğü ve tanrıtanımazlık, Katoliklik ve ‘Rus Tanrılığı’ gibi konuları kapsayacak olan *Büyük Günahkârdan Ecinnilere* aktardığı Stavrogin’di. Gerçek yaşam açısından, Nikolay Stavrogin’in Ön tipi olarak, ‘Petraşevski’nin reformcu kampı karşısında yer alan radikal grubun lideri Speşnev’gösterilmektedir. Ancak, Stavrogin, Speşnev’in çok daha Öte boyutlarında yatan, daha çok Postoyevski’nin kurgusal düşüncesinin kendi bir ürünüdür, hatta, ‘korkunç iç sıkıntısıyla, kendisinde Dostoyevski özellikleri de bulunmaktadır, diyebiliriz.

Kirillov da yine *Büyük Günahkâr*’dan alınma, bütün bütüne hayâl gücünün, kurgusal düşüncenin bir ürünüdür. Ancak, Camus’nün en önemli felsefi kişisidir. "Dostoyevski’nin romanlarında sorun Öyle bir şiddetle ortaya atılmıştır ki, ancak aşırı çözümler getirebilir.” Varoluş asılsızdır *ya da* ölümsüzdür," diyen Camus, *Sisyphos Efsanesinde,* ‘Saçma *(Absürd)* Yaratım’ bölümünde, ‘Kirillov’ başlığı altında bu kişiye şöyle yer verir: "...Aynı konunun en hayranlık verici genişlikle Kirillov’da, *Ecinniler* in gene mantıksal intihar taraftarı kahramanında kişileştiği bilinir. Mühendis Kirillov, bir yerde canına kıymak istediğini, çünkü ‘düşüncesinin bu olduğunu’ bildirir... Bir düşünce için hazırlanır ölüme. Bu, üstün intihardır. Gerçekten de mühendis. *Bir Yazarın Günlüğündeki* akıl yürütmeleri baştan ele alır.

Tanrının gerekli olduğunu, varolması gerektiğini hisseder. Ama varolmadığını ve varolmayacağını bilir... Bu tutum, onda saçma sonuçlara da yol açar, intiharının, küçümsediği bir davanın yararına kullanılmasını (yani, Şatov’un öldürülmesi suçunu -A.Ç.) ilgisizlikle kabul eder.

(Kendini öldürerek yaşamdan -A.Ç.) öç alma değil başkaldırma söz konusudur artık Öyleyse Kirillov, saçma bir kişidir… Bir Tanrı olmak için kendini öldürmek ister.

Akıl yürütme klasik bir açıklıktadır: Tanrı yoksa, Kirillov Tanrıdır. Öyleyse Kirillov Tanrı olmak için kendini öldürmelidir. Bu mantık saçmadır, ama gereken de budur. Bu arada ilginç olan, yeryüzüne indirilmiş bu Tanrılığa bir anlam vermektir... Üstün-insanın yalnız mantığı ve değişmez düşüncesi vardır onda, insanınsa bütün sicili. Ama sakin sakin Tanrılığından söz eden de odur. Deli değildir, ya da o zaman Dostoyevski delidir.

Kirillov'un kendisi de daha iyi anlamamıza yardım eder. Stavrogin'in bir sorusu üzerine, bir tanrı-insandan söz etmediğini açıkça belirtir... 'Isa'yı yalanın ortasında yaşattılar ve yalan için öldürttüler,' der. Isa, yalnız bu anlamda bütün insanın dramını kişileştirir. En saçma insan durumunu gerçekleştirdiğinden, kusursuz-insandır. Tanrı-insan değildir, insan-tanrıdır.

Öyleyse söz konusu olan Tanrılık, bütün bütüne dünyasaldır. 'Üç yıl boyunca Tanrılığımın özünü aradım ve buldum' der Kirillov, 'Tanrılığımın özü bağımsızlıktır.' Kirillov için de, Tanrıyı öldürmek, kendisi Tanrı olmaktır. Ölümsüz hayatı bu yeryüzünde gerçekleştirmektir.

Ama bu metafizik cinayet, insanın tamamlanmasına yetiyorsa, ne diye intihan da eklemeli buna? Neden kendini öldürmeli insan, neden Özgürlüğü fethettikten sonra bu dünyayı bırakmalı? Bu, çelişmedir. Kirillov iyi bilir bunu... Ama insanlar bunu bilmezler... Kendilerine yol gösterilsin isterler... Öyleyse, Kirillov, insanlık aşkıyla öldürmelidir kendini... 'Ben dertliyim, çünkü özgürlüğümü doğrulamak zorundayım,' der.

öyleyse Dostoyevski'de intihar konusu bir saçma konudur. Yalnız... Kirillov'un yeni saçma konular getiren başka kişilerde de belirdiğini söyleyelim. Stavrogin... günlük hayatta saçma gerçeklerin alıştırmasını yapar.

Kirillov'un ölümünün kurtardıklarındandır. Bir Çar olmaya çalışır. Stavrogin, 'alaycı' bir hayat sürer. Gene de, bu kişinin anahtar-kelimesi, veda mektubunda bulunur: '"Hiçbir şeyden nefret edemedim.' İlgisizlik içinde çardır... Saçma dünyayla böylesine yakın, böylesine kıvrandırıcı etkiler vermesini de hiç kimse Dostoyevski kadar başaramamıştır şüphesiz."

YA DOSTOYEVSKİ VE CAMUS?

Yarattığı saçma dünyayla Dostoyevski'yi bu denli özdeş gören Camus için Dostoyevski, kendisi dile getirmemiş olsa da, bir 'Ecinni' değil de nedir? Ya Dostoyevski'nin 'Ecinniler inin saçma sorunsalını kendi yaşam felsefesinin odak noktasına yerleştirmiş olan Camus? Onun için de aynı şeyi söyleyemez miyiz?..

Albert Camus
ECİNNİLER

KİŞİLER

GRİGORYEV: Anlatıcı
STEPAN TROFİMOVİÇ VERHOVENSKİ
VARVARA PETROVNA STAVROGİNA
LİPUTİN
ŞİGALEV
İVAN ŞATOV
VİRGİNSKİ
GAGANOV
ALEKSİ YEGOROVİÇ
NİKOLA STAVROGİN
PRASKOVYA DROSDOVA
DAŞA ŞATOV
ALEKSİ KİRİLLOV
LİZA DROSDOVA
MAVRİKİ NİKOLAYEVİÇ
MARYA TİMOFEYEVNA LEBYATKİNA
YÜZBAŞI LEBYATKİN
PETER STEPANOVİÇ VERHOVENSKİ
FEDKA
DİN ÖĞRENCİSİ
LYAMŞİN
TİHON: Papaz.
MARYA ŞATOVA

SAHNELER

1) VARVARA STAVROGİNA'larda. Dönemin üslubuna uygun, gösterişli döşenmiş bir salon.

2) FİLİPPOV'ların evi. Çift oyun yeri: bir salon ve bir küçük oda; döküntü eşyayla döşenmiş bir oturma yeri.
3) Sokak.
4) LEBYATKİN'Ierin evi; kentin dolaylarındaki bir evde eski püskü bir salon.
5) Orman.
6) Meryem Ana Manastırında geniş bir salon.
7) STAVROGİN'lerin Skvoreşniki'deki köy evinde bir salon.

BİRİNCİ BÖLÜM

(*Oyunun başlangıcında sahnede tam bir karanlık vardır. Hafifçe aydınlatılmış bir ışıldağın ışığı altında* ANLATICI *görünür; hareket etmeden, elinde şapkası, perdenin önünde durur.)*

ANTON GRİGORYEV - ANLATICI (*Hoşgörülü, alaycı ve durgun bir tavırla*): Baylar, bayanlar! Şimdi, sizlerin de birlikte yaşayacağınız, şu taşra kentimizde geçen bazı tuhaf olaylar, yalnızca saygıdeğer arkadaşım, Profesör Stepan Verhovenski'yi etkilemekle kalmıyor. Profesör, kendisini her zaman için toplumun sorumlu bir üyesi olarak görürdü. Liberal ve idealistti; Batıyı, ilerlemeyi, adaleti; genel olarak, bütün yüce şeyleri severdi. Ama, bu yüksek değerlere öylesine bağlanmıştı ki, Çar'ın ve bakanların kendisine karşı kişisel ve gizli bir düşmanlık besledikleri konusunda, kendi içinde karanlık kuşkular doğmuştu. Sürgün ve mahkûm olmuş bir düşünür rolünü büyük bir yücelikle oynamak için de kentimize taşınmıştı. Bu yüzden de yılda üç dört kere milletin dedikodu konusu olur, karnının üzerine konmuş sıcak bir şişeyle yataklara düşerdi. General kocasının ölümünden sonra, oğlunun eğitim işini kendisine veren arkadaşı Varvara Stavrogina'nın evinde yaşardı. Ha! Az kalsın size Stepan Trofimoviç'in iki kere dul kaldığını, bir kere de baba olduğunu söylemeyi unutuyordum. Hep dışarı ülkelerde yaşayan bir oğlu vardı. Karılarının ikisi de daha genç yaştayken ölmüşlerdi; anlaşılan, Profesörle pek mutlu değillerdi. Ama insan, aynı zamanda, hem karısını, hem de adaleti sevemez! Bundan ötürü, Profesör, bütün sevgisini, ahlâk eğitimini büyük bir ciddiyetle üzerine aldığı, öğrencisi Nikola'ya vermişti. Günün birinde Nikola' nın kendisini zevk ve eğlencenin kollarına atıp da Profesörden uzaklaşmasına kadar sürdü bu durum. Böylece, Stepan Trofimoviç, kendisine sonsuz bir dostluk besleyen, ama, aslında kendisinden nefret eden Varvara Stavrogina'yla baş başa kalmıştı. İşte, benim öyküm de burada başlıyor.

BIRINCI SAHNE

(VARVARA STAVROGİNA'ların salonu.)
(ANLATICI, *masada,* STEPAN TROFİMOVİÇ'le *iskambil oynamaktadır.)*

STEPAN: A a, size kâğıdı kestirmeyi unutuyordum az kalsın. Bağışlayın beni, sevgili dostum, bu gece pek iyi uyuyamadım. Varvara'yı sizin yanınızda çekiştirdiğim için de kendi kendime kızdım durdum.
GRİGORYEV: Siz, yalnızca Varvara Stavrogina'nın sizi boş yere kendi yanında alıkoyduğunu ve kültürünüzü kıskandığını söylediniz, hepsi o kadar.
STEPAN: Tamam işte. Yo hayır, öyle değil! Oynama sırası sizde. Bakın, incelikte ve doğrulukta bir melektir o, bense tam tersi.
(VARVARA STAVROGİNA *içeri girer; kapının eşiğinde durup bekler.)*
VARVARA: Gene mi iskambil! (STEPAN *ile* GRİGORYEV *ayağa kalkarlar.)* Oturun, oyununuza devam edin. Benim işim var. (*Soldaki masanın üstündeki kâğıtları karıştırır. Obür ikisi oyuna devam eder; ama,* STEPAN TROFİMOVİÇY'in *gözü hep* VARVARA STAVROGİNA'ya *takılmaktadır. Sonunda,* VARVARA STAVROGİNA *onlara bakmadan konuşur.)* Hani bugün kitabınıza çalışmak istiyordunuz?
STEPAN: Bahçede dolaşmaya çıktım. Tocqueville'i de almıştım yanıma…
VARVARA: Tabii Paul de Kock'u da okudunuz. Bir de on beş yıldır kitap yazdığınızı söyleyip durursunuz.
STEPAN: Hiç kuşkusuz. Malzemeyi topladım, ama sıraya konması gerekiyor. Ne fark eder! Unutuldum gitti zaten. Kimsenin bana ihtiyacı yok.
VAR VARA: Daha az iskambil oynasaydınız, daha az unutulurdunuz.

STEPAN: Kuşkusuz, iskambil oynuyorum. Boş bir şey. Ama suç kimde? Kim bozdu kariyerimi? Ah! Tanrı Rusya'nın cezasını versin. Koz.
VAR VARA: Ne sizin çalışmanızı, ne de haksızca bir köşeye atıldığınızı bir yapıtla kanıtlamanızı engelleyen bir şey var ortada.
STEPAN: Sevgili dostum, bugüne kadar ne çok kitap yazmış olduğumu unutuyorsunuz.
VAR VARA: Sahi mi? Bunu bilen kaldı mı acaba?
STEPAN: Nasıl? Kaldı mı da söz mü? Dostumuz Grigoryev mutlaka hatırlayacaktır.
GRİGORYEV: Tabii. Önce Araplar hakkında genel olarak yaptığınız konuşma; sonra, belli bir çağda yaşamış bir şövalyenin hayretler verici ruh soyluluğu üzerine olan araştırmanızın başlangıcı; hepsinden çok da, 1413 ile 1428 yılları arasında, Hanau kasabasının kazanabileceği önem ve bu önemi ona kaybettiren belirsiz sebepler hakkında yazdığınız tez.
STEPAN: Çok güçlü bir belleğiniz var, sevgili dostum. Teşekkür ederim.
VARVARA: Sorun o değil. On beş yıldır bir sözcüğünü bile yazmadığınız bir kitap hakkında orada burada konuşup duruyorsunuz, sorun bu.
STEPAN: Yok canım, yoksa iş çok basit olurdu o zaman. Ben verimsiz, yalnız biri olarak kalmak istiyorum. Böylece ne kaybetmiş olduğunun farkına varacak herkes. Gezinen bir konu olacağım.
VARVARA: Daha az uyuklasaydınız olabilirdiniz belki.
STEPAN: Nasıl?
VARVARA: Doğal olarak. Gezinen bir konu yatamaz.
STEPAN: Ayakta durmak ya da uyuklamak; önemli olan, düşünceyi ortaya atmak. Ayrıca, kendi kurallarıma bağlıyımdır ben. Hep de öyle davranırım. Bu hafta bir protesto bile yazdım.
VAR VARA: Ne için?

STEPAN: Bilmiyorum. Şeydi... Ah, neydi unuttum. Protesto edilmeliydi işte, o kadar. Ah, benim zamanımda töreler başkaydı. On iki saat çalışıyorum günde...
VAR VARA: Beş altı saat bile yeterdi...
STEPAN: ...kütüphanelere gidiyordum hep. Notları dağ boyu yığmıştım. O zamanlar mutluydum! Sabah karanlığına kadar tartışıyorduk, geleceği tasarlıyorduk. Öylesine yiğittik. Çelik gibi sert, kayalar gibi sarsılmaz! Gerçek Atina gecelerinin tadına varıyorduk. Müzik, İspanyol havaları, insanlık sevgisi, Sikstineli Madonna... Ah, benim soylu, candan dostum. Neler kaybettiğimi anlıyor musunuz, gerçekten anlıyor musunuz?
VARVARA: Hayır. *(Ayağa kalkar.*) Yalnız, bütün gece gevezelik edişinizden, gündüz on iki saat çalışamayacağınızı anlıyorum. Bütün bunlardan önemli olan şey, oğlum Nikola'nın en sonunda eve dönmesi... Sizinle konuşacaklarım var. (GRİGORYEV *kalkıp*, VAR VARA'nın *elini öper.)* Bravo, dostum, demek görgü kurallarından haberiniz var; siz şimdilik bahçede kalın, sonra gene gelebilirsiniz.
(GRİGORYEV *dışarı çıkar.)*
STEPAN: Bizim Nikola'yı yeniden görmek ne mutlu, aziz dostum.
VARVARA: Evet, çok mutluyum. O benim bir tanem, her şeyim; ama, kaygı duyuyorum.
STEPAN: Kaygı mı duyuyorsunuz?
VARVARA: Evet. Bırakın şimdi şu hastabakıcı oyunlarını. Kaygı duyuyorum. A a a, ne zamandan beri kırmızı boyunbağı takmaya başladınız?
STEPAN: Yalnızca bugün... çünkü...
VARVARA: Bence yaşınıza hiç uygun düşmüyor. Nerede kalmıştım? Tamam. Kaygı duyuyorum. Siz de neden kaygı duyduğumu kesinlikle biliyorsunuzdur, o bütün söylentileri... Size hiçbir zaman inanmam, ama dinleyin beni. Kayıtsız şartsız yaşamak, sertlik, düello;

herkese de sövüyor, ayaktakımıyla dolaşıyor! Saçma, saçma! Ya doğruysa bütün bunlar?

STEPAN: Ama doğru olamaz bu! Düşünün, küçükken bile ne kadar dalgın, ne kadar inceydi; ne kadar garip, içine kapanık. Ancak yüksek bir ruh taşıyan bir kimse böyle bir üzüntü duymak isteyebilir, bilirim bunu.

VARVARA: Unutuyorsunuz artık onun bir çocuk olmadığını.

STEPAN: Bünyesi zayıftır ama. Hatırlarsınız, geceler boyunca ağlardı. Yoksa, siz onun adamları dövüşmeye mi zorladığını sanıyorsunuz?

VARVARA: Bünyesinin zayıf olduğunu nereden çıkardınız? Sinirliydi, hepsi o kadar. Hem o daha on iki yaşındayken, kendi çektiklerinizi ona anlatmak için, geceyarısı onu uykudan uyandırmayı bile akıl etmiştiniz. Siz böyle bir öğretmendiniz işte.

STEPAN: Ama o sevgili küçük melek severdi beni. Kendi gizlerini hep bana açar, göğsüme yaslanır ağlardı.

VARVARA: Melek değişti. Öylesine güçlüymüş ki, kendisini görünce tanıyamayacağımı söylüyor.

STEPAN: Peki, mektuplarında ne yazıyor size?

VARVARA: Mektupları çok aralıklı ve kısa, ama her zaman saygılı.

STEPAN: Görüyorsunuz ya!

VARVARA: Hiçbir şey görmüyorum. Boş şeyleri tartışma alışkanlığını çoktan bırakmanız gerekirdi; ayrıca, gerçekler ortada. Bir subayı düelloda ağır yaraladığı için rütbesi alındı mı, alınmadı mı?

STEPAN: Bir suç değil ki bu. Onu bu işe kendi soylu kanının ateşi sürüklemiş. Bütün bunların hepsi çok şövalyece.

VARVARA: Kuşkusuz. Ama, St. Petersburg’da adı kötüye çıkmış yerlerde dolaşmak, kendini başıboş, sarhoş sürüsü içinde eğlendirmek hiç de o kadar şövalyece değil.

STEPAN *(Güler):* Ha ha! Prens Harry’nin gençliği.

VARVARA: Bu masalı da nereden uydurdunuz şimdi?

STEPAN: Shakespeare yazıyor, aziz dostum, ölmez Shakespeare, bütün dâhilerin imparatoru; tek kelimeyle,

bize Prens Harry’nin kendisini Falstaff’la birlikte ayaktakımıyla nasıl zevk ve eğlenceye verdiğini anlatan büyük Willy.

VARVARA: O oyunu okuyacağım sonra. Şimdi aklıma geldi, harekete geçmeye çalışın. Biliyorsunuz, her gün altı verst yürümeniz gerekiyor. Her neyse, Nikola’ya eve dönmesi için yalvardım. Tasarılarını öğrenmeye çalışacaksınız. Onu burda alıkoyup evlendirmek istiyorum.

STEPAN: Evlendirmek mi? Ah! Romans dolu bir şey! Kimi düşünüyorsunuz?

VARVARA: Evet, Liza’yı düşünüyorum, arkadaşım Praskovya Drosdova’nın kızını. İkisi de evlât edindiğim Daşa’yla İsviçre’deler şimdi... Hem bundan size ne?

STEPAN: Nikola’yı kendi öz oğlummuş gibi severim de.

VARVARA: Yetmez o sevgi. Siz kendi oğlunuzu bile, doğduğu gün de içinde, iki kere gördünüz.

STEPAN: Teyzeleri büyüttü onu. Annesinin bıraktığı toprağın gelirini de ona yolladım; ne var ki, ayrılık içimi sızlatıp durdu. Her şey bir yana, kupkuru bir meyvedir o; ruh ve akıldan yoksundur. Yazdığı mektupları bir okusanız! Bana bir uşakmışım gibi davranıyor. Baba kalbinin en derin yerinden beni bir kerecik olsun da mı görmeye gelmek istemediğini sordum da nasıl yanıtladı biliyor musunuz? "Gelirsem eğer, seninle hesabı kesmek için gelirim yalnızca."

VARVARA: Siz de kendinizi saydırmasını öğrenin. Neyse, ben gidiyorum şimdi. Siz gene arkadaşlarınızı bekliyorsunuzdur herhalde? Başıboşluk, iskambil, Tanrıtanımazlık, her türlü dedikodu, kaba tütün ve erkek kokusu... Gidiyorum. Fazla içmeyin, yoksa başlar gene sancılarınız. Haydi görüşürüz. (STEPANV’a *bakıp, omuz silken)* Kırmızı boyunbağı. *(Dışarı çıkar,)*

STEPAN *(Arkasından bakakalır*; *azıcık kekeler, yazı masasına göz atar,):* Ah, zalim, söz anlamaz kadın! Bir de kendisiyle konuşabilirmişim! Yazacağım, yazacağım kendisine! *(Masaya doğra gider.)*

VAR VARA *(Kapıda gözükür,):* Ha! Bana yazı yazmayı da bırakın artık. Aynı evde oturuyoruz, mektuplaşmak gülünç bir şey. İşte geliyor arkadaşlarınız. *(Dışarı çıkar,)* (GRİGORYEV, LİPUTİN ve ŞİGALEV *içeri girerler,)*
STEPAN: Merhaba, benim sevgili Liputin'im, merhaba. Heyecanımı bağışlayın... Nefret ediyorlar benden... Evet, tam anlamıyla nefret ediyorlar. Umurumdaydı sanki! Karınız da sizinle birlikte gelmedi mi?
LİPUTİN: Hayır. Kadın kısmı evinde oturmalı ve Tanrıdan korkmalı.
STEPAN: Tanrıtanımaz değil misiniz siz?
LİPUTİN: Evet. Şışş! Öyle yüksek sesle konuşmayın. Sorun şu: Tanrıtanımayan bir koca, karısına Tanrıdan korkmasını öğretmeli. İnsan böyle daha özgür oluyor. Örneğin, arkadaşımız Virginski. Buraya gelmeden önce kendisine rastladım. Alışverişe yalnız başına çıkmak zorunda kalmış; çünkü, karısı Yüzbaşı Lebyatkin'le birlikteymiş.
STEPAN: Evet, evet. Ne söylemem gerektiğini biliyorum, ama doğru değil. Karısı, soylu bir yaratıktır. Bütün kadınlar da öyledir ya.
LİPUTİN: Nasıl doğru değil? Virginski kendisi söyledi. Karışma bizim düşüncelerimizi kabul ettirmiş. İnsanın özgür bir yaratık olduğunu, ya da öyle olması gerektiğini anlatmış ona. Kadın da özgürlüğü seçmiş. Virginski ise, bir koca olarak haklarının Yüzbaşı Lebyatkin'e devrolduğunu hayli geç öğrenmiş. Karısından bunları duyunca da ne yanıt vermiş dersiniz? "Azizim, şimdiye kadar sizi yalnızca seviyordum, artık size önem de vereceğim."
STEPAN: Gerçek bir Romalı.
GRİGORYEV: Bense tam tersini duydum. Kocalıktan azledildiğini öğrenince, hüngür hüngür ağlamaya başlamış.
STEPAN: Yaa, yufka yürekli tabii. (ŞATOV *içeri girer.)* İşte, dostumuz Şatov. Kızkardeşinizden yeni bir haber var mı?
ŞATOV: Dönüyor Daşa. Eğer daha fazlasını öğrenmek istiyorsanız, Liza ve Praskovya Drosdova'yla İsviçre'de vakit

geçiriyor. Bu sizi pek ilgilendirmez, ama ben anlatıyorum işte.
STEPAN: Tabii ilgilendirmez. Kendisi eve dönüyor ya, önemli olan bu. Ah! Sevgili dostlarım, görüyorsunuz işte, Rusya'dan uzakta yaşanmıyor.
LİPUTİN: Rusya'da da yaşanmıyor. Başka şeyler gerekiyor, ama, ortada hiçbir şey yok.
STEPAN: Ne yapmalı öyleyse?
LİPUTİN: Her şeye yeniden başlamalı.
ŞİGALEV: Evet ama, bunun sonuçlarını düşünmüyorsunuz.
(ŞATOV, *isteksiz oturur, şapkasını yanıma koyar*. VİRGİNSKİ *arkasından da* GAGANOV, *içeri girerler.)*
STEPAN: Merhaba, benim sevgili Virginski'im. Karınız nasıllar?.. (VİRGİNSKİ *arkasını döner.)* Diyeceğim şu, sizi çok, hem de çok seviyoruz!
GAGANOV: Rastgele geçiyordum, Varvara Stavrogina'yı görmek için uğradım. Belki de istenmiyorumdur ama.
STEPAN: Yoo, yoo! Dost meclisinde her zaman bir yer bulunur herkese. Üzerinde tartışacağımız şeyler var. Biliyorum, çelişkiler sizi pek ilgilendirmez ama.
GAGANOV: Çar'ın, Rusya'nın ve ailenin dışında her şey konuşulup tartışılabilir. (ŞATOV'a) Öyle değil mi?
ŞATOV: Her şey konuşulup tartışılabilir; ama sizinle değil.
STEPAN *(Güler):* Sevgili dostumuz Gaganov'un dönmesi şerefine içelim. *(Çıngırağı çalar.)* Tabii Şatov, çabuk parlayan Şalov eğer bize izin verirse, çünkü, bizim iyi kalpli Şatov kızdı, öfkeleniyor hemen. Kendisiyle tartışmadan önce onun elini kolunu bağlamak lâzım. Bakın, başladı işte, parlayacak yine. Gelin sevgili dostum, biliyorsunuz, bunlar hep sizi sevdiğimiz için.
ŞATOV: Öyleyse, hakaret etmeyin bana.
STEPAN: Size hakaret eden de kim? Doğrusu, böyle bir şey yaptıysam, sizden özür dilerim. Biliyorum, çok konuşuyoruz. Harekete geçmemiz gerekiyorsa da konuşmadan edemiyoruz yine. Harekete geçmek… ya da hiç değilse, çalışmak. Tam yirmi yıldır bu çağrıyı her yerde

tekrarlıyorum, çalışmaya çağırıyorum herkesi. Rusya’nın kalkınması için çalışmak gerekiyor. O halde işe koyulalım, sonunda kişisel bir düşünceye varırız. (ALEKSİ YEGOROVİÇ *içki getirir, çıkar.)*
LİPUTİN: Önce, ordu ve donanma kaldırılmalı.
GAGANOV: İkisi birden mi?
LİPUTİN: Evet, dünya barışım sağlamak için!
GAGANOV: İyi, ama ya ötekiler kaldırmazsa? Bize saldırmaları tehlikesi var. Nereden anlayacağız?
LİPUTİN: Biz kaldıracağız. Hem böylelikle anlamış oluruz.
STEPAN *(Heyecanlı el hareketleri yapar.):* A-ha! Bu bir çelişki, ama burada bir gerçek var...
VİRGİNSKİ: Liputin düşüncelerinizin her zaman benimsendiğini gördükçe umutsuzlaşıp fazla ileri gidiyor. Ben kendimce, önce papazların ve ailenin ortadan kaldırılması gerektiğine inanıyorum.
GAGANOV: Baylar, her türlü şakadan anlarım ben... Ama, bir vuruşta orduyu, donanmayı, aileyi, papazları ortadan kaldırmak, hayır, hayır ve de hayır...
STEPAN: Bunun konuşulmasında kötü bir şey yok ki! Her konuda konuşabilir insan.
GAGANOV: Ama her şeyi ortadan kaldırmak, böyle basit bir şekilde, bir vuruşta, hayır, hayır ve de hayır...
LlPUTİN: Açık konuşun, bu ülkede reform yapılmasını gerekli bulmuyor musunuz?
GAGANOV: Hiç kuşkusuz, gerekli buluyorum. Bizde her şey mükemmel değil ki.
LİPUTİN: Öyleyse bölmeli.
GAGANOV: Ne?
LİPUTİN: Öyle tabii. Yeni bir Rusya ancak bir federasyon olarak düşünülebilir. Bunun için de önce bölmeli. Matematik bir şey bu.
STEPAN: Üstünde düşünmeye değer.
GAGANOV: Ben... hayır ve de hayır. Başkalarının beni burnumdan çekip ordan oraya sürüklemesine razı olamam.
VİRGİNSKİ: Düşünmek için zaman ister, sefalet beklemiyor.

LİPUTİN: Önce en önemli olan gelir. En önemli olan da herkesin yiyeceği olması. Kitaplar, salonlar, tiyatro, bunlar daha sonra, çok daha sonra... Bir çift çizme, Shakespeare'den daha değerlidir.
STEPAN: Yo, dur! Bunu asla kabul edemem. Hayır, hayır, sevgili dostum. O ölümsüz dâhi insanların üzerinde parlayıp durmaktadır. Herkes yalınayak dolaşsın, ama Shakespeare yaşasın...
ŞİGALEV: Şu andaki halinizle bile işin sonucunu göremiyorsunuz. *(Dışarı çıkar.)*
LİPUTİN: İzin verirseniz...
STEPAN: Yo, hayır, böyle bir şeyi kabul edemem. Halkı seven bizler...
ŞATOV: Sizler, halkı sevmiyorsunuz.
VİRGİNSKİ: Bu da ne demek? Ben...
ŞATOV *(Ayağa kalkar*; *öfkeli*): Siz ne Rusya'yı, ne de halkı seviyorsunuz. Halkla olan bütün bağlarınızı koparmışsınız siz. Sanki insanın içini sızlatan, garip töreleri olan, uzakta bir ülkeymiş gibi söz ediyorsunuz Rusya'dan. Halktan kopuksunuz siz. Halkı olmayan insanın Tanrısı da olmaz. Bu yüzden siz de, bizler de, hepimiz, zavallı, umursamaz kişileriz, başka hiçbir şey değil. Siz de Stepan Trofimoviç, hepimizin hocası olsanız bile, bilin ki, sizi de bunun dışında bırakmıyorum; daha doğrusu, sizin için söyledim bütün bunları. *(Şapkasını alıp kapıya doğra yollanır; ama*, STEPAN TROFİMOVİÇY'in *sesi onu tutar.)*
STEPAN: Pekiyi, Şatov, kızmam gerekiyorsa eğer, size kızdım. Barışalım hadi. *(Elini uzatır*; ŞATOV *istemeyerek sıkar onun elini.)* Bütün insanların barışması şerefine içelim.
GAGANOV: İçelim. Ama, başkalarının beni burnumdan çekip oradan oraya sürüklemesine razı olamam.*(Kadeh tokuşturular.* VARVARA STAVROGİNA *içeri girer.)*
VARVARA: Rahatsız olmayın. Oğlum Nikola'nın sağlığına için, şimdi geldi. Üstünü değiştirir değiştirmez yanınıza gelmesini söyledim.

STEPAN: Nasıl buldun onu, aziz dostum?
VARVARA: Duruşundan, yürüyüşünden büyülendim. (*Hepsine bir göz atar.)* Tabii ya, niye söylemeyeyim bunları! Son zamanlarda oğlum hakkında o kadar çok söylenti var ki, bunları herkese söylemek hakkım.
GAGANOV: Kendisini göreceğimiz için seviniyoruz, sevgili hanımefendi.
VARVARA (ŞATOV'a *bakar.):* Siz Şatov, arkadaşınızı yeniden göreceğinize seviniyor musunuz? (ŞATOV *ayağa kalkar*; *beceriksiz bir davranışla sigara masasını yere devirir.*) Lütfen kaldırın masayı. Ayağı çatlamıştır, ama zararı yok. *(Ötekilere)* Neden söz ediyordunuz?
STEPAN: Umuttan, aziz dostum, gölgeli yolumuzun bitiminde daha şimdiden parıldayan ışıklı gelecekten... Ah! Birçok acılardan ve mahkûmiyetten sonra gönlümüz avunacak ve sürgün sona erecek, işte karşımızda şafak... (NİKOLA *arkada görünür kapının eşiğinde kıpırdamadan bekler.)* Ah, sevgili yavrum!
(VARVARA, NİKOLA'*yı selâmlamak için elini ona doğru uzatır; ama* NİKOLAV'nın *buna karşılık vermemesi* VAR VARA *duralatır;* NİKOLA'yı *kaygıyla izler. Sıkıntı veren, derin bir sessizlik içinde birkaç saniye geçer.)*
GAGANOV: Nasılsınız, sevgili Nikola?
STAVROGİN: Teşekkürler, iyiyim. (*Birden kaynaşırlar;* NİKOLA, *elini öpmek üzere annesine doğru gider;* STEPAN TROFİMOVİÇ, NİKOLA'ya *doğru yürür, onu kucaklar.* NİKOLA, STEPAN'a *gülümser.* ŞATOV' *dan başka herkes kendisini selâmladığı bir sırada, yüzü yine kayıtsız bir anlatıma bürünür; susmasından dolayı heyecan yatışır.)*
VARVARA (NİKOLA *göz atar.):* Yavrum benim, canın sıkılıp duruyor, aman ne hoş!
STEPAN (*Elinde kadehiyle*): Benim iyi Nikola'm!
VARVARA: Devam edin, rica ederim; şafaktan söz ediyorduk sanırım.

(STAVROGİN, ŞATOV *için içmek ister;* ŞATOV *bir şey söylemeden çıkar.* STAVROGİN, *kadehin içindekini koklar,*

içmeden masanın üstüne bırakır.)
LİPUTİN (*Bir anlık genel hoşnutsuzluktan sonra):* Eee, yeni valinin bugün geldiğini biliyor muydunuz?

(Sol köşede duran VİRGİNSKİ, GAGANOV'a *birşeyler söyler.)*

GAGANOV: Başkalarının beni burnumdan çekip ordan oraya sürüklemesine razı olamam.
LİPUTİN: Her şeyi altüst etmek istiyormuş. Şaştım doğrusu.
STEPAN: Hiçbir şey olacağı yok. Küçük bir iktidar sarhoşluğu

(STAVROGİN, *daha önce* ŞATO*V'un oturduğu yere gidip oturur; dimdik, dalgın ve canı sıkkın*, GAGANOV'u *izler.)*

VARVARA: Ne demek isliyorsunuz yani?
STEPAN: Ah, bilirsiniz bu hastalığı! Bakın, kısaca anlatayım. Bizim memlekette sıfır birini en berbat bir tren istasyonunda bilet satmakla görevlendirin. Bu sıfır, ilk fırsatta, kendi gücünü göstermek için, bilet almaya gittiğiniz zaman bir Jüpiter edasıyla bakacaktır yüzünüze. Sıfır sarhoştur çünkü, anlıyor musunuz, iktidar sarhoşluğu içindedir.
VARVARA: Kısa kesin lütfen…
STEPAN: Demek istediğim… Ne olursa olsun, yeni valiyi ben de tanıyorum. Oldukça yakışıklı, aşağı yukarı kırk yaşlarında bir adam, değil mi?
VARVARA: Yakışıklı olduğunu da nereden çıkardınız! Koyun gibi gözleri var.
STEPAN: Doğru, ama… hadi öyle olsun… kadınların görüşlerine boyun eğerim.
GAGANOV: Yeni valiyi şimdiden değiştirmek imkânsız. Önce ne yaptığını görmeli. Sizler de öyle düşünmüyor musunuz?
LİPUTİN: Niye eleştirmeyelim kendisini? Vali olması yeter.
GAGANOV: İzin verirseniz…
VİRGİNSKİ: Gaganov'un ifadesine göre, Rusya gittikçe cehaletin içine düşüyor. Yani, öküzün birini vali yapsalar, onu bile eleştirmek için bir iş yapmasını bekleyecek. „

GAGANOV: Oo! İzin verirseniz, hakaret ediyorsunuz bana ve ben buna razı olamam. Dedim ki... ya da daha doğrusu... kısacası, yo, hayır, başkalarının beni burnumdan çekip ordan oraya sürüklemesine razı olamam. (STAVROGİN, *sessizlik içinde oyun yerini baştan başa geçer. Dalgın dalgın kendisine doğru gelişini şaşkınlıkla izleyen* GAGANOV'u *burnundan yakalar; sahnenin ortasına doğru birkaç adım yavaşça sürükler.* VARVARA *kaygı içinde bağırır: "Nikola!"* NİKOLA, GAGANOV'u *bırakır, birkaç adım geriye gider, düşünceli, gülümseyerek onu arkadan süzer. Herkes bir an şaşkınlık içinde duralar, afallayan* GAGANOV'un? *çevresini alıp bir iskemleye oturturlar:* NİKOLA STAVROGİN *geri dönüp dışarı çıkar.)*

VAR VARA *(Şaşkın bir durumda, eline bir kadeh alır,* GAGANOV'a *götürür.):* O... nasıl yapabildi bunu... İmdat! İmdat! (STEPAN'a) Aman yarabbi, delirdi, delirdi...

STEPAN *(Aynı şaşkınlık ve utanç içinde):* Yok canım, hayır, sakıntısız bir şaka, gençlik...

VAR VARA (GAGANOV'a): Yalvarırım, Nikola'yı bağışlayın, sevgili dostum.

(STAVROGİN *içeri girer, bir göz atar, sonra* GAGANOV'a *doğru kararlı adımlarla gider; ötekisi çekinerek doğrulur.)*

STAVROGİN *(Kuşlan çatıktır; hızlı hızlı konuşur.):* Tabii bağışlayacaksınız beni! Garip bir istektir bu... aptallık...

STEPAN *(Tatsız tatsız kendisine bakmakta olan* STAVROGİN'E *doğru yaklaşır.):* Akla yakın bir özür değil bu, Nikola. *(Etkileyici bir sesle)* Sizden rica ederim, yavrum. Soylu bir kalbiniz var. İyi eğitim gördünüz, iyi yetiştirildiniz. Ama, birdenbire kendinizi insanı korkutan, esrarlı bir hava içinde gösteriyorsunuz. Hiç olmazsa annenize acıyın.

STAVROGİN *(Önce annesine sonra* GAGANOV'A *bakar.):*Peki, öyle olsun, açıklamaya çalışacağım. Ancak, Gagano'a gizlice söyleyeceğim... kendisi anlayacaktır beni.

(GAGANOV, *ürkek, öne doğu ilerler.* STAVROGİN *eğlir, GAGANOV'un kulağını dişleriyle yakalar.)*

GAGANOV *(Değişik bir sesle):* Nikola, Nikola… *(Ötekiler hiçbir şeyin farkında değillerdir,* NİKOLA *bakmaktadırlar.)* Kulağımı ısırıyor. *(Haykırır.)* Kulağımı koparacak! (STAVROGİN, GAGANOV'u *salıverir, hiç hareket etmeden önünde durur, onu bulanık bir bakışla süzer.* GAGANOV, *dehşet içinde haykırarak odayı terk eder.)* Polis! Polis!
VAR VARA *(Oğluna doğru gider.):* Nikola, Tanrı aşkına!

(NİKOLA *ona bakar, hafifçe gider, savaştaymış gibi, boylu boyunca yere uzanır.)*

(Karanlık.)

ANLATICI: Gaganov haftalarca yataktan kalkamadı. Nikola Stavrogin de öyle. Ama, sonra kalktı, uygun bir biçimde özür diledi ve uzun bir yolculuğa çıktı. En çok vakit geçirdiği yer Cenevre oldu. Ama, bunun nedeni, Cenevre'nin renkli hayatının kendisini büyülemiş olması değildi. Bayan Drosdova'nın orada olmasıydı.

İKİNCİ SAHNE

(VARVARA STAVROGİNA'ların *salonu. Sahnede,* VARVARA STAVROGİNA *ile* PRASKOVYA DROSDOVA.)

PRASKOVYA: Ah şekerim, Daşa Şatova'yı her şeye karşın buraya getirdiğime seviniyorum. Kendisinden dert yanmıyorum, ama bana öyle geldi ki, o olmasaydı senin Nikola ile benim Liza'nın arasına bu soğukluk girmeyecekti. Tabii, kesin bir şey bilmiyorum. Liza çok gururlu, içini bana açmayacak kadar da inatçı. Ama, aralarına bir soğukluk girdiği, Liza'nın da alındığı bir gerçek. Tanrı bilir niye! Belki senin Daşa birşeyler biliyordur. Her ne kadar…
VAR VARA: Söz oyunlarından hoşlanmam, Praskovya. Soyleyecek neyin varsa söyle. Daşa ile Nikola arasında bir şey geçtiğine mi inandırmak istiyorsun beni?
PRASKOVYA: O da ne biçim söz, şekerim? Hiçbir şeye inandırmak istemiyorum seni… Seni çok severim. Hem nasıl düşünebilirsin böyle… *(Gözyaşlarını siler.)*

VARVARA: Ağlama, alınmadım, yalnızca ne olduğunu söyle.
PRASKOVYA: Hiçbir şey olmadı, ne sanıyorsun! Liza'ya âşık, bu kesin. Bak, bu görüşte yanıldığımı sanmıyorum, kadın sezgisi!.. Ama onun karakterini bilirsin. Nasıl söyleyeyim, inatçı, alaycı, evet tam öyle işte! Nikola da gururlu. Hem de nasıl! Tam senin oğlun, dayanamadı alay edilmeye, o da uzattı dilini.
VARVARA: Alay edilmeye mi?
PRASKOVYA: Evet, örneğin, Liza onunla ağız kavgası yapmak için fırsat aradı. Arasıra Daşa'yla konuştuğunu görünce zıvanadan çıkıyordu. Aslında, önüne geçilebilecek gibi değildi, şekerim. Doktorlar bana her çeşit sinirlenmeyi yasak ettiler. Üstelik, göl kenarında canım sıkılıyordu, dişlerim de ağrıyordu. Cenevre Gölünün sık sık diş ağrısı yaptığını, bunun da gölün özelliklerinden biri olduğunu sonunda öğrendim. Sonra Nikola gitti, bence bakışacaklar yine.
VARVARA: Böyle küçük patırtıların hiçbir önemi yok, hem ben Daşa'yı çok iyi tanırım. Saçma, saçma. Bu meseleyi açığa çıkaracağım. *(Çıngırağı çalar.)*
PRASKOVYA: Ama, hayır, emin ol ki...
(ALEKSİ YEGOROVİÇ girer.)
VARVARA: Daşa'ya kendisini beklediğimi söyle.
(ALEKSİ YEGOROVİÇ çıkar.)
PRASKOVYA: Hata ettim sana Daşa'dan söz açmakla, şekerim. Nikola'yla aralarında yalnızca birkaç basit konuşma oldu, üstelik yüksek sesle. Her seferinde de benim yanımda. Ama, Liza'nın sinirli hali bana da geçti. Sonra o göl, bilemezsin. Sinirleri yatıştırıyor, orası doğru, ama can sıktığı için. Yalnız, bilmem anlatabiliyor muyum, can sıka sıka, en sonunda sinirleri de bozuyor. (DAŞA *içeri girer.)* Daşenka, sizi burada bırakıp gitmek hüzün veriyor bana. Cenevre'deki o samimi akşam sohbetlerimiz bir daha olmayacak artık. Ah, Cenevre! Hoşçakal, şekerim. (DAŞA'ya) Hoşça kal küçük sevgilim, kumrum benim. *(Çıkar.)*

VARVARA: Otur şöyle. (DAŞA *oturur.)* El işini yap. (DAŞA *masadan bir gergef alır.)* Bana yolculuğunu anlat.

DAŞA (*Tekdüze, dingin bir sesle):* Oo, iyi eğlendim, daha doğrusu birşeyler öğrendim. Evet, Avrupa çok şey öğretiyor insana. O kadar geri kalmışız ki onlardan… Sonra…

VARVARA: Bırak Avrupa'yı, özel olarak söyleyecek bir şeyin yok mu bana?

DAŞA *(Ona bakar.):* Hayır. Hiçbir şey yok.

VAR VARA: Bundan kuşkum yok zaten. Senden kuşkulanmadım. Kızım gibi davrandım sana, erkek kardeşine de destek oluyorum. Hoşuma gitmeyecek şeyleri hiçbir zaman yapmazsın, öyle değil mi?

DAŞA: Hayır, hiçbir zaman, Tanrı korusun sizi ki.

VAR VARA: Dinle. Senin için birşeyler düşündüm. Gergef işlemeyi bırak da yanıma otur. (DAŞA *onun yanına gider*.) Evlenmek ister misin? (DAŞA *bakar)* Dur, sus. Senden daha yaşlı birini düşünüyorum senin için. Sen aslında akıllı kızsındır. Sonra, o da hayli yakışıklı bir adam. Öğretmenindi senin bir zamanlar, hep hoşlanırdın ondan; Stepan Trofimoviç'ten söz ediyorum. Ne dersin? (DAŞA *hâlâ ona bakmaktadır.)* Biliyorum, kayıtsızdır, durmadan ağlar, hep kendini düşünür. Ama benim tahmin ettiğimden çok değer vereceğin üstünlükleri vardır. Kendisini koruyamadığı için de sevilmeyi hak eder. Anlıyor musun? (DAŞA *onaylayıcı bir yüz takınır. Ötekisi, haklı çıkmış bir tavırla konuşmasını sürdürür.)* Buna inanıyordum, sana da inanıyorum. Ona gelince, seni sevecek o, sevmek zorunda çünkü. Sana tapacak. Dinle Daşa, her sözünü yerine getirecektir o. Aptal değilsen, onu buna zorlamalısın. Ama, hiçbir zaman da bıktırma. Evlilikte ilk kural budur. Ah, Daşa, insanın kendisini feda etmesinden daha büyük bir mutluluk olabilir mi hiç? Ayrıca, beni de çok sevindirmiş olacaksın böylece, en önemlisi de bu. Ama hiç zorlamak istemiyorum seni. Karar senin. Hadi konuşsana!

DAŞA *(Yavaş sesle):* Kesinlikle öyle olması gerekiyorsa, peki.

VAR VARA: Kesinlikle mi? Bu da ne demek? (DAŞA *susar; başını öne eğer.)* Aptalca bir söz ettin şimdi. Seni evlendireceğim, bu doğru. Ama kesin öyle olması gerektiği için değil. Beni iyi anla. Aklıma şöyle bir geldiydi yalnızca. Gizleyecek bir şey yok bunda, değil mi?
DAŞA: Hayır yok, ne diyorsanız onu yapacağım.
VARVARA: Demek kabul ediyorsun. Şimdi işin ayrıntılarına gelelim. Düğünden sonra sana on beş bin ruble vereceğim. Sekiz binini Stepan Trofimoviç’e verirsin. Arkadaşlarını da haftada bir ağırlamasına izin verirsin. Daha sık gelecek olurlarsa, içeri almazsın. Zaten ben de yanınızda olacağım.
DAŞA: Stepan Trofimoviç daha önce size bir şey söyledi mi bu konuda?
VARVARA: Hayır, hiçbir şey söylemedi bana, ama herhalde söyler. *(Birden ayağa kalkar. Siyah şalını omzuna atar.* DAŞA *gözlerini çevirmeden ona bakar.* VARVARA, *kızgın kızgın)* İyilik bilmezin birisin sen! H^m kafandan geçirdiğin şey ne? Seni aldatacağımı mı sanıyorsun? Seninle evlenmek için kendisi diz çökecek önünde. Mutluluktan ölecek. Bu böyle.
(STEPAN TROFİMOVİÇ *içeri girer.* DAŞA *ayağa kalkar.*)
STEPAN: Ah, Daşenka! Güzelim! Sizi yine görmek ne hoş!
(Onu kucaklar.) İşte aramıza geldiniz en sonunda.
VARVARA: Rahat bırakın kızı! Bütün bir hayat boyunca kollarınıza alabilirsiniz Daşa’nızı. Hem sizinle konuşacaklarım var.
(DAŞA *çıkar.*)
STEPAN: Olur, değerli dostum, olur. Ama, küçük öğrencimi ne kadar sevdiğimi bilirsiniz.
VARVARA: Biliyorum. Ona hep 'küçük öğrencim’ demeyin öyle. Büyüdü! Böyle söylemeniz canımı sıkıyor. Hımm, sigara içmişsiniz...
STEPAN: Yani...
VARVARA: Oturun, sorun o değil! Sorun artık sizin evlenmenizin gerektiği.

STEPAN: Evlenmek mi? Üçüncü kere, hem de elli üç yaşında?
VAR VARA: Of, ne çıkar bundan? Elli yaşında hayatın zirvesindedir insan. Biliyorum, yakında elli yaşıma basacağım. Ayrıca, siz yakışıklı bir adamsınız.
STEPAN: Beni hep kolladınız, sevgili dostum. Ama açıkça söyleyeyim... iyice anlayamadım... Evet, elli yaşında da yaşlı değilizdir. Bu besbelli. *(Ona bakar.)*
VAR VARA: Size yardım edeceğim. Drahoma az olmasın. Aa, unutuyordum. Alacağınız kız Daşa.
STEPAN *(Atılır.):* Daşa mı! Ben de sanıyordum ki... Daşa! Ama o daha çocuk!
VAR VARA: Yarabbi şükür, yirmi yaşında çocuk! Gözlerinizi de çevirmeyin öyle, sirkte değilsiniz. Sözde zeki adamsınız, ama hiçbir şeyden anladığınız yok. Birinin devamlı sizi kollaması gerekiyor. Ben ölünce ne yapacaksınız? Daşa size çok iyi bakar. Kaldı ki, ben de yanınızda olacağım. Hemen ölecek değilim. Üstelik, o bir uysallık meleğidir. *(Heyecanlı.)* Anlıyor musunuz, bir uysallık meleğidir o, diyorum.
STEPAN: Biliyorum, ama bu yaş farkı... kendime bakıyorum da... eh, en çok, en çok, benim yaşımda bir kadın...
VARVARA: Daşa'yı siz yetiştireceksiniz. Onun hislerini geliştireceksiniz. Saygıdeğer bir ad kazandıracaksınız ona. Belki de kurtarıcısı olacaksınız onun, evet kurtarıcısı...
STEPAN: Ya o?.. Önceden konuştunuz mu kendisiyle?
VARVARA: Daşa için hiç tasa etmeyin. Ama, doğal olarak, kendisine evlenme teklifinde bulunmak, ona bu şerefi vermek için yalvarmak size düşüyor. Anlıyorsunuz ne demek istediğimi. Korkmayın, ben de yanınızda olacağım. (STEPAN *ayağa kalkar, sendeler.)* Neyiniz var?
STEPAN: Ben... tabii, arzunuza uyacağım. Ama... hiçbir zaman sizin... buna izin vereceğinize inanmazdım.
VARVARA: O da nesi?
STEPAN: Ortada kaçınılmaz bir neden olmadan... çok önemli bir neden olmadan... beni bir başka... bir başka

kadınla evli olarak görmeye katlanacağınıza hiçbir zaman inanmazdım.
VARVARA (*Hışımla ayağa kalkar.):* Bir başka kadın... *(Aşağılayıcı bir yüzle ona bir göz atar) kapıya doğra gider, kapıya varır varmaz döner.)* Hiçbir zaman bağışlamayacağım sizi, hiçbir zaman, anladınız mı? Sizinle benim aramda bir an için bile bir şey... (*Dışarıya çıkmak ister*, GRİGORYEV'le *karşılar.)* Ben... Günaydın, Grigoryev. (STEPAN TROFİMOVİÇ'e) Demek kabul ettiniz. İşin ayrıntılarıyla kendim ilgileneceğim. Haberi Praskovya'ya yetiştirmeye gidiyorum. Siz de kendinize bir çekidüzen verin. Yaşlanmaktan'sakının. *(Çıkar.)*
GRİGORYEV: Sevgili dostumuz çok tedirgin görünüyor...
STEPAN: Yani... Ah sonunda ne bir istek kalacak içimde, ne de bunlara dayanacak sabır.
GRİGORYEV: Ne isteği?
STEPAN: Hayattan sıkıldığım için, bana göre hiçbir şey fark etmediği için boyun eğiyordum hep. Ama, beni incitti mi iş değişir. Güceneceğim, kabul etmeyeceğim.
GRİGORYEV: Neyi kabul etmeyeceksiniz?
STEPAN: Evlenmeyi. Ah, söz etmemeliydim bundan. Ama siz benim dostumsunuz, kendimle konuşurmuş gibi konuşabilirim sizinle. Daşa'yla evlendirmek istiyor beni. Ben de kabul ettim. Ah dostum, benim yaşımda, gururlu, özgür bir ruha sahip bir kimse için evlilik ölüm demektir. Bu evlilik işi aklımı altüst edecek, bütün enerjimi tüketecek, insanlık davasında hiçbir işe yaramayacağım artık. Sonra da, çocuklar olacak, benden mi, Tanrı bilir! Ya çocuklar benden değilse ne olacak? Akıllı adam gerçekleri görmesini bilir. Bense kalkıp kabul ettim! Canım sıkkın, ondan. Yoo, ondan değil, canım sıkkın olduğu için değil, ama şu borç işi...
GRİGORYEV: Kendinize kötülük ediyorsunuz siz. Genç ve güzel bir kızla evlenmek için insan paraya bakmaz.

STEPAN: Ne yazık ki genç ve güzel bir kızdan çok, para gerekli bana... Annesinden oğluma kalan geliri iyi idare edemediğimi biliyorsunuz. Borçlu olduğum sekiz bin rubleyi oğlum isteyecektir benden. Onu bir ihtilâlci ve bir sosyalist olmakla; Tanrıyı, mülkiyet yadsımakla suçluyorlar. Tanrıyla olanını bilmem, ama mülkiyet konusunda, inanın, kendi malına sımsıkı bağlıdır o... Ayrıca, bu benim için bir şeref borcu. Kendimi feda etmem gerekiyor.
GRİGORYEV: Bütün bu söylediğiniz şeyler sizi şerefli kılmaya yeter artar bile. Niçin dert ediyorsunuz kendinize?
STEPAN: Bir şey daha var. *(Sonra)* Şüpheleniyorum. Anlatabiliyor muyum? Ah! Onun yanında göründüğüm gibi aptal değilim ben! Bu acele düğün niye? Daşa İsviçre'deydi, orda Nikola'yı gördü, şimdi de...
GRİGORYEV: Pek iyi anlayamadım.
STEPAN: Evet, gizli şeyler var. Bu gizlilik niçin? Başkalarının günahlarını örtmek istemiyorum ben, evet, başkalarının günahlarım. Ey, benim büyük ve iyi Tanrım, kimler avutacak şimdi beni?
(LİZA *ile* MAVRİKİ NİKOLAYEVİÇ *girerler)*
LİZA: Buradaymış işte, Mavriki, gerçekten buradaymış.
(STEPAN TROFİMOVİÇ'E) Tanıdınız beni, değil mi?
STEPAN: Yarabbim! Yarabbim! Sevgili Liza! Sonunda bir an mutluluk.
LİZA: Evet, on iki yıl ayrı kaldık birbirimizden. Sevindiniz mi, hadi söylesenize, beni yeniden gördüğünüz için sevindiniz mi? Demek unutmadınız küçük öğrencinizi. (STEPAN TROFİMOVİÇ *ona doğru gider, elini kavrar bir şey söylemeden onu süzer)*
LİZA: İşte size bir demet çiçek. Pasta getirmek istemiştim, ama, Mavriki Nikolayeviç "Çiçek götür," dedi. Çok duygusudur. İşte Mavriki, onunla dost olun isterim, hoşlanıyorum çok kendisinden. Evet, dünyada en çok sevdiğim adam o. Mavriki, saygıdeğer öğretmenimi, profesörü selâmlayın.
MAVRİKİ: Benim için şeref.

LİZA (STEPAN'a): Sizi görmek ne mutluluk, oysa kederliyim. Niçin böyle anlarda içime bir keder düşer, bilmem. Siz bilgili adamsınızdır, açıklasanıza. Sizi her görüşümde delicesine mutlu olacağımı, geçmişte kalan her şeyi yeniden yaşayacağımı hayâl ederim hep, ama hiç de mutlu değilim şu an, yine de sizi seviyorum.
STEPAN *(LİZA'nın elinden çiçek demetini alır.)* Yok, bir şey bunda, ben de, öyle değil mi, sizi severim, görüyor musunuz işte, ağlamak geliyor içimden.
LİZA: A, resmim asılı burada. *(Duvardan küçük bir resmi alır.)* Gerçekten bu ben miyim? Bu kadar güzel miydim ben? Yo, hayır! Bakmak islemiyorum bu resme. Bir yaşamdı, geçti gitti, başka bir yaşam başladı, sonra sıra bir başkasına gelecek ve böyle sürüp gidecek bu. (GRİGORYEV'e *bakar.)* Görüyorsunuz değil mi, bilinen şeylerden söz ediyorum.
STEPAN: Az kalsın unutuyordum, aklım başımda değil. Grigoryev'i sizinle tanıştırabilir miyim? Tam bir dosttur kendisi.
LİZA (*Yapmacık bir tavırla*): Aa, evet! En içli dışlı dostu sizsiniz, demek. Doğrusu, çok cana yakın buldum sizi.
GRİGORYEV: Bu şerefe lâyık değilim.
LİZA: Hadi canım, doğru dürüst bir insan olmaktan utanmayın. *(Arkasını dönen ötekisi onu hayranlıkla izler.)* Daşa bizimle döndü. Haberiniz vardır tabii. Bir melek. Mutlu olsun isterim. Sık sık ağabeyinden söz edip durdu bana. Nasıl bir adam bu Şatov?
STEPAN: Ah, geri kafalının biri. Önce sosyalistti, sonra caydı; şimdi Tanrının ve Rusya'nın gereğine göre yaşıyor.
LİZA: Evet, biraz tuhaf bir işi olduğunu söylemişlerdi. Tanışmak, sonra da bir iş vermek istiyorum kendisine.
STEPAN: Çok iyi olur, pek tabii.
LİZA: Ne iyi olur? Tanışmak istiyorum kendisiyle, ilgimi çekiyor... Bana yardım edecek biri gerek ama.
GRIGORYEV: Şatov'u oldukça iyi tanırım. Bir sakıncası yoksa, kendisine şimdi bile gidebilirim.

LİZA: Evet, evet. Ben kendim de giderdim, ama onu rahatsız etmek istemem. Doğrusu, o evde oturan hiç kimseyi rahatsız etmek istemem. Ama, on dakika sonra evde olmalıyız. Hazır mısınız, Mavriki?
MAVRİKİ: Emrinizdeyim.
LİZA: Ne güzel. Siz iyi insansınız. *(Kapıya doğru giderken* STEPAN TROFİMOVİÇ'e) Siz de benim gibisinizdir: çok güzel ve çok zeki olsalar bile, kötü insan korkutuyor beni, iyi yürekli olmalı herkes. Her şeyin başı bu. İçimden geldi de söylüyorum, evlendiğiniz için sizi kutlarım.
STEPAN: Nasıl, demek biliyorsunuz!..
LİZA: Tabii ya, Varvara yetiştirdi hemen. Ne sevinçli bir haber. Kuşkum yok ama. Daşa böyle bir şey beklemiyordu. Hadi Mavriki, gelin.
(Karanlık.)
ANLATICI: Liza arzu ettiği için Şatov'u görmeye gittim. Bu ani arzusu için yaptığı açıklamalara hiç inanmadım, ama Liza'nın hiçbir arzusunu geri çeviremeyeceğimi anlamıştım. Bu durum, beni, yani sizleri de kentin pek seçkin olmayan semtlerinden birine götürüyor; kendi deyişine göre, 'salon kiralayan' pansiyoncu Filippov'lara; yani, birbirinden apayrı yaşayan kiracılar arasında Lebyatkin'le kızkardeşi Marya'nın, Şatov'un, hepsinden önce de, mühendis Kirillov'un bulunduğu yere.

ÜÇÜNCÜ SAHNE

(FİLİPPOV'*ların evi. Bir.salon*. *Sağda*, ŞATOV'*un kaldığı küçük oda; solda*, KIRILLOV'un *odasına açılan kapı; arkada iki kapı: bir sahnenin ortasına*, öteki *merdivenle birinci kata açılır. İzleyiciler*; *salonun orta yerinde, çok ciddi bir yüzle jimnastik yapan* KİRİLLOV'la *karşı karşıya kalırlar.)*

KİRİLLOV: Bir iki üç dört... bir iki üç dört. *(Derin soluk alır.)* Bir iki üç dört... (GRIGORYEV *girer.)*
GRİGORYEV: Rahatsız mı ettim? ivan Şatov'u arıyorum da.

KİRİLLOV: Dışarı çıktı. Bir rahatsızlık verdiğiniz yok, ama izninizle, şu son hareketi de yapmam gerekiyor. *(Son hareketi de bitirir; bu arada, sayılan dişlerinin arasından mırıldanır.)* Oldu. Şatov gelir şimdi. Bir fincan çay ikram edebilir miyim size? Geceleri çay içmeye bayılırım, hele jimnastikten sonra. Bir aşağı, bir yukarı gide gele, sabah karanlığına kadar çay içerim.
GRİGORYEV: Sabaha karşı mı yatıyorsunuz?
KİRİLLOV: Evet, uzun zamandan ben. Düşünüyorum geceleri.
GRİGORYEV: Bütün gece mi?
KİRİLLOV *(Dingin bir sesle):* Evet, öyle gerekiyor. Bakın, insanları kendilerini öldürmekten alıkoyan nedenler ilgilendiriyor beni.
GRİGORYEV: Yani, kendilerini mi öldüremiyor insanlar? Çok az mı intihar oluyor sanıyorsunuz?
KİRİLLOV *(Dalgın):* Aslında daha çok olması gerekiyor.
GRİGORYEV *(Alaylı):* Sizin görüşünüze göre peki, hangi nedenler insanları intihar etmekten alıkoyuyor acaba?
KİRİLLOV *(Acı bir dille):* Delilikten ya da kuşkudan dolayı kendini öldüren insanlar çekecekleri acıyı düşünmezler. Ama, kendini akılsal nedenlerden dolayı öldüren biri, çekeceği acıyı ister istemez düşünür.
GRİGORYEV: Nasıl? Kendilerini akılla ilgili nedenlerden dolayı öldüren insanlar da mı var?
KİRİLLOV: Çok, birçok. Acı çekmek ve önyargılar olmasa, sayısı çok daha artar, belki herkes.
GRİGORYEV: Ne?
KİRİLLOV: Ama, acı çekme düşüncesi insanları kendilerini öldürmekten alıkoyuyor. Ortada acı çekmek olmasa bile, bunun düşüncesi insanda yer eder. Bu ev büyüklüğünde bir taşın üstünüze düştüğünü düşünün. Gerçekten acı çekmek için zamanımız bile kalmaz. Durum bu bile olsa, insan korkar, geri çekilir. İlginç.
GRİGORYEV: Bir başka neden daha olmalı?
KİRİLLOV: Evet. Öbür dünya.

GRİGORYEV: Günahların bedeli demek istiyorsunuz.
KİRİLLOV: Hayır, öbür dünya. İnsanlar yaşamak için bir neden olduğuna inanırlar.
GRİGORYEV: Yok mudur sizce?
KİRİLLOV: Hayır, yoktur, onun için özgürüz. Ha ölmek, ha yaşamak, fark etmez.
GRİGORYEV: Bunu nasıl bu kadar rahat söyleyebiliyorsunuz?
KİRİLLOV: Kavga etmekten hiç hoşlanmam, oturup gülmem de.
GRİGORYEV: İnsan hayatı sevdiği için, hayat güzel olduğu için ölümden korkar, hepsi bu.
KİRİLLOV *(Ansızın kızar.):* Bu bir alçaklıktır, alçaklık, başka hiçbir şey değil. Yaşam güzel değildir, öbür dünya da yoktur. Tanrı ise, ölmeden önceki korku ve acının doğurduğu bir hayalettir. Özgür olması için acının, korkunun üstesinden gelmeli insan, kendisi öldürmeli. Böylece Tanrı diye bir şey kalmaz artık, insan da özgürlüğüne kavuşur. Ve tarih ikiye ayrılır: gorilden Tanrının yıkılmasına, Tanrının yıkılmasından...
GRlGORYEV: Gorile kadar.
KİRİLLOV: İnsanın Tanrılaşmasına kadar. *(Birden durulur.)* Kendini öldürmeye kalkan biri Tanrıdır artık. Bunu benden başka düşünen olmadı daha.
GRİGORYEV: Milyonlarca intihar olmuştur.
KİRİLLOV: Hiçbiri bu nedenle değil, korkudan. Korkuyu öldürmek için değil... Korkuyu yenmek için kendini öldüren insan, Tanrıdır o anda.
GRİGORYEV: Korkarım buna zaman bulamayacaksınızdır.
KİRİLLOV *(Ayağa kalkar;yumuşak, aynı zamanda aşağılayıcı bir dille):* Ne yazık ki alaylı alaylı bakıyorsunuz.
GRİGORYEV: Özür dilerim, fark etmedim. Bütün bunlar o kadar tuhaf ki!
KİRİLLOV: Niçin tuhaf olsun? İnsanın bu sorunu düşünmeden yaşayabilmesi daha tuhaf. Bense bundan başka bir şey düşünemem. Tüm yaşamım boyunca

bununla uğraştım. (GRİGORYEV'e *kendisine doğru eğilmesini işaret eder*. GRİGORYEV *eğilir.)* Tüm yaşamım boyunca beni Tanrı altüst etti.
GRİGORYEV: Niçin benimle böyle konuşuyorsunuz? Tanımıyorsunuz ki beni?
KİRİLLOV: Yedi yıl önce ölen ağabeyime benziyorsunuz.
GRİGORYEV: Çok mu etkilemişti sizi?
KİRİLLOV: Yo. Hiç konuşmazdı. Ama, ona çok benziyorsunuz, hem gereğinden çok. (ŞATOV *içeri girer*. KİRİLLOV *ayağa kalkar*.) Bay Grigoryev’in çoktandır sizi beklediğini burada bildirmekten onur duyarım. *(Çıkar.)*
ŞATOV: Nesi var?
GRİGORYEV: Bilmiyorum. Doğru anladıysam, Tanrının olmadığını kanıtlamak için, herkesin kendini öldürmesi gerekiyormuş.
ŞATOV: Evet, Kirillov nihilisttir. Bu hastalığa Amerika’da tutuldu.
GRİGORYEV: Amerika’da mı?
ŞATOV: Onu orada tanıdım. Birlikte aç kaldık. Çıplak toprak üstünde yattık. Benim de bütün bu güçsüz insanlar gibi düşündüğüm bir dönemdi. En ağır toplumsal koşullar altında kalan bir insanın ne duruma geleceğini kendi deneyimizle görmek istiyorduk.
GRİGORYEV: Yarabbi! Ne diye o kadar uzaklara gittiniz?
Hasat zamanı buradan yirmi kilometre ötede bir tarlaya gitmeniz yeterdi.
ŞATOV: Biliyorum. Ama, işte öylesine deliydik biz. Onda saygı duyduğum bir tutku ve bağlılık vardı. Öylece deli kaldı o. O zamanlar açlıktan kıvranıyor, hiç de sızlanmıyorduk. Şansımız varmış, soylu kalpli bir dost geri dönebilmemiz için bize para gönderdi. (ANLATICI’ya *bakar*) Sormuyorsunuz kimmiş bu dost?
GRİGORYEV: Kim?
ŞATOV: Nikola Slavrogin. (*Sessizlik*.) Bunu da niye yaptığını biliyorsunuzdur herhalde?
GRİGORYEV: Söylentilere pek inanmam.

ŞATOV: Evet, bir zamanlar karımla ilişkisi olduğunu söylüyorlar. İyi, ama ne zaman? *(Kararlı bir yüzle bakan)* Borcumu kendisine daha ödeyemedim. *(Bir an geçen)* Bakın Grigoryev, bütün bu adamlar; Liputin, Şigalev ve Stepan Trofimoriç'in oğlu gibi olan bütün ötekiler var ya, hatta Stavrogin bile, biliyor musunuz onların varlıklarının gizi nedir? Nefret. (ANLATICI *karşı koymak ister)* Yoo, ülkelerinden nefret ediyor onlar. Birdenbire reformlar yapılıp Rusya müthiş zengin ve mutlu olsa, onlardan daha mutsuz hiç kimse olamaz. Hiç kimsenin suratına tüküremezler artık. Bugün ise kendi ülkelerinin yüzüne tükürüp memleketin kötülüğünü istiyorlar.
GRİGORYEV: Ya siz, Şatov?
ŞATOV: Rusya'yı seriyorum ben, ona şu anda lâyık olmasam bile. Rusya'nın kederi ve benim kendi değersizliğim işte beni bu yüzden üzüyor. Onlarsa, benim o eski arkadaşlarımsa, kendilerine ihanet ettiğimi ileri sürüyorlar. *(Döner.)* Stavrogin'e borcumu ödeyebilmem için para kazanmam gerekiyor. Mutlaka yapmam gerekiyor bunu.
GRİGORYEV: Benim de söylemek istediğim... *(Kapı vurulur.* ŞATOV *kapıyı açar.* LİZA *içeri girer, elinde bir gazete paketi taşımaktadır.)*
LİZA (GRİGORYEV'e): Oo, demek hurdaydınız. *(Ona doğru gider.)* Demek Stepan Trofimoviç'Ierde bana bir parça bağlı olduğunuzu düşünmekte haklıymışım. Bu Bay Şatov'la konuşabildiniz mi hiç değilse? *(Çevresine ısrarla bakınır.)*
GRİGORYEV: İşte kendisi. Ancak, zamanım olmadı... Şatov; adından da tanıdığınız Elizabeth Drosdova, size bir şey söylememi istemişti benden.
LİZA: Sizi tanıdığıma sevindim. Sizden söz etmişlerdi bana. Peter Verhovenski akıllı bir insan olduğunuzu söylemişti. Nikola Stavrogin de söz ettiydi sizden. Her şey bir yana, diyeceğim şu: Ülkemizle ilgili olarak çok az şey biliniyor bence. Bu yüzden, gazetelerde son yıllarda çıkmış olan bütün değişik ve anlamlı olayların bir kitapta toplanması gerektiğini düşündüm. İster istemez Rusya'nın kendisi

olacaktır bu kitap. Bana bu konuda yardımcı olmak isterseniz... Bundan anlayan biri gerekiyor bana, tabii yapılacak işe karşılık para vereceğim .

ŞATOV: İlginç, dahası akıllıca bir fikir... gerçekten üzerinde düşünülmeye değer.

LİZA *(Hoşnut):* Eğer kitap satış yaparsa, kârı paylaşırız. Siz tasarıyı, yapılacak çalışmayı hazırlarsınız, bense ana düşünceyi, bir de gerekli bilgiyi toplarım.

ŞATOV: İyi, ama benim böyle bir *şeyi* yapabileceğimi nereden biliyorsunuz? Niçin başka biri değil de ben?

LİZA: Doğrusu, sizin için söylenen şeylerden hoşlandım. Kabul ediyor musunuz?

ŞATOV: Edebilirim. Evet, gazeteleri burada bırakabilirsiniz. Bu konuyu düşüneceğim.

LİZA *(Ellerini çırpar):* Ah, çok sevinçliyim. Ne büyük bir gurur olacak benim için bu kitap. *(Çevresine sürekli bakınır.)* Aklıma gelmişken sorayım, Yüzbaşı Lebyatkin burada oturuyor, değil mi?

GRİGORYEV: Evet. Size bundan söz etmiştim galiba. İlgilendiriyor mu sizi?

LIZA: O mu, evet, ama o değil yalnızca... Her neyse, benimle ilgilenen kendisi. (GRİGORYEV'e *bakar.)* Yapacağı bazı açıklamaları olduğunu şiirli bir mektupta yazmıştı bana, hiçbir şey anlamamıştım. (ŞATOV'a) Siz ne düşünüyorsunuz onunla ilgili olarak?

ŞATOV: Sarhoşun, namussuzun biri.

LİZA: Kızkardeşiyle birlikte oturduğunu söylediler.

ŞATOV: Evet.

LİZA: Eziyet ediyormuş ona. (ŞATOV, *gözlerini diker*; *yanıt vermez.)* Söyledikleri bu, doğru değil mi yoksa? O zaman ben de Nikola Stavrogin'e sorarım, o tanıyormuş bu kızı, hem söylediklerine göre çok da iyi tanıyormuş, öyle değil mi? (ŞATOV *sürekli gözlerini dikmiş bakar.* LİZA, *birden coşkuyla.)* Ah, anlayın, bu kızı hemen görmek istiyorum. Kendi gözlerimle görmeliyim kendisini. Bu konuda da bana yardım etmenizi istiyorum sizden. Kesinlikle.

ŞATOV *(Gazeteleri almaya gider.):* Gazetelerinizi geri alın. Bu görevi kabul etmiyorum.
LİZA: Niçin? Niçin? Sizi kızdırdım galiba?
ŞATOV: Sorun o değil, bu girişiminize beni karıştırmayın, hepsi bu.
LİZA: Hangi girişim? Hayâl değil ki bu. Gerçekten yapmak istiyorum.
ŞATOV: Evinize gidin şimdi.
GRİGORYEV *(Yumuşak bir dille):* Evet, eve gidin, lütfen. Şatov düşünecektir. Ben sizi görmeye gelir, olup biteni anlatırım. (LİZA *ikisine de bakar, dert yanıcı hafif bir çığlık atar, çıkar.)*
ŞATOV: Bahaneydi bu. Aslında, Marya Timofeyevna'yı görmek istiyor. Bense böyle bir oyuna alet olacak kadar aşağılık biri değilim.
(MARYA TİMOFEYEVNA, ŞATOV 'un *arkasından içeri girer. Elinde bir ekmek parçası vardır.)*
MARYA: İyi günler, Şatuşka.
(GRİGORYEV, MARYA'yı *selâmlar.* ŞATOV, MARYA'ya *doğra gider, kolundan tutar.* MARYA, GRİGORYEV'le *ilgilenmeden masaya doğra gider, ekmek parçasını masanın üzerine bırakır. Masadan bir çekmece çeker, içinden iskambil kâğıdı çıkarır.)*
MARYA *(İskambil kâğıtlarını karar.):* Odada oturmaktan bıktım.
ŞATOV: Seni gördüğüme sevindim.
MARYA: Ben de. Oradaki kim?.. (GRİGORYEV'i *gösterir.)* Tanımıyorum onu. Konuğa saygılar. Öyle işte, saçlarını doğru dürüst taramıyorsun bile, ama ben yine de seninle oturup karşılıklı konuşmaktan hoşlanıyorum. Papazlar gibi yaşıyorsun. Gel şuraya, saçlarını tarayayım. *(Cebinden küçük bir tarak çıkarır.)*
ŞATOV *(Güler.):* Tarağım yok da onun için.
(MARYA, ŞATOV'*un saçını tarar.)*
MARYA: Sahi mi? O halde prensim geri dönünce bunu sana veririm. (ŞATOV' *saçını ikiye ayırır, sonucunu görmek için*

geriye çekilir, tarağı cebine koyar yine.) Sana bir şey söyleyeyim mi, Şatuşka? *(Oturur, iskambil falı açmaya başlar.)* Zekisin, yine de canın sıkılıyor. Hepinizin canı sıkılıyor zaten. Sıkılmayı anlamıyorum. Dertli olmak sıkılmak değil ki. Ben dertliyim, ama eğlendiriyorum kendimi.

ŞATOV: Ağabeyin burada olduğu zaman da mı?

MARYA: Uşağım demek istiyorsun? Tabii, o benim ağabeyim, ama her şeyden önce uşağım. "Lebyatkin, su!" derim, hemen koşar. Ne yazık, bazan ona bakarken gülerim, sarhoşsa döver beni. *(Fal açmayı sürdürür.)* ŞATOV (GRİGORYEV'e): Doğru. Bir uşak gibi kullanır onu. Lebyatkin de bunu döver, ama bu korkmaz ondan. Zaten olanları unutur, zaman kavramı yoktur kendisinde. (GRİGORYEV, ŞATOV'a *yavaş sesle konuşmasını işaret eder.)* Yoo, önünde konuşsam da bir şey fark etmez, bizi unutmuştur bile. Konuşulanları bırakıp kendi hayâllerine dalar. Bakın, şu ekmek parçasına. Sabahtan beri bir lokmasını bile yememiştir. Yarına bitirebilir ancak.

(MARYA *gözlerini iskambillerden ayırmadan*, *ekmek parçasını eline alır*; *öylece tutar. Konuşacağı sıra*, *onu yine eski yerine bırakır.)*

MARYA: Bir yerden bir yere taşınma, kötü bir adam var, sonra ihanet, bir de ölüm döşeği, hadi canım, hepsi yalan. İnsanlar yalan söyledikten sonra, iskambiller niye söylemesin? *(İskambilleri atar, ayağa kalkar.)* Tanrının anasından başka herkes yalan söylüyor. *(Giderek yere bakar.)*

ŞATOV: Tanrının anası mı?

MARYA: Tabii, Tanrının anası, tabiat, o büyük nemli toprak! İyi ve dürüsttür o. Ne yazıyordu kitapta, hatırlıyor musun Şatuşka? 'Toprağı bir ayak boyu derinliğinde gözyaşına boğarsan, her şey seni mutlu kılar.' İşte bu yüzden ağlıyorum bu kadar çok, Şatuşka. Kötü bir şey yok ki bunda. Bütün gözyaşları, mutluluk ya da mutluluğu haber veren yaşlardır. *(Yüzü yaşlarla dolar, elini* ŞATOV'un

omzuna atar.) Şatuşka, Şatuşka, karının seni bırakıp kaçtığı doğru mu?
ŞATOV: Evet, beni terk etti.
MARYA (ŞATOV' *yüzünü okşar.):* Kızma. Benim de yüreğim sızlıyor. Biliyor musun, bir düş gördüm. Geri geliyordu, prensim geri geliyordu. Tatlı bir sesle çağırıyordu beni. "Sevgilim, diyordu, "sevgilim, beni bulmaya gel." Çok mutluydum. "Beni seviyor, beni seviyor," dedim kendi kendime.
ŞATOV: Belki de gerçekten gelir.
MARYA: Yo hayır, bu bir düştü yalnızca. Prensim geri gelmeyecek artık. Yalnız kalacağım. Ah, sevgili dostum, niye birşeyler sormuyorsun bana?
ŞATOV: Çünkü, hiçbir şey söylemeyeceksin bana, biliyorum.
MARYA: Yoo, yoo, hiçbir şey demem. Yakarlar beni, öldürürler sonra. Hiçbir şey demem. Hiçbir zaman hiçbir şey öğrenemeyecekler benden.
ŞATOV: Görüyorsun işte.
MARYA: Ama, sen iyi yüreklisindir, sen istesen, o zaman evet, belki... Niçin istemiyorsun? İşte, bana güleryüzle sor Şatuşka, sana söylerim. Şatuşka, yalvar bana konuşmam için, ben de konuşacağım, inan konuşacağım,..
(ŞATOV *susar.* MARYA, *yüzünden yaşlar akarak*, *onun önünde durur. Ön odadan bir gürültü patırtı*, *sövme sesleri işitilir.)*
ŞATOV: İşte, ağabeyin geliyor, çabuk odana git. Yoksa yine döver seni.
MARYA (*Gülmeye başlar.):* Ha! Uşağım mı? Eh, iyi, çok mu önemli yani? Mutfağa yollarız onu. (ŞATOV, MARYA yı *arka kapıya doğru çeker.)* Dert etme Şatuşka, dert etme. Prensim geri geldiği zaman korur beni.
(LEBYATKIN *içen girer*; *kapıyı sertçe kapar*. MARYA *arkada kalır; yüzünde garip bir anlatım vardır,; aşağılanmaktan ötürü donuk bir gülümseme.)*
LEBYATKİN (*Kapının önünde şarkı söylemektedir.):*Geldim sana anlatmaya Güneşin nasıl parladığını Ateşli buselerinin

altında Ormanın nasıl tutuşup yandığını. Kim var orada? Dost mu, düşman mı? (MARYA ya) Haydi odana.
ŞATOV: Rahat bırakın kardeşinizi.
LEBYATKİN (Kendisini GRİGORYEV'e tanıştırır.): İgnat Lebyatkin, bütün dünyanın ve sadık kaldıkları sürece bütün dostlarının hizmetinde! Hah, enayiler,. Hepiniz şunu bilin ki, Liza Drosdova'ya tutkunum ben, O bir yıldız, bir amazon; kısacası, ata binmiş bir yıldız. Bense dürüst bir adam.
ŞATOV: Kızkardeşini satan biri.
LEBYATKİN *(Bağırır.):* Ne? Yine mi başladı bu suçlamalar? Tek bir sözle mahvedebilirim seni, biliyorsun...
ŞATOV: Haydi söyle o halde.
LEBYATKİN: Yapamayacağını mı sanıyorsun?
ŞATOV: Yüzbaşı olsan da alçağın birisin yine. Efendinden korkarsın sen.
LEBYATKİN: Kışkırtma var bayım, tanıksınız. Peki. Kimin karısı olduğunu onun biliyor musun sen, biliyor musun, ha?
(GRİGORYEV, *öne doğru birkaç adım atar.)*
ŞATOV: Kimin karısı, ha? Söylemeye cesaretin yok.
LEBYATKİN: O... o...
(MARYA *ağzı açık, öne doğru atılır, ama sesi çıkmaz.)*
(Karanlık.)
ANLATICI: Kimin karısıydı bu talihsiz, sakat yaratık?Daşa nın kirletildiği doğru muydu? Kimin tarafından öyleyse? Kim baştan çıkarmıştı Şatov'un karısını? Şimdi bir yanıt alacağız bütün bunlara. Kentte havanın çok gerginleştiği bir sırada, her şeyi bir kibritte yakıp tutuşturan, herkesin içinden geçenleri ortaya döken son kişi de ortaya çıktı. İnanın, hemcinslerinin basitliğini bütün çıplaklığıyla görmek, aslında insana acı veren bir deneydir. Bizim hümanistin oğlu, yani liberal Stepan Trofimoviç'in oğlu, kısacası, Peter Verhovenski, hiç kimsenin beklemediği bir anda ortaya çıkıverdi.

DÖRDÜNCÜ SAHNE

(VARVARA STAVROGİNA'larda. GRİGORYEV *ile* STEPAN TROFİMOVİÇ.)

STEPAN: Ah, sevgili dostum, her şey şimdi belli olacak. Daşa ‘evet‘ derse, pazar günü artık evli bir adam olacağım. Hiç de hoş bir şey değil. Ancak, çok sevgili Varvara Stavrogina işlerin yoluna girmesi için bugün buraya gelmemi rica etti, ben de dediğini yapacağım. Onun yanında küçük düşmüştüm, öyle değil mi?
GRİGORYEV: Yok canım, yalnızca şaşkındınız biraz.
STEPAN: Evet, küçük düştüm onun yanında. Kendisinin benden nefret etmesine neden olan kusurlarıma karşın, bu bağışlamasını bilen, iyi yürekli, eli açık kadını düşündükçe! Kaprisli bir çocuğum ben, bir çocuğun bencilliği var bende, çocuk saflığı yok. Yirmi yıl ilgilendi benimle. Bense, tam kendisi bu korkunç ve imzasız mektupları aldığı bir sırada…
GRİGORYEV: İmzasız mektuplar mı?..
STEPAN: Yaa düşünün! Nikola’nın kendi malını mülkünü Lebyatkin’e bağışladığım söylüyorlar ona. Bu Nikola canavarın biri. Zavallı Liza! Biliyorum, seviyorsunuz onu.
GRİGORYEV: Kim izin verdi size?..
STEPAN: Peki, peki, bir şey demedim. Mavriki Nikolayeviç de seviyor onu, aklınızda olsun. Zavallı adam, onun yerinde olmak istemezdim. Benim kendi durumum da pek iyi sayılmaz ya. Ne olursa olsun, size söylemeliyim, utanıyorum kendimden, ama Daşa’ya yazdım.
GRİGORYEV: Tanrım! Neler yazdınız ona?
STEPAN: Hım, şey… Nikola’ya da yazdım.
GRİGORYEV: Deli misiniz siz?
STEPAN: Ama soylu bir amaç benimkisi. Her şey bir yana, İsviçre’de gerçekten bir şey olmuşsa; aralarında herhangi bir şey geçtiğini, yani yalnızca bir başlangıç, küçük, küçücük bir başlangıç bile olmuş olsa, düşünün bir. Her şeyden önce, bunu yapmam gerekirdi. İçlerinden neler geçirdiklerini sormalıydım kendilerine, sırf onları herhangi bir şeye zorlamayayım. Benim de bunları bildiğimi

bilmelerini istiyordum, özgür kalmaları için. Yalnızca soylu bir biçimde davrandım ben.
GRİGORYEV: Ama aptalca bir şey bu!
STEPAN: Evet, evet, aptalca bir şeydi. Ama, elden ne gelir? Her şey söylendi artık. Oğluma da yazdım. Hem o kadar önemli bir şey mi bu? Başkasının kusurunu örtmek için de olsa, Daşa'yla evleneceğim.
GRİGORYEV: Böyle söylemeyin.
STEPAN: Ah, keşke hiç olmasaydı bu pazar, kalkıverseydi ortadan! Sanki Tanrının bir mucize yaratması, bir tanecik pazarı takvimden silmesi neye mal olurdu ki? Yeter ki, şu Tanrısızlara kendi gücünü kanıtlasaydı, kendisine zorla bir anlam yakıştırmaları da kalkardı ortadan! Ne kadar da seviyorum onu, tam yirmi yıldır ne kadar seviyorum! Korkudan ya da yoksulluktan evlendiğime inanabilir mi hiç? Sırf onun için yapıyorum bütün bunları.
GRİGORYEV: Kimden söz ediyorsunuz?
STEPAN: Varvara'dan. Yirmi yıldır kendisine taptığım tek kadın o. (ALEKSİ YEGOROVİÇ, ŞATOV'u *içeriye buyur eder)* Hah, çabuk parlayan dostumuz geliyor işte. Kızkardeşinizi görmeye geldiniz galiba?
ŞATOV: Hayır. Varvara Stavrogina, kişisel bir sorun konuşmak üzere çağırtmıştı beni. Galiba polis komiserleri de böyle konuşur insanla.
STEPAN: Ama yoo. ama yoo! Hangi sorun olduğunu. kişisel mi değil mi bilmesem bile, sözün gelişi bir lâf benimkisi. Her neyse, bizim sevgili Varvara kilisede, Daşa da odasında. Çağırtayım mı?
ŞATOV: İstemez.
STEPAN: Bırakalım, böylesi daha iyi. Ne kadar geç olursa, o kadar iyi. Tabii Varvara'nın Daşa için ne gibi tasarıları olduğunu biliyorsunuzdur?
ŞATOV: Biliyorum.
GRİGORYEV: Mükemmel, mükemmel! O halde bundan söz etmeyelim artık. Şaşırıp kaldığınızı anlıyorum tabii. Ben de öyleydim. Böyle birdenbire...

ŞATOV: Susun.
STEPAN: Nazik olun, sevgili dostum, hiç olmazsa bugün. Evet, bana tahammül edin, yüreğim sızlıyor. (VARVARA STAVROGİNA *ile* PRASKOVYA DROSDOVA, MAVRİKİ NİKOLA YEVİÇ *'in desteğinde içeri girerler.)*
PRASKOVYA: Rezalet! Rezalet! Bir de Liza'nın bütün bunlara karışması...
VARVARA *(Bağırır.):* Sus! Rezalet neresinde bunun? Zavallı kız kendinde değil. Biraz merhamet göster, sevgili Praskovya!
STEPAN: Ne var? Ne oluyor?
VARVARA: Yok bir şey. Zavallı sakat kadın kiliseden çıkarken ayaklarıma kapandı, elimi öptü. (ALEKSİ YEGOROVİÇ girer.) Kahve... atları da çözmesinler.
PRASKOVYA: Hem de milletin gözü önünde, herkes halka oldu etrafımıza.
VARVARA: Evet, milletin gözü önünde. Rabbime şükür, kilise doluydu! On ruble verdim kendisine, ayağa kaldırdım. Liza eve getirmek istedi onu.
(LİZA *içerir girer,*; MARYA'yı *elinden çekmektedir.*)
LİZA: Yoo, düşündüm, baktım Marya Lebyatkina'yı tanıdığınıza hepiniz sevineceksiniz.
MARYA: Ne güzel. (ŞATOV'u *görür.)* Nasıl, Şatuşka, demek sen de buradasın. Ne arıyorsun bu yüksek sosyetede?
VAR VARA (ŞATOV'u): Tanıyor musunuz siz bu kadını?
ŞATOV: Evet.
VAR VARA: Kim?
ŞATOV: Siz kendiniz öğrenin en iyisi.
(VARVARA, MARYAM *kaygıyla süzer.* ALEKSİ *servis tepsisiyle çay getirir.)*
VARVARA (MARYA'ya): Yavrum, üşüyüp duruyorsunuz. Kahve için, ısıtır.
MARYA *(Güler.);* Ah, evet, unuttum atkınızı geri vermeyi!
VARVARA: Kalsın. Size verdim onu. Oturun, kahvenizi için, çekinmeyin.
STEPAN: Sevgili dostum...

VARVARA: Öf, çenenizi tutsanıza siz! Siz karışmadan da durum yeter derecede karışık zaten. Aleksi, Daşa'ya söyle, aşağıya insin.
PRASKOVYA: işte şimdi buradan gitmeliyiz, Liza. Sana göre bir yer değil burası. Bu evde işimiz kalmadı artık.
VARVARA: Bu söz bardağı taşırdı işte, Praskovya. Tanrıya şükret ki burada yalnızca dostlar var.
PRASKOVYA: Dostların oluşu daha iyi ya. Açık fikirlerden korkum yok benim. Herhangi bir topluluk karşısında asıl sen titrersin bütün o gururunla. Gerçekten korkan sensin.
VARVARA: Hangi gerçekten, Praskovya?
PRASKOVYA: İşte bundan.
(Parmağım kendisine doğrulttuğu anda gülmekten katılan MARYAMI *gösterir.* VARVARA *sararır*; *doğrulur, anlaşılmaz birkaç söz mırıldanır.* DAŞA *arkadan gözükür; ama, kendisini* STEPAN *'dan başkası görmemiştir.)*
STEPAN *(Boşuna çabayla el kol hareketleri yapar* VAR VARAL'YI *uyarmak için):* işte Daşa!
MARYA: Oo! Ne güzel! Şatuşka, hiç sana benzemiyor kızkardeşin.
VAR VARA (DAŞA'ya): Tanıyor musun sen bu kadını?
DAŞA: Hiç görmedim şimdiye kadar, sanırım Lebyatkin'in kızkardeşi.
MARYA: Evet, ağabeyim olur o, ama aslında uşağım. Ben de sizi tanımıyorum, şekerim. Ama, sizinle karşılaşmayı öyle çok istiyorum ki, hele uşağımın kendisine para verdiğinizi söylediğinden beri. Artık sevinçliyim. İnsanı büyülüyorsunuz, bunu söylemeliyim size.
VARVARA: Ne parası?
DAŞA: İsviçre'deyken Nikola Stavrogin, Marya Timofeyevna'ya bir miktar para vermekle görevlendirmişti beni.
VARVARA: Nikola mı?
DAŞA: Evet, Nikola.
(Sessizlik.)

VARVARA: Güzel. Bana haber vermeden yaptıysa bunu, kendine göre bir nedeni vardır elbet, öğrenmem gerekmez. Ama sen daha uyanık olmalısın ilerde. İyi bir adı yok bu Lebyatkin'in.
MARYA: Yo, hayır! Eve gelince, mutfağa yollamak gerekir. Onun yeri orası. İsterse kahve de içebilir orada. Ama, ben hep aşağılayıp dururum onu.
ALEKSİ *(İçeri girer):* Lebyatkin adlı bir bay hemen içeriye alınmasını istiyor.
MAVRİKİ: Saygıdeğer hanımefendi, kendisinin topluluk içinde ağırlanacak bir adam olmadığını uyarmama izin verin.
VARVARA: Olsun, ben ağırlayacağım. (ALEKSİ'ye) İçeri alın. Her şeyi söylemek gerekirse, oğlumun bir canavar olduğunu yazan, beni de hayatımda büyük bir rol oynayacak sakat bir kadına karşı durmaya davet eden imzasız mektuplar aldım. Bütün bunlardan emin olmak istiyorum.
PRASKOVYA: Öyle mektuplar ben de aldım. Nikola'yla bu kadın hakkında neler dendiğini sen de biliyorsun...
VAR VARA: Biliyorum.
(LEBYATKIN *neşeli, aynı zamanda ayık olarak içeri girer,* VAR VARA STAVROGİNA'a *doğra gider.)*
LEBYATKİN: Hanımefendi, geldim...
VAR VARA: Oturun bir yere. Sesinizi oradan da duyurabilirsiniz. (LEBYATKİN *geri döner, oturur.)* Şimdi tanıtır mısınız kendinizi.
LEBYATKİN *(Ayağa kalkar.):* Yüzbaşı Lebyatkin. Hanımefendi, geldim...
VAR VARA: Sizin kızkardeşiniz mi bu kadın?
LEBYATKİN: Evet, hanımefendi, kaçmış yanımdan. Sakın kendi biricik kardeşimi suçlamaya kalktığımı sanmayın, ama... *(Parmağıyla kafasını işaret eder.)*
VARVARA: Çoktan beri mi bu durumda?
LEBYATKİN: Belli bir zamandan beri, hanımefendi, evet, belli bir zamandan beri... Onu evinize getirdiğiniz için size

teşekkür etmeye geldim. İşte on ruble.

(LEBYATKİN, VARVARA *ya doğru gider. Ötekiler*;

VAR VARALI *konunak üzere davranırlar.)*

VARVARA: Siz aklınızı iyice kaçırmışsınız galiba.

LEBYATKİN: Hayır, hanımefendi. Sizin eviniz zengin, Lebyatkin'in eviyse yoksun. Ama, Marya, kızkardeşim, Lebyatkina doğumlu, adsız Marya, kendisine verdiğiniz o on rubleyi sizden başka hiç kimseden kabul edemezdi zaten. Sizden hanımefendi, her şeyi yalnızca sizden kabul edebilir o. Ama, bir eliyle kabul ederken, öteki eliyle de hayırsever işlerinizden birine bağışlıyor onu.

VARVARA: Bağışları kapıcım kaydeder. Çıkarken siz de aynı şeyi yapabilirsiniz. Sizden ricam, paranızı cebinize sokup burnumun ucunda sallamamanız. Eğer yerinize de oturursanız, beni sevindirmiş olursunuz. Açık konuşun şimdi. Söyleyin, kızkardeşiniz niçin yalnızca benden birşeyler kabul edebilir?

LEBYATKİN: Hanımefendi, ta mezarıma birlikte götüreceğim bir gizdir bu.

VAR VARA: Niyeymiş o?

LEBYATKİN: Size bir soru sorabilir miyim? Çok açık, Rusçada dendiği gibi, en samimi biçimde?

VAR VARA: Sizi dinliyorum.

LEBYATKİN: Bir kimse yalnız ve yalnız çok soylu bir ruha sahip olduğu için ölebilir mi?

VAR VARA: Bu soruyu hiç sormadım kendime.

LEBYATKİN: Sahi mi? Hiç mi? O halde, peki. *(Göğsünü yumruklar.*) Sus öyleyse, umutsuz yürek!

(MARYA *kahkahayla güler.)*

VARVARA: Lütfen, bilmeceli konuşmayı bırakın da, sorumu yanıtlandırın. Niçin yalnızca benden kabul edebilir her şeyi?

LEBYATKİN: Niçin mi? Ah, hanımefendi, tabiat; yüzyıllardır kendi yaratıcısına haykırıyor bu 'niçin' sorusunu. Ama soru yanıtsız kalıyor hep. Bu yanıtı verecek kimse Yüzbaşı Lebyatkin mi olmalı bir başına? Hak mı bu? Adımın Pavel

olmasını isterdim, ama adım İgnat... Niçin? Şair adamım ben, tam anlamıyla şair, ama bir domuz ağılında yaşıyorum. Niçin? Niçin?
VARVARA: Yüksekten atan zevzeklik denir buna. Bense utanmazlık olarak kabul ediyorum.
LEBYATKİN: Yo, hanımefendi, utanmazlık filan değil. Ben bir hamamböceğiyim, hamamböcekleri kendilerinden yakınmaz. Kimi zaman durumlar, gerçeği ortaya dökmeden kendi ailemizin içine düştüğü onursuzluklara katlanmaya mecbur eder bizi. Bu yüzden, kendi derdini ortaya dökmeyecek Lebyatkin, öyle çok söz de etmeyecek. Anlayın onun bu ruh soyluluğunu hanımefendi!
(ALEKSİ *acele acele içeri girer.)*
ALEKSİ: Nikola Stavrogin geldi. (*Herkes kapıdan yana döner. Hızlı adımlar, derken* PETER VERHOVENSKİ gözükür.)
STEPAN: Ama...
PRASKOVYA: Ama bu...
PETER: Selâmlarım sizi, Varvara Stavrogina.
STEPAN: Peter, Peter bu, yavrum!
PETER: İyi, iyi, heyecanlanma! (*Yakasını kurtarır.)* Nikola Stavrogin'i burada bulacağımı sanmıştım. Yarım saat önce Kirillov dan ayrılmıştık. Burası için sözleştiydik. Neredeyse gelir. Size bu güzel haberi verdiğim için de mutluyum.
STEPAN: On yıldan beri görmedim seni.
PETER: Kendinden geçmemek için bir neden daha. Azıcık çekidüzen ver kendine! Ah, Liza, ne kadar sevindim! Sayın hanımefendi anneniz beni unutmadılar ya? Nasıl oldu bacak ağrıları? Sevgili Varvara Stavrogina, geleceğimi babama haber vermiştim, ama size söylemeyi unutmuştur, tabii.
STEPAN: Yavrum, bu ne şenlik böyle!
PETER: Tabii tabii, seversin beni. Ama rahat dur. Hah, Nikola geliyor işte.
(STAVROGİN *aralarına karışmıştır.)*
VARVARA: Nikola! *(Sesinin çınlamasından* NİKOLA *duraklar.)* Burada, şu anda, bu kadının senin gerçek karın

olup olmadığını söylemeni istiyorum. (STAVROGİN *donuk bakar, gülümser*; *ona doğru gider*; *elini öper. Aynı ölçülü adımlarla* MARYA *a gider.* MARYA *doğrulur, yüzünde acı bir hayranlık belirir.)*

STAVROGİN *(Alışılmadık bir yumuşaklık ve incelikle*): Burada kalmamalısınız.

MARYA: Şimdi buracıkta, önünüzde diz çökebilir miyim?

STAVROGİN *(Güler.):* Hayır, onu yapmayın işte. Ben sizin ne ağabeyinizim, ne nişanlınızım, ne de kocanız, öyle değil mi? İzin verirseniz, koluma girin de ağabeyinize

götüreyim sizi. (MARYA, LEBYATKİN e korkuyla göz atar.)Korkmayın , ben buradayım size dokunamaz artık.

MARYA: Ah, hiçbir şeyden korkmuyorum. En sonunda geldiniz. Lebyatkin, arabayı yola çıkar.

(LEBYATKİN *çıkar.* STAVROGİN, MARYA *ya kolunu uzatır; öteki, parlak bir biçimde,* STAVROGİN ın *koluna girer; ancak, yürürken ayağı tökezler,* STAVROGİN *tutmasa düşecek gibi olur.* STAVROGİN, MARYAMI *özenle dışarıya kadar götürür. Odada ölüm sessizliği vardır.* LİZA *iskemlesinden kalkar, tiksinmiş bir*

yüzle yine verine oturur. STAVROGİN *ile* MARYA *dışarıya çıkar çıkmaz ötekiler hareketlenir.)*

VARVARA (PRASKOVYA ya): Duydun mu şimdi ne dediğini?

PRASKOVYA: Tabii, tabii ama, niye bir yanıt vermedi sana?

PETER: İnanın bana, onu yapamazdı.

VARVARA (*Birdenbire* PETER'e *döner.):* Nasıl? Siz nereden biliyorsunuz?

PETER: Ben her şeyi biliyorum. Hikâye, Nikola'nın iki çift sözle anlatamayacağı kadar uzun. Ama, bütün olaylara tanık olduğum için, size her şeyi anlatabilirim.

VARVARA: Söz verin, ama anlattıklarınız Nikola'nın duygularını incitmeyecek.

PETER: Tam tersine, bunları anlattım diye, hiç unutmayacak kendisine yaptığım iyiliği... Bakın, beş yıl önce St. Petersburg'daydık. Nikola, nasıl anlatayım, her şeyi eğlentiye alan bir yaşam sürüyordu. Evet, en doğru

tanım bu. O zamanlar, içi sıkılıyordu, ama, umutsuzluğa düşmek de istemiyordu. Bu yüzden hiçbir şey de yapamıyordu. Ruh soyluluğundan, önüne gelen herkesle gezip tozuyordu. Anlarsınız, tam bir *Grandseigneur* gibi. Kısacası, ayaktakımıyla dolaştı durdu. Bu Lebyatkin'i de böyle tanıdı işte. Soytarının, asalağın biri. Kendisi ve kızkardeşi sıkıntı içinde yaşıyorlardı. Bir gün meyhanede, adamın biri bu zavallı kıza saldırdı. Nikola da kalktı, suçlunun yakasına yapıştı, iki tokatta yok etti. Hepsi bu.
VAR VARA: Nasıl?.. Hepsi bu ne demek?
PETER: Evet evet, her şey bundan çıktı. Topal kız, kendisine iki lâf bile etmemiş olan kurtarıcısına âşık oldu. Herkes kızla alay ediyordu. Bir tek Nikola gülmüyordu, ona saygılıydı.
STEPAN: Çok şövalyece bir davranış bu ama.
PETER: Görüyorsunuz ya, babam da topal kızdan yana. Kirillov ise böyle düşünmüyor.
PETER: Nikola'ya diyordu ki, "Ona bir markizmişçesine davranıyorsunuz, o da kendinden geçiyor. Sizse bunu bilerek yapıyorsunuz."
LİZA: Peki, şövalye ne dedi?
PETER: "Kirillov," dedi, "eğer onunla alay ettiğimi sanıyorsanız, yanılıyorsunuz. Ona saygı duyuyorum, çünkü içimizde en değerli olan o."
STEPAN: Muhteşem bir şey! Nasıl demeli... Evet, bir kere daha, şövalyece bir şey...
PETER: Evet, şövalyece. Ne yazık ki zavallı, topal kız Nikola'nın nişanlısı olduğunu hayâl etmeye başladı. Kısacası, Nikola, St. Petersburg'dan ayrılmak zorunda kaldığı zaman, ona her yıl belli bir miktar para yollamak için gereken hazırlıkları yaptı.
LİZA: Niye?
PETER: Bilmem niye. Eski çağlarda, insanı bıktıran kimselere uygulanabilecek bir yol belki de, anlarsınız. Kirillov, bunun, yarı deli, yarı hasta birini ne kadar yaşatabileceğini öğrenmek isteyen, çokbilmiş bir

delikanlının çöküşü olduğunu söylüyor. Ama inanıyorum ki, haklı değil.
VAR VARA *(Artan bir hayranlıkla):* Tabii! Gerçek Nikola bu işte! Benden geçti ona! Bu büyük alev, bu cömertçe göz kamaştırıcılık; güçsüz, yararsız, hatta değersiz bir şeyi korumak isteği... (STEPANV a *bir göz atar,)*

...yıllarca, bir yoksulu kendi kanatları altına alan biri, işte bu benim, tastamam ben. Ah, kendimi Nikola'ya karşı ne kadar suçlu duyuyorum! Bu zavallı yaratığa gelince, çok kolay, kendisini evlât edineceğim.
PETER: Çok iyi edersiniz. Ağabeyi, kızın hayatını cehenneme çeviriyor çünkü. Kızın eline geçen parayı kullanmaya hakkı olduğunu kafasına koymuş bir kere. Her şeyini aldığı, kendisini dövdüğü ve parasını çaldığı bir yana, içiyor. Kendisine iyilik eden o insana sövüyor. Parayı eline vermezse, mahkemeye gideceğini söyleyip gözdağı veriyor. Nikola'nın kendiliğinden yaptığı bir bağışı, bütün bütüne kendi isteğiyle yaptığı bir bağışı, bir borç olarak alıyor.
LİZA: Kime bir borç?
PETER: Ne bileyim? Kızkardeşinin, ailesinin onurundan söz açıyor. Onur, biliyorsunuz, belirsiz, çok belirsiz bir kavramdır.
ŞATOV: Sizce belirsiz bir kavram mı gerçekten? *(Herkeskendisine bakar.)* Daşa, sence belirsiz bir kavram mı olur? (DAŞA *bakar.)* Yanıt ver bana!
DAŞA: Hayır, ağabey, onur diye bir şey vardır.(STAVROGİN *içeri girer.* VAR VARA *ayağa kalkar ona doğra hızla gider.)*
VARVARA: Ah, Nikola! Beni bağışlayacak mısın?
STAVROGİN: Özür dilemek bana düşer, anne. Zaten size açıklamam gerekirdi. Ama, Peter Verhovenski'nin size bu konuda bilgi vereceğini biliyordum.
VARVARA: O da onu yaptı. O kadar mutluyum ki... Şövalyece davranmışsın.
STEPAN: Muhteşem, tam buna göre bir sözcük işte.

STAVROGİN: Gerçekten, şövalyece mi? Demek olanları siz böyle anlıyorsunuz... Peter Verhovenski'nin bu gönül alıcı davranışı için teşekkür etmeyi bir borç sayıyorum. Kendisine inanmalısınız, anne. Hiç alışagelmedik anlarda yalan söyler ancak. (PETER VERHOVENSKİ *ile* NİKOLA *karşılıklı gülüşürler.)* Güzel. Davranışım için bir kere daha özür dilerim sizden. *(Sert, soğuk bir sesle*) Her neyse, sorun bitti. Geriye dönüş yok artık. (LİZA *çılgınca bir kahkaha atar.)* Merhaba Liza, iyisin galiba.
LİZA: Rica ederim, beni bağışlayın. Mavriki Nikolayeviç'i tanıyorsunuzdur. Tanrım, insan nasıl bu denli yüce olabilir, Mavriki?
MAVRİKİ: Anlayamadım.
LİZA: Ah, yok bir şey... aklıma geldi de... Gözünüzün önüne benim sakat biri olduğumu getirin. Sokaklarda bana yol gösterseniz, şövalyece davranmış olurdunuz, değil mi? Feda eder miydiniz benim için kendinizi?
MAVRİKİ: Tabii, Liza, ama niye böyle kötü şeylerden söz ediyorsunuz?
LİZA: Şövalyece davranmış olurdunuz tabii. Aman ne hoş, siz yüceliğinizle, ben de kötürümlüğümle, gülünç bir çift olurduk.
(VARVARA STAVROGİNA, LİZA ya *doğra gider.*
PRASKOVYA DROSDOVA *da kolunu* VARVA*RA'nın omzuna atar.* STAVROGİN *döner,* DAŞA ya *gider.)*
STAVROGİN: Evleneceğinizi duydum, Daşa. Size mutluluklar dilerim. (DAŞA *başını kaldırır.*) Mutluluk dileklerim içtendir.
DAŞA: Biliyorum.
PETER: Bu mutluluk dilekleri de ne için? Bu sevinçli haberi ben de öğrenebilir miyim?
PRASKOVYA: Evet, Daşa evleniyor.
PETER: Oo! Harika. O halde izin verin, ben de sizi kutlayayım. Ama bahsi kaybettiniz, Daşa. Bana hiç evlenmeyeceğinizi söylemiştiniz. İsviçre'deyken. Tam

anlamıyla bir salgın bu. Biliyor musunuz, babam da evleniyor?
STEPAN: Peter!
PETER: Ee, bunu sen, kendin yazmadın mı bana? Anlatım tarzın açık seçik değildi pek, orası kesin. Heyecana kapılmış, anlatıyorsun kendini, bir de o arada seni kurtarmamı da istiyordun benden. Genç kızın bir pırlanta olduğunu, ancak İsviçre'de başlayan günahları örtbas etmek için evlenmen gerektiğini yazıyorsun. Bunu da onaylamamı istiyorsun benden. Tersine dünya! Bu evlenmeden seni kurtarmam için bana yalvarıyorsun. *(Ötekilere döner, neşeli)* Gelin de çıkın işin içinden. Ama onun kuşağı, hep büyük lâflar, karışık düşünceler. *(Söylediklerinin uyandırdığı etkiyi anlamak isten)* A-ha! Pot kırdık galiba.
VAR VARA *(Parıldayan bir yüzle ona doğru gider.):* Stepan Trofimoviç bu söylediklerinizi yazdı mı size?
PETER: Evet, işte mektup. Bütün ötekiler gibi uzun. Doğrusu, hiç sonuna kadar okumam bunları. Onun da bana hiç aldırdığı yok ya. Gelecek kuşaklar için yazıyor bunları. Söylediklerinde bir kötülük yok ama.
. VARVARA: Nikola, bu evlenme hakkında sana da bilgi veren Stepan Trofimoviç mi? Hem de bu üslupta?
STAVROGİN: Gerçekten bana da yazdı, ama çok soyluca bir mektuptu bu.
VARVARA: Yeter! (STEPAN TROFİMOVİÇ e *döner)* Stepan Trofimoviç, sizden büyük bir hizmet bekliyorum. Yok olun ve bir daha gözüme gözükmeyin. (STEPAN TROFİMOVİÇ, VARVARA *ya doğru gider, saygıyla eğilir, sonra* DAŞA *ya döner)*
STEPAN: Beni bağışlayın, Daşa. Evlenmeye razı olduğunuz için de teşekkürlerimi kabul edin.
DAŞA: Sizi bağışlıyorum, Stepan Trofimoviç. Yalnızca bir sevecenlik ve anlayış besliyordum sizin için. Siz de bana saygınızı hep sürdürün hiç olmazsa.

PETER *(Alnına vurur.):* Şimdi anlıyorum! Demek Daşa'ymış! Bağışlayın beni, Daşa, bilmiyordum. Babam da lâf karalayacağına, hiç olmadı işin aslını yazacak kadar düşünceli olsaydı.
STEPAN (PETER e *bakar.):* Nasıl olur da hiçbir şey bilmezsin! Oyun oynamıyorsun ya!
PETER: Görüyorsunuz, Varvara Stavrogina, yalnızca yaşlı bir çocuk değil, aynı zamanda kötülük yapmaktan da hoşlanan yaşlı bir çocuk. Nereden anlayabilirdim ki? Bir günah! İsviçre'de! Gelin de çıkın işin içinden!
STAVROGİN: Peter, susun, babanız çok soyluca davrandı. Ama siz, hepimizin saygı gösterdiği Daşa'yı lekelediniz burada.
(ŞATOV *ayağa kalkar; yavaş, güvenli adımlarla* STAVROGİN *doğru gider,. Ötekisi gülümser; ama*, ŞATOV *önünde durduğu zaman gülmesi kesilir*. *Herkes onlara bakmaktadır. Sessizlik;* ŞATOV *bütün güçüyle* STAVROGİN *e bir tokat patlatır.* VARVARA *bir çığlık atar*. STAVROGİN, ŞATOV *omzundan yakalar, sonra bırakır, ellerini arkasına kavuşturur.* ŞATOV, STAVROGİN'in *bakışları altında yumuşar.* STAVROGİN *güler, eğilir, dışarı çıkar.)*
LİZA: Mavriki gelin, verin elinizi bana! Bu adama bakın hepiniz, içinizde en iyiniz o. Mavriki, karınız olmaya hazır olduğumu herkesin önünde bildiriyorum size!
MAVRİKİ: İnanıyor musunuz, Liza, bütün bütüne inanıyor musunuz bana?
LİZA (STAVROGİNY in *çıktığı kapıya bakar, yüzü yaşlarla dolu*): Evet, evet, bütünüyle inanıyorum.
(Perde.)

IKINCI BOLUM

BEŞİNCİ SAHNE

(VARVARA STAVROGİNY lerde, ALEKSİ, *sol kolunda bir palto, bir atkı, bir de şapka.* STAVROGİN *dışarıya*

çıkmaya hazırlanır. FETER VERHOVENSKİ, *masada somurtkan bir yüzle oturmaktadır*.)

STAVROGİN: Bana bir daha öyle bir öneride bulunursanız eğer, bastonu yersiniz.

PETER: Gerçekten Liza'yla evlenmeyi düşünüyorsanız, yaptığım önerinin hiç de bir hakaret olmadığını anlarsınız.

STAVROGİN: Beni kendisinden ayıran biricik engeli ortadan kaldırabilirsiniz. Bunu biliyorum ve sizin yerinize bastondan kurtulmanızı söylüyorum. Aleksi, eldivenlerim!

ALEKSİ: Yağmur yağıyor, beyefendi. Kaçta dönersiniz?

STAVROGİN: En geç ikide.

ALEKSİ: Başüstüne. (STAVROGİN *bastonunu alır küçük kapıdan çıkmak ister.)* Tanrı sizi korusun, hayırlısıyla.

STAVROGİN: Nasıl?

ALEKSİ: Tanrı sizi korusun, hayırlısıyla.

STAVROGİN *(Duraklar, sonra elini* ALEKSİ nin *omzuna koyar.):* Sevgili Aleksi, beni kollarında taşıdığın zamanlar hâlâ aklımda.

(STAVROGİN *çıkar.* ALEKSİ *arka kapıdan odayı*
terk eder. PETER VERHOVENSKİ *çevresine bakınır, sonra yazı masasına doğru gider, bir çekmece çeker, ortaya mektuplar çıkarır, okumaya başlar*;

STEPAN TROFİMOVİÇ *içeri girer.* PETER *mektupları saklar*.) STEPAN: Aleksi Yegoroviç bana burada olduğunu söylemişti, oğlum.

PETER: Ne işin var senin bu evde? Seni kovduklarını sanıyordum.

STEPAN: Son kalan eşyamı da toplayıp bir daha geri dönme umudu olmadan ve hiç dert etmeksizin gideceğim.

PETER: Hadi canım, nasıl olsa geri dönersin sen. Bir asalak, asalaktır her zaman.

STEPAN: Dostum, bak dinle, benimle daha başka bir tonda konuşamaz mısın?

PETER: Gerçeği her zaman öbür şeylerin üstünde tutmak gerektiğini söyler dururdun. Gerçek şu: senin Varvara Stavrogina'ya âşıkmışsın gibi görünmen, Varvara

Stavrogina'nın da bunu görmezlikten gelmesi. Bu aptallık böyle devam edip gitsin diye de evinde alıkoymuş seni. Asalağın birisin yani. Seni bir düşkünler yurduna yollamasını söyledim kendisine.

STEPAN: Ona benden mi söz ettin?

PETER: Evet, ortadaki sorunları çözmek için ertesi gün seninle konuşacağını söyledi. İşin aslı, senin maymunluklarını biraz daha seyretmek istemesi. Bana yazdığın mektupları gösterdim kendisine. Aman ne kadar güldüm, Tanrım, ne kadar güldüm.

STEPAN: Güldün mü? Hiç kalp yok mu sende? Bir babanın ne demek olduğunu biliyor musun sen?

PETER: Beni yetiştiren sensin. Ne bir yiyecek verdin, ne bir içecek. Bir posta arabasıyla beni Berlin'e paket gibi yolladığın zaman, emzikteydim daha.

STEPAN: Uğursuz! Seni gerçekten posta arabasıyla yolladım, ama içim sızlayıp durdu.

PETER: Boş lâf bunlar.

STEPAN: Canavar, sen benim oğlum musun, değil misin?

PETER: Senin bunu benden çok daha iyi bilmen gerekir. Aslında bütün babalar bu konuda kuruntuya kapılırlar ya.

STEPAN: Susacak mısın sen?

PETER: Yo ama, bırak şimdi zırlamayı. Her şeye yüzünü büzüp inleyen, ama işini bilir bir nine gibisin. Aslında, bütün Rusya inliyor. Ama talihi var, biz yardım edeceğiz.

STEPAN: Siz kim?

PETER: Biz, normal insanlar. Dünyayı yenileştireceğiz. Kurtarıcı kişiler bizleriz.

STEPAN: Hiç olur mu öyle şey? Şu halinle, insanların karşısına "Ben İsa'yım" diye nasıl çıkarsın sen! Bir baksana kendine.

PETER: Bağırma! Her şeyi yıkıp taş üstünde taş bırakmayacağız. Her işe yeniden başlayacağız. Bundan böyle eşitlik olacak. Hep sen kendin öğütlerdin bunu, öyle değil mi? Al işte, senin olacak, ama bahse girerim, tanıyamayacaksın onu.

STEPAN: Yo, sana benzerse tanırım. Hayır, bu söylediğin şeylerde gözümüz yoktu bizim. Hiçbir şey anlamıyorum artık. Anlama denen şey kalmadı bende.
PETER: Suç senin hasta, yaşlanmış sinirlerinde. Siz konuşup duruyordunuz, bizse eyleme geçiyoruz. Ne diye kalkmış dert yanıyorsun kendinden, içi geçmiş boş kafa?
STEPAN: Nasıl duygusuz olabilirsin bu kadar?
PETER: Senin öğrettiklerini izledim hep: İnsan haksızlıklara karşı sert çıkmalı, kendi haklarına inanmış olarak geleceğe doğru yürümeli! Tıpkı İncirdeki gibi, dişe diş.
STEPAN: İncil'de yazmaz o, uğursuz herif.
PETER: Şeytan görsün yüzünü o kitabın, açık bakmadım bile, hiçbir kitabı açıp okumadım. Niye okuyayım ki? Önemli olan ilerleme.
STEPAN: Değil işte, kaçık herif! Shakespeare ve Hugo ilerlemeyi önlemez: Tam tersi, inan tam tersi.
PETER: Heyecanlanma! Victor Hugo denen o adam öküzden başka bir şey değil. Shakespeare'e gelince, köylülerin ona tarlada gereksinimleri yok. Onlara gereken şey çizme. O da her şey yakıp yıkıldıktan sonra kendilerine verilecek zaten.
STEPAN *(Eğlentili olmaya çalışır.):* Ne zaman olacakmış bu?
PETER: Mayısta. Haziranda tümü ayakkabı üretiyor olacak.
(STEPAN, *yenilgiyi kabul etmiş, iskemleye çöker.)* Düşüncelerin gerçekleşecek, moruk!
STEPAN: Benim düşüncelerim değil bunlar. Her şeyi yıkmak, taş üstünde taş bırakmamak istiyorsun sen. Oysa ben herkes birbirini sevsin istiyorum.
PETER: Sevgiye gerek yok. Bilim var.
STEPAN: Bu çok can sıkıcı bir şey olur ama.
PETER: Can sıkıntısı neymiş? Aristokratlar içindir can sıkıntısı. Birbiriyle eşit olan insanlar sıkılmazlar, eğlenmezler de. Hepsi aynı kapıya çıkar. Adalet, onun üzerinde de bilim olunca, ne sevgi kalır artık, ne de can sıkıntısı. Onların hepsi unutulup gidecek.
STEPAN: Asla, hiç kimse kendi sevgisi unutulsun istemez.

PETER: Boş sözler yine. Düşünsene moruk, sen kendin unuttun, tam üç kere evlendin.
STEPAN: İki kere, hem uzun bir bekleyişten sonra.
PETER: Uzun ya da kısa, insan unutur. Onun için bir an önce unutmak en iyisi. Hem ne istediğini de bilmiyorsun, sinirime dokunuyor bu. Ben ne istediğimi biliyorum oysa. Ne kadar kafa varsa yarısını keseceksin, geri kalanı da, bırak kafayı çeksin.
STEPAN: Kafa kesmek, akıl fikir sahibi olmaktan kolay çünkü.
PETER: Ne düşüncesi? Düşünce müşünce boş söz. Adaletin yerini bulması için boş sözleri kaldırmak gerekir. Boş sözler, sizin gibiler için, sizin gibi eski kafalılar için. Neyi seçtiğini bileceksin. Tanrıya inanıyorsan, boş sözler etmek zorundasın. Ama inanmıyorsan ve her şeyin yerle bir edilmesi gerektiği sonucuna da yaramıyorsan, yine boş sözler ediyorsun demektir. Hepimizin durumu bu işte. Bu yüzden, boş sözler etmekten alamıyorsunuz kendinizi. Bense, eyleme geçilsin diyorum. Ben her şeyi yıkacağım, başkaları yapacak. Reform denen şey olmayacak, daha iyiye doğru gitmek de yok. Ne kadar çok reform yapılır, işler düzene konursa, her şey o kadar kötü olur. Ne kadar çabuk yıkmaya başlarsan, o kadar iyi. Önce yık, sonrası bizi ilgilendirmez artık. Geri kalanı boş söz, boş söz, boş söz.
STEPAN *(Hepten şaşımış, dışarı fırlar.):* Aklını kaçırmış, aklını kaçırmış...
(PETER VERHOVENSKİ *tükenmek bilmemecesine gülmeye başlar.)*
(Karanlık.)
ANLATICI: İşte böyle. Size iki şeyi haber vermeyi unuttum. Birincisi, Lebyatkin'ler, Stavrogin'in uzun süren yokluğu sırasında, kendi oturdukları evden gizemli bir biçimde taşındılar; kentin dışında, küçük bir yerde oturuyorlar şimdi. İkincisi, mahkûm olmuş bir katil, cezaevinden kaçtı. Bu yüzden de zenginler gece sokağa çıkamaz oldu.
(Sokak.)

(STAVROGİN, *sokak ortasında gitmektedir;* FEDKA *'nın kendisini izlediğinin farkında değildir.)*

ALTINCI SAHNE

(Epiphani Sokağı, FİLİPPOV'un *evinin bir salonu.* KİRİLLOV *mobilyalardan birinin altına yuvarlanmış otan bir topu yerden kaldırmak üzere çömelmiştir. O anda* STAVROGİN *içeri giren* KİRİLLOV, STAVROGİN'in *bakışıyla, elinde top ayağa kalkar.)*

STAVROGİN: Top mu oynuyorsunuz?
KİRİLLOV: Hamburg'dayken almıştım. Fırlatma, sonra da yakalama hareketleri sırtı güçlendiriyor. Ayrıca, pansiyoncunun çocuğuyla da birlikte oynuyoruz. .
STAVROGİN: Seviyor musunuz çocukları?
KİRİLLOV: Evet.
STAVROGİN: Niçin?
KİRİLLOV: Yaşamı severim. Bir fincan çay?
STAVROGİN: Peki.
KİRİLLOV: Oturun. Nedir benden istediğiniz?
STAVROGİN: Bir hizmet. Okuyun şu mektubu. Bir zamanlar kulağını ısırmıştım Gaganov'un, oğlu şimdi bana meydan okuyor. (KİRİLLOV *mektubu okur, sonra masanın üzerine, bırakır,* STAVROGİN e *bakar.)* Evet, bana yalnızca sövmek için, bu gibi mektuplar gönderiyor. Önce hastalığımı öne sürdüm; yaptıklarımı daha önce kafamdan geçirmediğimi, babasına yaptığım hareketten hâlâ acı duyuyorsa, kendisinden istediği biçimde özür dilemeye hazır olduğumu söyledim. Ama, bütün bunlar kendisini yatıştıracak yerde, büsbütün sinirlendirmiş. Benimle ilgili olarak başkalarına neler söylediklerini biliyorum. Bugün de bu mektubu getirdiler. Mektubun sonunda benden nasıl söz ediyor, gözünüze çarptı mı?

KİRİLLOV: Evet, tokatlanacak yüz diye.
STAVROGİN: Doğru, tokatlanacak yüz. Bu durumda, istemesem de kendisiyle düello etmem gerekiyor. Sizden benim tanığım olmanızı istiyorum.
KİRİLLOV: Anlaştık. Ne söyleyeyim kendisine?
STAVROGİN: Önce babasına karşı yapmış olduğum hareketlerden dolayı kendisinden özür dilediğimi söyleyin yeniden. Ayrıca, bu kadar kaba sözlerle bana bu tür bir mektup daha yazmaması koşuluyla bu sözlerini unutmaya hazır olduğumu da söyleyin.
KİRİLLOV: Kabul etmeyecektir. Biliyorsunuz, amacı düello edip sizi öldürmek.
STAVROGİN: Biliyorum.
KİRİLLOV: Peki. Düello için koşullarınız nedir?
STAVROGİN: Yarın her şey bitsin istiyorum. Sabah dokuzda kendisine gidersiniz. Sonra, saat ikide düello edebiliriz. Silâhlarımız tabanca olacak. On adım yürünecek. Her birimizin üç kurşun atma hakkı olacak, hepsi bu.
KİRİLLOV: On adım çok az değil mi?
STAVROGİN: isterseniz on iki olsun, daha çok olmasın. Sizin tabancanız var mı?
KİRİLLOV: Evet, bakmak istiyor musunuz?
STAVROGİN: Tabii.
(KİRİLLOV *bir bavulun önüne çöker,* STAVROGIN'e *vermek üzere ortaya bir kutu çıkarır*.)
KİRİLLOV: Amerika'dan aldığım tabancam da var.
(Gösterir,)
STAVROGİN: Ne çok silâhınız var, hepsi de çok güzel.
KİRİLLOV: Biricik zenginliğim.
(STAVROGİN, KİRİLLOV, *sonra kutuya bakar, kutunun kapağını kapatır*.)
STAVROGİN *(Çekingen bir dille):* O düşünce hâlâ kafanızda mı?
KİRİLLOV (*Öfkelenmeden ve zorlanmadan*): Evet.
STAVROGİN: İntihar, diyorum.
KİRİLLOV: Anlamıştım. Evet, düşüncem o hâlâ.

(Sessizlik.)
STAVROGİN: Ne zaman?
KİRİLLOV: Yakında.
STAVROGİN: Mutlu görünüyorsunuz.
KİRİLLOV: Mutluyum.
STAVROGİN: Anlıyorum. Arasıra ben de düşündüm bunu. Bir kimsenin bir suç işlemiş olduğunu düşünün, ya da hiç duyulmadık, hem korkakça, hem de yerin dibine girilecek bir iş yapmış olduğunu. Kafaya bir kurşun, tamam, her şey biter. Yerin dibine girmenin bir anlamı kalmaz artık.
KİRİLLOV: Mutlu olmamın nedeni bu değil.
STAVROGİN: Ya ne?
KİRİLLOV: Bir ağacın yaprağım incelediniz mi hiç?
STAVROGİN: Evet.
KİRİLLOV: Yeşilliği, parlaklığı, bütün damarlarıyla güneşin altında nasıl durur, güzeldir, değil mi? İşte, her şeyi doğruluyor bir yaprak; varolmayı, ölümü, doğumu, her eylemi, her şey iyidir.
STAVROGİN: Hatta... *(Duralar,)*
KİRİLLOV: Evet?
STAVROGİN: Çocuğun birine bir kötülük yapılsa, sözgelişi, küçük bir kızı kirletseler, o da mı iyi?
KİRİLLOV (*Onu sessizce süzer.):* Siz böyle bir şey yaptınız mı? (STAVROGİN *susar, başını garip bir biçimde sallar.)* İnsan böyle bir kötü iş de yapsa iyidir. Birisi kalkıp da o kızı kirleten adamın kafasını kıracak olsa ya da vazgeçip bağışlasa, o bile, tümü bunların iyi. Bunun farkına vardığımız zaman hepimiz mutlu olacağız.
STAVROGİN: Mutlu olduğunuzun ne zaman farkına vardınız?
KIRILLOV: Geçtiğimiz çarşamba. Geceyarısı, saat 2.35’te. (STAVROGİN *birden ayağa kalkar.)*
STAVROGİN: Siz mi yaktınız ikonun önündeki o kandili?
KİRİLLOV: Evet, ben yaktım.
STAVROGİN: Dua mı ediyorsunuz?

KİRİLLOV: Hep. Görüyor musunuz şu örümceği? Gözetleyip duruyorum onu, tırmandığım gördükçe mutluyum. Kendime göre bir dua biçimi bu.
STAVROGİN: Öbür dünyaya inanıyor musunuz?
KİRİLLOV: Öbür dünyadaki sonsuz yaşama değil, bu dünyadaki sonsuz yaşama inanıyorum.
STAVROGİN: Buradakine mi?
KİRİLLOV: Evet, kimi zaman öylesine bir coşkunluk halidir ki bu, beş saniyeden çok sürecek olsa, ölür insan.
STAVROGİN *(Şaşkın şaşkın bakar.):* Bir de Tanrıya inanmadığınızı öne sürersiniz.
KİRİLLOV *(Kendini zorlamadan):* Stavrogin, rica 'ederim, alay etmeyin. Benim için neler yapmış olduğunuzu, yaşamımda ne gibi bir rol oynadığınızı anımsayın.
STAVROGİN: Geç oldu. Yarın tam zamanında Gaganov'da olun. Unutmayın, dokuzda.
KİRİLLOV: Hep tam zamanındayımdır ben. Ne zaman istersem uyanabilirim. Yattığım zaman, "saat yedide," diyorum kendi kendime, yedide uyanıyorum.
STAVROGİN: Son derece değerli bir özellik.
KİRİLLOV: Evet.
STAVROGİN: Yatın şimdi. Ama, daha önce Şatov'a kendisiyle konuşmak istediğimi söyleyin.
KİRİLLOV: Bir dakika. *(Bir köşeden bir baston çıkarır arkadaki duvara vurur.)* Böyle yapınca gelir hemen. Siz uyumak istemiyor musunuz? Yarın düello edeceksiniz.
STAVROGİN: Yorgun olsam bile ellerim titremez.
KİRİLLOV: Son derece değerli bir özellik. İyi geceler.
(ŞATOV, *ara kapının önünde durur*; KİRİLLOV *ona gülümser, yan kapıdan çıkar*. ŞATOV, STAVRO-GİN'e *bakar yavaşça içeri girer.)*
ŞATOV: Nasıl üzdünüz beni! Daha önce niçin gelmediniz?
STAVROGIN: Geleceğime inanıyor muydunuz o kadar?
ŞATOV: Beni zor durumda bırakacağınızı düşünemezdim.
Sizsiz hiçbir şeyim ben. Yaşamımda oynamış olduğunuz rolü düşünün bir!

STAVROGIN: Ne diye tokatladınız beni o halde? (ŞATOV *susar.)* Karınızla aramda bir ilişki geçtiği için mi?
ŞATOV: Hayır.
STAVROGİN: Kızkardeşiniz ile benim için söz ediliyor diye mi?
ŞATOV: Sanmıyorum.
STAVROGİN: İyi. Hiç olmazsa azıcık anlamı var bu sözlerin. Yarın akşam nerde olacağımı bilmiyorum. Sizi uyarmak ve bir hizmette bulunmanız için gelmiştim. Uyarı şöyle: öldürülme tehlikesi ile karşı karşıyasınız.
ŞATOV: Öldürülme mi?
STAVROGİN: Peter Verhovenski ile grubu tarafından.
ŞATOV: Biliyordum bunu. Pekiyi, siz nereden öğrendinizbunu?
STAVROGİN: Sizin gibi, ben de onlardanım.
ŞATOV: Siz Stavrogin, siz onların grubundansınız ha, demek bu başıboşlar grubuyla yola çıktınız. Nasıl yaptınız bunu? Nikola Stavrogin'e yakışacak bir hareket mi bu?
STAVROGİN: Özür dilerim, ama beni Rus çarı gibi görme alışkanlığınızdan vazgeçin artık. Yoksa pire gibi kalırsınız onun yanında.
ŞATOV: Bırakın benimle bu tonda konuşmayı! Siz de biliyorsunuz ki onların hepsi başıboş insandır ve uşaktır, sizin işiniz yok onların arasında.
STAVROGİN: Başıboş oldukları kesin. Ama ne çıkar bundan? Aslına bakarsanız, bütün bütüne bağlı değilim onlara. Onlara yardım ettiysem, bunu isteyerek, başka yapacak daha iyi bir şeyim olmadığı için yaptım.
ŞATOV: Hiç isteyerek yapılır mı böyle şeyler?
STAVROGİN: İsteyerek evlenmek, isteyerek çocuk sahibi olmak, isteyerek cinayet işlemek, bunlar olağan şeyler. Cinayete gelince, öldürülme tehlikesiyle karşı karşıya olan sizsiniz, ben değil, hiç değilse onlar tarafın dan.
ŞATOV: Bu heriflerin bana söyleyecekleri hiçbir şey olamaz. İlkin onlardan yanaydım. Sonra Amerika'ya gittim. Orada görüşlerim değişti. Döndüğüm zaman, onlarla hiçbir

noktada anlaşamayacağımızı söylemiştim kendilerine. Açık açık söyledim bunu. Bu da benim hakkım; bu benim kendi bilincim, kendi düşüncem. Kabul etmeyeceğim...
STAVROGİN: Bağırmayın!

(KİRİLLOV *içeri girer, tabanca kutusunu alır, çıkar.)*

STAVROGİN: Verhovenski’nin aklına, kendi tasarladığı planı sizin tehlikeye düşürdüğünüz gelirse, sizi ortadan kaldırmaktan bir an çekinmez.
ŞATOV: Gülünç. Tasarlanmış bir plan yok ki ortada.
STAVROGİN: Sanırım, aslında her şey Verhovenski'nin kafasından çıkıyor. Ötekiler ise onu uluslararası bir örgütün üyesi sanıyorlar. Bu yüzden gidiyorlar peşinden. Ama, Verhovenski'de de bu adamları inandırma yeteneği var. İnsan kendi çevresine ancak böyle adam toplayabilir. Bakarsın, günün birinde, uluslararası bir örgüt ortaya çıkabilir bu kişilerden.
ŞATOV: Cahil, budala, Rusya'nın hiçbir şeyinden anlamayan ahmaklar!
STAVROGİN: Doğru, Rusya’nın hiçbir şeyinden anladıkları yok bu adamların. Ama, sizden de pek aşağı kalıyor sayılmazlar. Ayrıca, bir ahmak da çok iyi tabanca kullanabilir. İşte bunun için uyarmaya geldim sizi.
ŞATOV: Teşekkür ederim. Size tokat atmış olmama karşın, bana bunu yaptığınız için size teşekkür ederim.
STAVROGİN: Rica ederim, kötülüğe karşı iyilikle karşılık veririm ben. (*Güler.*) Buna sevinmeniz gerekir, sevgili dindar adam; daha doğrusu, Tanrıya inansaydınız öyle olacaktınız. Ama, *(Ayağa kalkar.*) tavşan yok:
ŞATOV: Ne tavşanı?
STAVROGİN: Evet, tavşan yahnisi yapmak için ortada bir tavşan olması gerekir. Tanrıya inanmak için de bir Tanrı. *(Yine güler, ama donukça.*)
ŞATOV *(Hırslanır,):* Kötülemeyin! Gülmeyin! Bu tonda da konuşmayın, insan gibi konuşun. Hiç olmadı yaşamınızda bir kez! Bu konuda bana Amerika yolculuğuna çıkmadan Önce söylediklerinizi hatırlasanıza.

STAVROGİN: Hiçbir şey hatırlamıyorum ben.
ŞATOV: Ben söyleyeyim. Birinin size gerçeği söylemesi gerekiyor zaten, bir dayak atıp size kim olduğunuzu hatırlatmanın tam sırası şimdi. Rus halkının yeni Tanrı adına bütün bir dünyayı kurtaracağını bana açıkladığınız ânı hatırlayın, yeter. ‘Tanrıtanımayan biri Rus değildir’ sözünüzü hatırlayın. O zamanlar ortada tavşan yok demiyordunuz.
STAVROGİN: Sanırım, aramızda böyle bir konuşma geçti, hatırlıyor gibiyim.
ŞATOV: Şeytan çarpsın konuşmaları. Konuşma değildi bu. Çok yüce şeylerden söz eden bir öğretmen ile ölüler arasından sıyrılıp gelen bir öğrenci vardı karşılıklı. Öğrenci bendim, öğretmense siz.
STAVROGİN: Çok mu yüce şeylerdi gerçekten?
ŞATOV: Evet, çok yüce şeylerdi. Gerçeğin İsa’nın dışında yattığı size matematik olarak kanıtlandığı zaman, gerçeğin yanında yer almaktansa, Isa’nın yanında yer almayı yeğleyeceğinizi söylememiş miydiniz bana? Bir ulusu kendi Tanrısını aramaya iten kör gücün mantıktan daha üstün olduğunu, bilimin, evet bilimin, yalnızca onun, iyilik ile kötülüğün ne olduğunu bize gösterdiğini, insanlığa önderlik edebilmesi için Rus halkının İsa’nın peşinden gitmesi gerektiğini söyleyen siz değil miydiniz?.. Size inandımdı, içimdeki tohum yeşermeye başlamıştı…
STAVROGİN: Sizin adınıza seviniyorum.
ŞATOV: Bu tonda değil, ama bırakın bu tonda konuşmayı,
yoksa… Evet, işte bütün bunları söylemiştiniz bana! Ama aynı zamanda, tam tersini de Kirillov’a söylüyordunuz, Amerika’dayken öğrendim bunu. Yalanı ve Tanrıyı tanımamayı damla damla akıtıyordunuz onun yüreğine. Beynini deliliğe doğru itiyordunuz. Bir göz attınız mı eserinize, ha, gördünüz mü ne halde?
STAVROGİN: Kirillov az önce tam anlamıyla mutlu olduğunu söyledi bana, buna dikkatinizi çekerim.

ŞATOV: Onu sormuyorum size. Nasıl olur da ona bir şeyi, banaysa başka bir şeyi söyleyebilirsiniz?
STAVROGİN: Bu iki seçeneğe de kendimi inandırmaya uğraşmıştım boşu boşuna.
ŞATOV *(Şaşkın):* Şimdi de Tanrıyı tanımayan birisiniz. Bana öğretmiş olduğunuz şeylere inanmıyorsunuz artık.
STAVROGİN: Ya siz?
ŞATOV: Ben Rusya'ya, onun Ortodoksluğuna, İsa'nın varlığına inanıyorum... Mesih'in Rusya'ya geleceğine inanıyorum, inanıyorum ki...
STAVROGİN: Tanrıya?
ŞATOV: Ben... ben Tanrıya inanacağım.
STAVROGİN: Buyrun işte, inanmıyorsunuz ona. İnsan zeki olduktan sonra Tanrıya inanabilir mi hiç? İmkânsız bir şey bu.
ŞATOV: Yo, ona inanmadığımı söylemedim size. Ölüyüz hepimiz, ya da yarı ölü, inanma gücümüz yok. Ama, insanları ayağa kaldırmak gerekiyor, en önce de hayran olduğum sizi. Sizin zekânızı, dehanızı, bilginizi, görüşlerinizi tanıyan ilk insan benim. Dünyada her kuşaktan bir avuç üstün insan çıkar, iki ya da üç tane. Siz bunlardan birisiniz işte. Siz biricik, evet, bayrağı taşıyacak biricik insan sizsiniz
STAVROGİN: Bana öyle geliyor ki, herkes elime bir bayrak verip ileriye doğru itecek. Verhovenski de bayrağı benim taşımamı istiyor. Ama o benim suç işleme konusunda olağanüstü yeteneğime hayran olduğu için istiyor bunu.
ŞATOV: Sizin bir canavar olduğunuzu da biliyorum. Hayvanca duyguları karşılamak için yapılan kaba bir şaka ile büyük bir özveri arasında hiçbir fark olmadığını söylediğinizi duymuşlar. Dahası, bir zamanlar St. Petersburg'da iğrenç, eğlence düşkünü âlemler yapan gizli bir topluluğa da karıştığınız söyleniyor. Diyorlar ki, doğrusu inanmak istemiyorum buna, çocukları kirletmek için evinize çağırıyormuşsunuz... (STAVROGİN *ayağa kalkar birden.*) Yanıt verin. Gerçek neyse söyleyin! Nikola

Stavrogin, yüzünü tokatlamış olan Şatov'a yalan söyleyemez. Yaptınız mı? Evetse, bayrağı taşıyamazsınız siz. Ben de o zaman içinizdeki kuşku ve güçsüzlüğü anlarım.

STAVROGİN: Yeter artık bu yersiz sorular. (*Ona bakar.)*

Ayrıca ne çıkar? Beni bayağı sorunlar ilgilendirir. Örneğin, insan yaşamaya devam mı etmeli, yoksa kendini yok etmeli mi?

ŞATOV: Kirillov gibi mi?

STAVROGİN (*Yüzünden okunan bir üzüntüyle):* Kirillov gibi. Ama o sonuna kadar götürecektir bunu. O bir İsa'dır.

ŞATOV: Ya siz, siz yok edebilir misiniz kendinizi?

STAVROGİN *(Acıyla):* Etmeliydim!.. Etmeliydim!.. Ama, korkaklıktan korkuyorum. Belki yarın yaparım bu işi, belki hiç. İşte, kendime sorduğum tek soru bu.

ŞATOV (*Üzerine atılır omzundan yakalar.):* Gözünüz bunda hep! Cezalandırılmayı arıyorsunuz! Yere kapanıp toprağı öpün, gözyaşlarınızla sulayın toprağı, acınma dileyin!

STAVROGİN: Bırakın beni, Şatov. (*Onu kendisinden uzaktaştırır. Acı dolu bir yüzle)* Anımsayın, geçen gün sizi öldürebilirdim, ama ellerimi arkamda kavuşturdum. Onun için, acı çektirmeyin şimdi bana.

ŞATOV *(Hırsla geri çekilir.):* Ah! Niçin size inanmaya, sizi sevmeye mahkûmum ben? Nikola Stavrogin, içimden sizi çıkarıp atamam ben. Siz burdan gider gitmez, kapanıp ayak izlerinizi öpeceğim.

STAVROGİN *(Bir önceki gibi):* Çok yazık, ama size söylemeliyim. Ben sizi sevemem Şatov.

ŞATOV: Biliyorum, köksüz, inançsız bir adam olduğunuz için hiç kimseyi sevemezsiniz siz. Toprağa kök salanlar sevebilir ancak, inanabilir ve yapıcı olabilir. Ötekiler ise, yıkarlar. Siz de yıkıyorsunuz istemeden. Dahası var, yıkmak yapmaktan kolay olduğu için de, sırf yıkmak isteyen Verhovenski gibi enayilere de hayransınız. Ama, önceki yolunuza döndüreceğim ben sizi. Huzura kavuşacaksınız. Ben de bana öğretmiş olduklarınızla tekbaşıma kalmayacağım artık.

STAVROGİN *(Kendine gelmiştir.):* İyi düşünceleriniz için size teşekkür ederim. Tavşanın bulunması için bana yardımcı olabilirdiniz belki, bense sizden daha alçakgönüllüce bir yardım bekliyorum.

ŞATOV: Yani?

STAVROGİN: Herhangi bir nedenle artık burada olamazsam, sizden karıma göz kulak olmanızı isteyecektim.

ŞATOV: Karınız mı? Siz evli misiniz?

STAVROGİN: Evet, Marya Timofeyevna'yla. Onun üzerindeki etkinizi biliyorum. Onu yalnızca siz...

ŞATOV: Demek onunla evlendiğiniz doğru?

STAVROGİN: Dört yıl önce St. Petersburg'da.

ŞATOV: Kendisiyle evlenmeye mi zorladılar sizi?

STAVROGİN: Zorlamak mı? Hayır.

ŞATOV: Ondan bir çocuğunuz mu oldu?

STAVROGİN: Hiç doğurmadı o. Hem nasıl doğursun? Bakiredir. Kendisine göz kulak olmanızı isteyecektim sizden. *(Gitmek için döner,* ŞATOV *arkasından gürlercesine bağırır, sonra da ona doğru gider,)*

ŞATOV: Ah! Anlıyorum! Sizi tanıyorum şimdi, şimdi tanıyorum. Korkunç bir günahı bağışlatmak için evlendiniz onunla. (STAVROGİN *sabırsızca bir davranışta bulunur,)* Dinleyin, dinleyin beni. Tihon'a gidin.

STAVROGİN: Tihon da kim?

ŞATOV: Yefimyevski Manastırına çekilmiş, eski bir papaz. Size o yardım edecektir.

STAVROGİN *(Bakar,):* Kim yardım edebilir ki bana bu dünyada? Siz bile, Şatov! Sizden başka bir dileğim yok. İyi geceler.

(Karanlık.)

YEDİNCİ SAHNE
(Bir yüzer köprü.)
(STAVROGİN *başka bir yana doğru gitmektedir. Şemsiyesini açmıştır. Yağmur yağmaktadır.* FEDKA, *köprünün orta yerinde çıkı verir.)*
FEDKA: Şemsiyenin bir köşeciğine de ben sığınabilir miyim, sayın bayım?
STAVROGİN: Kimsin sen?
FEDKA: Ben mi? Hiç kimse. Ama, siz Bay Stavrogin'siniz, büyük bir bay!
STAVROGİN: Mahkûm Fedka'sın sen!
FEDKA: Mahkûm değilim artık. Aslında müebbet hapis yemiştim, ama zaman uzun geldi bana. Ben de mesleği değiştirdim.
STAVROGİN: Ne arıyorsun burada?
FEDKA: Hiç. Bir pasaporta ihtiyacım var. Rusya'da pasaportsuz adım atılmıyor. Sonra, sizin de tanıdığınız biri, Peter Verhovenski söz verdi bana pasaport bulacağına dair. Bu arada, hayırsever şahsınız bana üç ruble bağışlar umuduyla bekliyordum.
STAVROGİN: Kim emir verdi sana beni gözetlemen için?
FEDKA: Hiç kimse, hiç kimse. Ama, söz aramızda, Peter Verhovenski, sizi başınızdaki dertten kurtarabilecek bir hizmette bulunabileceğimi söyledi. Tıpkı, nehrin karşısında oturan birileriyle görüşmeye gitmek üzere bu köprüden geçeceğinizi bana söylediği gibi. Üç akşamdır bekliyorum sizi. Görüyorsunuz ya, üç rubleyi hak ettim şimdi.
STAVROGİN: Güzel. İyice kulak ver, sakın yanlış anlama. Benden bir kapik bile alamazsın. Sana ihtiyacım yok, hiçbir zaman da olmayacak. Bir daha yolumun üzerinden, köprüden ya da herhangi bir yerden geçecek olursan, ağzını tıkar polise veririm seni.
FEDKA: İyi, ama benim size ihtiyacım var.
STAVROGİN: Defol, yoksa döverim.
FEDKA: Düşünün, sayın bayım, zavallı, muhtaç, öksüzün biriyim ben, yağmur da yağıyor.

STAVROGİN: Bak, ant veriyorum, bir daha rastlarsam sana, kıskıvrak bağlarım.
FEDKA: Yine de bekleyeceğim sizi. Belli olmaz!
(FEDKA *yok olur*. STAVROGİN, *arkasından bakar, sonra yoluna koyulur.)*

SEKİZİNCİ SAHNE

(LEBYATKİN lerde.)
(STAVROGİN, *odadan içeri girmiştin* LEBYATKİN *şemsiyesini alır*.)
LEBYATKİN: Amma da kötü hava. Oo, ıslanmışsınız. (*Koltuğu uzatır*.) Buyrun, buyrun. *(Doğrulur.)* Oo, odaya bakıyorsunuz. Görüyorsunuz ya, bir papaz gibi yaşıyorum. Tıpkı eski bir şövalyenin dua ederken yakardığı gibi tokgözlülük, yalnızlık ve yoksulluk.
STAVROGİN: Siz eski bir şövalyenin bu tür dualar mı ettiğini sanıyorsunuz?
LEBYATKİN: Bilmem, belki de yanılıyorum dur. STAVROGİN: Kesinlikle yanılıyorsunuz. İçmediniz ya? LEBYATKİN: Eh.
STAVROGİN: Kendinizi içkiye kaptırmamanızı söylemiştim size.
LEBYATKİN: Evet. Garip bir istek işte.
STAVROGİN: Uyuyor mu?
LEBYATKİN: Yoo, hayır! Fal açıyor. Sizi bekliyor. Geldiğinizi fark eder etmez üstünü başını düzeltti.
STAVROGİN: Onu sonra görürüm, önce sizinle konuşacağım şeyler var.
LEBYATKİN: Öyle olsun bakalım. Yanılıp da beni merakeden pek olmaz. Daha önce de olduğu gibi, şartsız şurtsuz konuşalım karşılıklı. Ah, hayatımda büyük bir rol oynadınız siz. Şimdiyse öyle kaba davranıyorsunuz ki bana.
STAVROGİN: Dört yılda bir parçacık olsun değişmediğinizi görüyorum, Yüzbaşı Lebyatkin. *(Onu sessizce süzen)*

Demek, insan ömrünün ikinci yarısının birinci yarısındaki alışkanlıklarla sınırlı olduğunu söyleyenler haklıymış.
LEBYATKİN: Ah, ne tatlı sözler bunlar. O bir zamanlar konuşmaya başlardı ve hayatın sırrı çözülür giderdi. Ama şimdi tam tersi, tam tersi, bir yılan gibi deri değiştiriyorum. Ayrıca, vasiyetimi de yazdım.
STAVROGİN: Tuhaf doğrusu, neyi kime bırakacaksınız?
LEBYATKİN: İskeletimi öğrencilere bırakacağım.
STAVROGİN: Yaşıyorken bunun karşılığını mı alacağınızı sanıyorsunuz?
LEBYATKİN: Niye olmasın? Amerikalı bir adamın hayatını okudum gazetelerde. O koca servetini bilim kuramlarına, iskeletini şehir akademisine, derisini de gece gündüz üzerinde Amerikan milli marşı çalınması için davul yapılsın diye bırakmış. Ama, bizler Amerikalıların, onların o daldan budaktan sakınmayan düşüncelerinin yanında cücelerden farksızız. Ben isteseydim böyle bir şey yapmayı? Beni sosyalist olmakla suçlayıp derime el koyarlardı. Bu yüzden, ben de öğrencilere bırakmayı uygun gördüm. İskeletimi de bırakacağım, ama bir şartla, kafatasımın üzerine 'pişman olmuş bir özgür düşünür' diye yazılacak.
STAVROGİN: Demek ölüm tehlikesi içinde bulunduğunuzu biliyorsunuz?
LEBYATKİN *(Atılır.):* Ben mi? Yoo! Bu da ne demek? Al işte sana bir şaka!
STAVROGİN: Verhovenski'ye bağlı olduğunuz sıralarda, onun grubunu ele vermek için valiye mektup yazmadınız mı?
LEBYATKİN: Onun grubundan değilim ben. Kendimi bir açıklama yapmaya hazır olduğumu hissettim, yalnızca hoşa gideyim diye. Mektupta bu gibi şeyler yazdım valiye. Ama Verhovenski, sandıysa... Ah! St. Petersburg'a gitmek istiyorum. Bu yüzden özlemle bekliyordum sizi, sevgili gönül alıcı insanım benim. Oraya gitmek için para gerekiyor.

STAVROGIN: Hiçbir şey koparamazsınız benden. Çok verdim daha önce.
LEBYATKİN: Doğru. Ama, rezaleti de ben üzerime aldım.
STAVROGİN: Kızkardeşiniz karımsa eğer, bunda rezalet olacak ne var?
LEBYATKİN: Ama evlilik gizli tutuluyor. İnsana acı veren bir giz bu. Bana para veriyorsunuz, iyi güzel, tabii; ama, "Bu parayı niçin alıyorsunuz?" diye soruyorlar adama. Ben sözüme bağlıyım, yanıt vermiyorum hiç. Ama böylelikle, kızkardeşimin de onuru lekeleniyor.
STAVROGİN: Ben de sizin bu çok soylu ailenize yüklenen ayıbı düzelteceğimi söylemek için buraya geldim. Evliliğimizi yarın ilan edeceğim. Hakarete uğramış olan aile onurunuz sorunu da böylece kapanmış olur. Pek tabii, size para verme zorunluluğu da böylece ortadan kalkar.
LEBYATKİN *(Sarsılır.):* Ama bu imkânsız bir şey! Evliliği ilan edemezsiniz. Kızkardeşim yarı delinin biri.
STAVROGİN: Ben gereken hazırlıkları yapacağım.
LEBYATKİN: Anneniz ne der buna? Bir kere, karınızı eve almanız gerekiyor.
STAVROGİN: Bu sizi ilgilendirmez.
LEBYATKİN: Ya ben ne olacağım sonra? Beni eski püskü bir ayakkabı gibi fırlatıp atıyorsunuz.
STAVROGİN: Evet, fırlatıp atıyorum, tıpkı eski püskü bir ayakkabı gibi. Şimdi Marya Timofeyevna'yı çağırın bana. (LEBYATKİN *dışarı çıkar, MARYA'yla dönerler.* MARYA *odanın ortasında, ayakta bekler.)* Siz lütfen dışarı çıkın. Yoo, yan odaya değil. Oradan dinlersiniz yoksa. Dışarı!
LEBYATKİN: Yağmur yağyor ama.
STAVROGİN: Şemsiyemi alın.
LEBYATKİN *(Şaşkınlıkla):* Sizin şemsiyenizi mi? Gerçekten mi? Bu şerefe lâyık mıyım ben?
STAVROGİN: Bir şemsiyeye herkes lâyıktır.
LEBYATKİN: Tabii, tabii, pek tabii, insan haklarıyla ilgili bir şey bu. *(Çıkar.)*
MARYA: Elinizi öpebilir miyim?

STAVROGİN: Hayır, şimdi olmaz.
MARYA: Peki. Hiç değilse ışığa oturun da sizi göreyim.
(STAVROGİN *koltuğa gider, koltukla birlikte* MAR*YA'nın yanına gelir.* MARYA *geri çekilir*; *kendini korumak için kolunu havaya kaldırır; yüzü korku içindedir.* STAVROGİN *kalakalır.)*
STAVROGİN: Sizi korkuttum galiba, özür dilerim.
MARYA: Yok bir şey, yanılmışım.
(STAVROGİN *ışığa oturur;* MARYA *bir çığlık atar.)*
STAVROGİN *(Sabırsızlık belirtisiyle)* Ne oluyor?
MARYA: Hiç. Sizi birdenbire tanıyamadım yine. Bana başka biriymişsiniz gibi geldi. Ne var elinizde?
STAVROGİN: Hangi elimde?
MARYA: Sağdakinde. Bir bıçak!
STAVROGİN: Elim boş, bakın.
MARYA: Evet, evet, bu gece rüyamda gördüm. Prensime benziyordu, ama o değildi. Elinde bıçak, bana doğru geldi. Ah! *(Çığlık atar.)* Rüyama giren katil siz misiniz yoksa, nerede benim prensim?
STAVROGİN: Düş filan görmüyorsunuz. Sakinleşin.
MARYA: Benim prensimseniz, niçin kucaklamıyorsunuz beni? Aslında beni hiç kucaklamadı o. Ama kibardı çok. Sizdense kibarlık akmıyor. "Güvercinim," derdi o bana. Bir de yüzük hediye etmişti. "Akşamları buna bakarsan, rüyana girerim," demişti.
STAVROGİN: Hani, nerede o yüzük?
MARYA: Ağabeyim içki parasına verdi. Ben de geceleri yalnızım şimdi. Her gece... *(Ağlar.)*
STAVROGİN: Ağlamayın, Marya Timofeyevna, artık birlikte yaşayacağız.
MARYA *(Sınayıcı bir gözle ona baktıktan sonra):* Evet, sesiniz yumuşak şimdi. Biliyorum, niçin birlikte yaşayacağımızı söylediğinizi. Geçenlerde, kaleskada giderken evliliğimizin açıklanacağını söylemiştiniz bana. Ama ben ondan bile korkmuştum.
STAVROGİN: Niçin?

MARYA: Bir ev nasıl döner, bunu anlayamayacağım hiçbir zaman. Size de hiç yakışmıyorum. Evde hizmetçileriniz var, biliyorum. Ama, aile ilişkilerinizin ne olduğunu gördüm, hiç yakışık almıyorum.
STAVROGİN: Sizi incittiler mi yoksa?
MARYA; İncitmek mi? Asla. Hepinize orada ayrı ayrı baktım. Çevrenizde tartışıyor, birbirinize kızıyordunuz. Bir arada olduğunuz zamanlar bile içinizden gelerek gülmesini bilmiyorsunuz. Bir yanda bu kadar zenginlik, öte yanda bu kadar az keyif, korkunç bir şey. Yo, kimse incitmedi, ama üzüldüm. Benden utanıyorsunuz gibi geldi bana. Evet, utanıyordunuz kendinizden. Her sabah biraz daha uzaklaşmaya başladınız benden, yüzünüz değişti. O benim prensim gitti artık. Yumuşak sözler kalmadı; sabırsızlık, kızgınlık, bıçak... *(Titreyerek ayağa kalkar.)*
STAVROGİN *(Birden kendini kaybeder.):* Yeter! Delisiniz siz, deli!
MARYA *(Yalvarır.):* Prens! Lütfen dışarıya çıkın, sonra yine içeri girin.
STAVROGİN *(Sarsılmış bir durumda, sabırsızlıkla*): İçeri mi gireyim? İçeri girmek de ne için?
MARYA: Kim olduğunuzu öğrenmek için. Onun gelişini beş yıl bekledim. Nasıl içeriye gireceğini kafamda kurdum hep. Haydi çıkın, uzun bir yolculuk sonrasıymış gibi içeri girin, belki ancak o zaman sizi yeniden tanıyabilirim.
STAVROGİN: Susun da dinleyin beni şimdi. Tüm dikkatinizi verin. Yarın, eğer hayatta olursam, evli olduğumuzu açıklayacağım. Bizim evde oturmayacağız. İsviçre'ye, dağa gideceğiz. Bütün ömrümüz boğucu, ıssız yerde geçecek. Böyle tasarladım her şeyi.
MARYA: Evet, evet, ölmek istiyorsun sen, kendini şimdiden diri diri gömüyorsun. Ama, yaşamak isteyecek olursan bir daha, benden kurtulmak isteyeceksin o zaman, hem de ne pahasına olursa olsun!
STAVROGIN: Hayır. Oradan da, sizden de ayrılmayacağım hiç. Hem, niçin sen diyorsun bana?

MARYA: Seni şimdi tanıdığım için, artık benim prensim olmadığın için. Utanmazdı o benden. Ağların içine saklamazdı beni. Herkeslere gösterirdi. Evet, hatta o gün bakışlarıyla beni yiyen genç kıza bile. Hayır, prensime çok benziyorsun, ama bitti, yalanını yakaladım senin.
STAVROGİN: Beni dinleyecek misiniz siz? Bırakın deliliği.
MARYA: Bana deli olduğumu hiç söylememişti o. Bir prensti o, bir kartal. İsterse Tanrının ayaklarına kapanır, isterse kapanmazdı. Şatov tokatladı seni. Sen de uşağın birisin.
STAVROGİN *(Onu kolundan yakalar.):* Bakın bana, kim olduğumu biliyorsunuz. Ben sizin kocanızım.
MARYA: Yalancı, bırak beni! Senin bıçağından korkmuyorum. Herkesin önünde korurdu beni o. Sense, canını sıktığım için, ölmemi istiyorsun.
STAVROGİN: Neler söylüyorsun sen, uğursuz kadın! Neler söylüyorsun!
(MARYA *yı iter. Kapıya doğru giderken* MARYA *atılır, onun arkasından bağırarak koşar; ama, karşısına*
LEBYATKİN *çıkıverir, kendisini tutar.)*
MARYA: Katil! Lânetlenmiş adam! Katil!
(Karanlık.)

DOKUZUNCU **SAHNE**

(Köprü. STAVROGİN *hızlı adımlarla yürümektedir. Kendi kendine mırıldanır. Köprünün yarısına geldiği sırada* FEDKA *ortaya çıkar.* STAVROGİN *dönüverir birden,* FEDKAV nın *yakasından yakalar kolayca yere yıkar, yüzünü yere sürter; sonra serbest bırakır.* FEDKA *ayağa fırlar, elinde parlayan bir hançer vardır.)*
STAVROGİN: At o bıçağı!
(FEDKA *hançeri yok eder.* STAVROGİN *arkasını dönüp yürür.* FEDKA *izler. Epey giderler. Artık köprüde değil, uzun, bomboş bir sokaktadırlar.*)
STAVROGİN: O kadar kızmıştım ki kırabilirdim boynunu.

FEDKA: Güçlüsünüz, sayın bayım. Ruh güçsüz, ama beden güçlü. Günahlarınız büyük olmalı.
STAVROGİN *(Güler.):* Şimdi de vaaz mı veriyorsun? Bir kiliseyi soyduğunu duydum geçen hafta.
FEDKA: Aslında dua etmek için gitmiştim. Sonra düşündüm, "Eğer Tanrı, bana azıcık yardım edecek kadar iyiyse," dedim, beni buraya o ilahi merhamet getirdi, benim de bundan yararlanmam gerekir.
STAVROGİN: Bekçiyi de öldürmüşsün.
FEDKA: Şöyle oldu, kiliseyi birlikte soyduk. Sabahleyin nehri geçerken kimin en ağır torbayı taşıması gerektiğini tartıştık. İşte, o anda günah işledim.
STAVROGİN: Mükemmel. Haydi koş, adam öldürmeye, çalmaya devam et!
FEDKA: Küçük Verhovenski de böyle söylüyor. İşime de gelir hani. Fırsatlar hiç eksik olmaz. Örneğin, bu akşam evine gittiğiniz Yüzbaşı Lebyatkin...
STAVROGİN: Eee?
FEDKA: Bana yine vuracak değilsiniz herhalde. Sarhoş adam, kapısını açık bırakıyor her gece, demek istediğim, o derece sarhoş. Oradan geçen serserinin biri, içeri dalıp öldürebilir hepsini, ağabeyi de, kızkardeşi de.
STAVROGİN: Yoksa, içeri mi girdin?
FEDKA: Evet.
STAVROGİN: Pekiyi, niye öldürmedin hepsini?
FEDKA: Küçük bir hesap yaptım.
STAVROGİN: Ne hesabı?
FEDKA: Çalsam çalsam, yüz elli ruble çalabilirdim ancak, demek istediğim, ikisini de öldürdükten sonra. Oysa, küçük Verhovenski ye bakacak olursanız, sizden bin beş yüz ruble alabilirmişim aynı iş için. O halde... (STAVROGİN *onu süzer.*) Bir ağabey, bir baba gibi konuşuyorum sizinle. Hiç kimse öğrenemeyecek bunu, hatta genç Verhovenski bile. Ama, ya bana bu işi yap demeyin, ya da bana küçük bir avans vermek istediğinizi bileyim. (STAVROGİN *onu hâlâ süzmekledir, gülmeye başlar.)* Pekiyi, sizden bir keresinde

dilendiğim üç rubleyi de mi vermek istemiyorsunuz? (STAVROGİN *daha çok gülerek, onaya para kesesini çıkarır; paralan havaya teker teker serpiştirir. Sahne karanlığa gömülürken* FEDKA, *"Oo, oo!" diye haykırarak, paraların peşinden koşar.)*
ANLATICI: Öldüren ya da öldürmek isteyen ya da birisini öldürtmek isleyen bir insanda ölme özlemi vardır genellikle. Ölümle kol koladır. Belki Stavrogin'in gülüşü de bunu anlatıyordu. Ama, Fedka'nın bunu anlayıp anlamadığı kesinlikle belli değil.

ONUNCU SAHNE

(Birikova Ormanı. Nemli bir hava. Yer ıslak. Rüzgâr eser. Yapraksız ağaçlar. İki parmaklık. Birinin önünde, pardösüsü ve beyaz kalpağıyla STAVROGIN; *ötekinin önünde, iriyarı sarışın tıknaz* GAGANOV; *ortada,* GAGANO*V'un tanığa* MAVRİKİ NİKOLAYEVİÇ *ile* STAVROGİNY ı *tanığı,* KİRİLLOV; *rahiplerin ellerinde silâhlar.)*

KİRİLLOV: Şimdi size barışmanızı söylüyorum son kez. Yalnızca tanıklık görevimi yapmak için biçime bağlı konuşuyorum.
MAVRİKİ: Bay Kirillov'un söylediklerine ben de katılıyorum. Düello yerinde barışılmayacağı bir önyargı yalnızca. Belki Fransızlar için iyi ama... Bay Stavrogin özür dilemeye hazır olduktan sonra, bu düellonun yapılması yersiz çok.
STAVROGİN: Özür dilemeye hazır olduğumu bir kez daha yineliyorum.
GAGANOV: Çok can sıkıcı bir şey bu! Başlamayın yine. (MAVRİKİ NİKOLAYEVİÇ e *döner.)* Siz benim düşmanım değil de tanığımsanız eğer, deyin ki bu adam... *(*S*ilâhıyla* STAVROGİN'i *gösterir.*) söylediği şeyler bana daha çok hakaret etmekten başka şeye yaramıyor. Yaptığım hakaretler sanki kulağına gitmiyormuş gibi, görmezlikten

gelmenin ayıp bir şey olmadığını göstermek istermiş gibi bir hali var. Durmadan hakaret ediyor bana. Siz de atacağım kurşunu ona rastlatmam için beni sinirlendirmekten başka bir şeye yaramıyorsunuz.
KİRİLLOV: Yeter. Vereceğim komutları yerine getirin, lütfen. Yerlerinizi alın. *(Parmaklıkların arkasındaki yerlerini alırlar.*) Bir, iki, üç, haydi.
(Rakipler birbirlerine doğra nişan alırlar. GAGANOV *tetiği çeker, bekler, donmuş bir halde,* STAVROGİN'e *bakar, parmaklıkların arkasındaki yerinden çıkar.* STAVROGİN *rakibine doğru yürür,* GAGANOV'ın *çok uzağına doğru tetiği çeken Sonra, cebinden bir mendil çıkarıp küçük parmağını sarar)*
KİRİLLOV: Yaralandınız mı?
STAVROGİN: Sıyırdı geçti.
KİRİLLOV: Rakibiniz yeterli görmüyorsa, düello devam edebilir.
GAGANOV: Bu adamın bile bile havaya ateş ettiğini iddia ediyorum. Bu da bir başka hakaret.
STAVROGİN: Yemin ederim, size hakaret etmek istemedim ben. Yalnızca beni ilgilendiren kimi nedenlerden dolayı havaya ateş ettim.
MAVRİKİ: Rakiplerden biri havaya ateş edeceğini önceden söylerse, düello devam edemez, bence.
STAVROGİN: Her seferinde havaya ateş edeceğimi söylemedim. İkinci kez nasıl ateş edeceğimi bilmiyorsunuz.
GAGANOV: Tekrar ediyorum, bile bile yaptı. Hakkım olduğu için de, ikinci kez ateş etmek istiyorum.
KİRİLLOV *(Sert bir sesle):* Evet, bu sizin hakkınız.
MAVRİKİ: O halde düello devam ediyor.
(Aynı şey yinelenir GAGANOV *parmaklığa gelir, uzun uzun nişan alır.* STAVROGİN *ise, kollan aşağda bekler* GAGANO*V un eli titrer.)*
KİRİLLOV: Çok uzun nişan alıyorsunuz. Ateş edin, haydi ateş edin.

(Silâh patlar. STAVROGİN ın *kalpağ düşer.* KİRİLLOV, *onu yerden kaldırır,* STAVROGİN e *verir; birlikte incelerler*.)
MAVRİKİ: Şimdi sıra sizde, ateş edin hadi. Rakibinizi bekletmeyin.
(STAVROGİN, GAGANOV a *bakar*; *havaya ateş eder* GAGANOV *hırstan deli gibi koşarak uzaklaşır.* MAVRİKİ *de onu izler.)*
KİRİLLOV: Niye öldürmediniz? Böyle yapmakla ona daha çok hakaret etmiş oldunuz.
STAVROGİN: Ne yapmam gerekiyordu, peki?
KİRİLLOV: Ya düello etmemeli, ya da öldürmeliydiniz.
STAVROGİN: Onu öldürmek istemiyordum. Düelloya gelmeyecek olsaydım, bu kez herkesin önünde tokatlardı beni.
KİRİLLOV: Siz de tokat yemiş olurdunuz.
STAVROGİN: Bir şey anlamaz oldum bütün bu söylediklerinizden. Başkasının yapmayacağı şeyleri niçin benden bekliyor herkes? Kimsenin çekmediği şeyleri niçin ben çekeyim, kimsenin taşıyamadığı yükün altına niçin ben gireyim?
KİRİLLOV: Ama o yükleri siz kendiniz arıyorsunuz, Stavrogin.
STAVROGİN: Ah! *(Biran susar.)* Demek anladınız.
KİRİLLOV: Evet.
STAVROGİN: O kadar belli oluyor mu?
KİRİLLOV: Evet.
(Sessizlik. STAVROGİN *kalpağı giyer*; *düzeltir. Yeniden soğuk görünümünü takınır.* KİRİLLOV a *bakar.)*
STAVROGİN *(Alçak sesle):* İnsan yükten bıkıyor, Kirillov, kurşunu bu aptalın bana rastlatamaması da benim kusurum değil ya.
(Karanlık.)

ON BİRİNCİ SAHNE

(VARVARA STAVROGİNA larda, STAVROGİN, *ortadaki divanda, boylu boyunca, kıpırdamadan uyuklamaktadır. Soluk aldığı fark edilir Parmağının biri sargılıdır. Yüzü solgun, gergin, aynı zamanda taş gibi donuktur; kaşları da hafif çatıktır.*
DAŞA *girer. Ona doğru koşar, durur, bakar; haç çıkarır.* STAVROGİN *gözlerini açar, bakışları bir noktaya takılıp kalmıştır.)*

DAŞA: Yaralı mısınız?

STAVROGİN (DAŞA ya *bakar.):* Hayır.

DAŞA: Kan mı döktünüz?

STAVROGİN: Hayır, kimseyi öldürmedim, gördüğünüz gibi, kimse de beni öldürmedi. Aptalca bir düelloydu. Ben havaya ateş ettim, Gaganov da rastlatamadı. Şansım yokmuş. Ama yorgunum, yalnız kalmak istiyorum.

DAŞA: Pekiyi. Benden kaçıyorsanız, ben de sizi görmekten vazgeçerim. Sonunda sizi bulacağımı biliyorum ama.

STAVROGİN: Sonunda mı?

DAŞA: Evet. Her şey olup bittikten sonra beni çağırın, geleceğim.

STAVROGİN (DAŞA ya *bakar, iyice uyanır, rahatlar.):* O kadar korkak ve aşağılık bir insanım ki, Daşa, sonunda sizi çağıracağım galiba. Siz de akıllı uslu olmanıza karşın, benim yanıma koşacaksınız. Ama önce söz verin bana. Sonuç ne olursa olsun gelecek misiniz? (DAŞA *susar.)* Bu arada çok kötü bir şey yapmış olsam da gelecek misiniz?

DAŞA *(Onu süzer.):* Karınızı mı ortadan kaldıracaksınız yoksa?

STAVROGİN: Yo, hayır. Ne onu, ne de bir başkasını. Böyle bir şey yapmak istemiyorum. Belki ötekini yok ederim, genç kızı... belki de böyle bir şey yapmaktan kendimi alıkoyamam. Ah, bırakın beni Daşa, niçin benimle birlikte mahvolasınız? *(Ayağa kalkar.)*

DAŞA: En sonunda sizinle yalnız kalacağımı bildiğim için o anı bekliyorum hep, onun için dua ediyorum.

STAVROGİN: Dua mı ediyorsunuz?
DAŞA: Evet. O günden beri durmadan dua ediyorum.
STAVROGİN: Ya sizi çağırmazsam? Ya vargücümle kaçarsam?
DAŞA: Hayır, olamaz. Çağıracaksınız beni.
STAVROGİN: Bir hor görme yatıyor bu sözlerinizde.
DAŞA: Hor görme değil yalnızca.
STAVROGİN *(Güler.):* Demek hor görme var. Neyse, fark etmez. Sizi kendimle birlikte mahvetmek istemiyorum.
DAŞA: Beni mahvetmeyeceksiniz. Eğer yanınıza gelemeyecek olursam, hastabakıcı olur, hastalara bakarım.
STAVROGİN: Hastabakıcı mı! Doğru! Siz aslında bir hastabakıcı gibi ilgileniyorsunuz benimle. Belki bana da en çok gereken şey bu.
DAŞA: Evet, hastasınız siz.
(STAVROGİN *birden bir iskemle yakalar*; *çokça zorlanmadan odanın ortasına doğru savurur.* DAŞA *bir çığlık atar.* STAVROGİN *arkasını döner, oturur. Sonra, yine zorlanmadan, hiçbir şey olmamış gibi konuşur.)*
STAVROGİN: Biliyor musunuz, Daşa, gözümün önüne görüntüler gelip gidiyor. Küçük bir şeytana benzer şeyler, hele bir tanesi...
DAŞA: Daha önce de söz etmiştiniz bundan. Hastasınız siz.
STAVROGİN: Bu gece çok yakınıma geldi, yanımdan ayrılmadı hiç. Aptal, hırsız, üstelik değersiz. Evet, değersiz. Doğrusu kendi şeytanımın değersiz oluşuna çok kızdım.
DAŞA: Gerçekten varmış gibi konuşuyorsunuz! Ah, Tanrı korusun!
STAVROGIN: Yo, yo, şeytana inanmıyorum. Ama, şeytanlar bataklıklardan çıkıp az kalsın üstüme çullanıyorlardı bu gece. Sözgelişi, köprünün üstündeki küçük şeytan, beni evlilikten kurtarsın diye, Lebyatkin’le kızkardeşinin gırtlaklarını kesmeyi önerdi bana. Bu iş için bin beş yüz ruble gerektiğini söyledi ayrıca. Hesabını bilen bir şeytan.
DAŞA: inanıyor musunuz bunun bir hayâl olduğuna?
STAVROGIN: Hayır, hayâl değil, kaçak mahkûm Fedka.

DAŞA: Ne yanıt verdiniz ona?
STAVROGIN: Ben mi? Hiç. Yakasından kurtulmak için kendisine üç ruble verdim, belki de daha çok. (DAŞA *çığlığını tutar.)* Evet, kabul ettim sanmıştır belki de. Ama o ince yüreğiniz sıkılmasın sakın. Ben emir vermedikçe, hiç kimse bir şey yapmaya kalkışamaz. Kim bilir, belki de gerçekten veririm o emri.
DAŞA *Ellerini kilitler.):* Tanrım, yarabbi, bu adam bana niçin acı çektiriyor böyle?
STAVROGIN: Özür dilerim, şakaydı. Ayrıca, gülmek için korkunç bir istek var içimde dün geceden beri, hiç durmamacasına, uzun bir süre, sonsuza kadar. *(Neşesiz, aynı zamanda zorlamayla güler.* DAŞA *ellerini ona doğru uzatır.)* Bir tekerlek sesi duydum. Annem olmalı.
DAŞA: Tanrı şeytandan korusun bizleri. Çağırın beni, geleceğim .
STAVROGIN: Dinleyin Daşa, Fedka'yı arayıp ona emri versem, yine de gelir miydiniz? Cinayetten sonra da gelir miydiniz?
DAŞA *(Ağlar.):* Ah, Nikola, Nikola, ne olur yalnız başınıza kalmayın böyle... Tihon'a gidin, manastıra, size o yardım edecektir.
STAVROGİN: Yine mi?
DAŞA: Evet, Tihon. Ben de... sonra... ben kendim, evet, geleceğim sonra, geleceğim... *(Çıkar.)*
STAVROGİN: Gelecek tabii, kuşkusuz... hem de koşa koşa. *(Acı dolu)* Ah!..
ALEKSİ *(İçeri girer.):* Mavriki Nikolayeviç... sizinle görüşmek istiyor.
STAVROGİN: Mavriki mi? Ne olabilir?.. *(Gururla güler.)* Gelsin.
(MAVRİKİ *girer,* ALEKSİ *çıkar.* STAVROGİN in *gülüşünü gören* MAVRİKİ *geri dönecekmiş gibi yapar. Ama* STAVROGİN *yüzünü değiştirir, gerçekten şaşırmış bir halde, elini, görmezlikten gelen* MAVRİKİ *'ye doğru uzatır.* STAVROGİN *yine güler, ancak bu kez İnceliklidir.) .*

STAVROGİN: Buyrun oturun.
(MAVRİKİ *bir iskemleye oturur.* STAVROGİN *divanın bir köşesine ilişir, çekingen gözüken konuğunu süzer. Öteki birden konuşmaya başlar.)*
MAVRİKİ: Lıza Nikolayevna'yla evlenseniz hemen.
(STAVROGİN *öylece bakar.* MAVRİKİ *de onun gözünün içine bakmaktadır.)*
STAVROGİN *(Bir anlık sessizlikten sonra):* Yanılmıyorsam, Liza Nikolayevna sizin nişanlınız.
MAVRİKİ: Evet, resmen nişanlıyız.
STAVROGİN: Kavga mı ettiniz?
MAVRİKİ: Hayır, söylediğine bakılırsa beni seviyor, bana değer veriyor. Onun sözleri her şeyden üstündür benim için.
STAVROGİN: Anlıyorum.
MAVRİKİ: Ama, kilisede, papamın karşısına çıktığı zaman, siz çağıracak olsanız, başından duvağını da, beni de atar, herkesi bırakıp peşinizden gelir.
STAVROGİN: Aldanıyor olmayasınız sakın?
MAVRİKİ: Hayır, sizden nefret ettiğini söylüyor, ama içinden çılgıncasına seviyor sizi. Sevdiğini söylediği benden ise bütün bütüne nefret ediyor.
STAVROGİN: Bakıyorum, Liza Nikolayevna'yı istediğiniz gibi kullanıyorsunuz. O buna izin veriyor mu?
MAVRİKİ: Aşağılık sözler ediyorsunuz, öç alıcı sözler, zafer sözleri. Ama, alçalmak korkutmuyor beni. Hayır, bu yaptığım işe ne hakkım var, ne de onaylıyorum. Liza bu yaptıklarımı bilmiyor. Ondan habersiz geldim size; onu mutlu kılacak tek insan siz olduğunuz için, papazın karşısına benim yerime sizinle gitmesi gerektiği için geldim. Bütün bunları size söyledikten sonra zaten ne evlenebilirim artık onunla, ne de kendime katlanabilirim.
STAVROGİN: Onunla evlenecek olsam, kendinizi mi öldüreceksiniz?
MAVRİKİ: Hayır, daha sonra... Belki hiçbir zaman...
STAVROGİN: Beni yatıştırmak için mi söylüyorsunuz bunu?

MAVRİKİ: Sizi yatıştırmak için mi? Bir damla kan, ha az, ha çok, bunun ne önemi var sizin için?
STAVROGİN (*Bir an duralar.):* İnanın, bu önerdiğiniz şey duygulandırdı beni. Ama, benim Liza'yla evlenecek kadar kendisini sevdiğime nerden inanıyorsunuz?
MAVRİKİ (*Yerinden fırlar.):* Nasıl? Yoksa sevmiyor musunuz onu? Bir zamanlar onunla evlenmek isteyen siz değil miydiniz?
STAVROGİN: Bir kadına olan duygularımı o kadının kendisinden başkasına söylemem. Özür dilerim, tabiatımın garipliklerinden biri. Ama, bu konuda gerçeği size söyleyebilirim. Evliyim, bu durumda da başka bir kadınla evlenemem, ya da sizin söylediğiniz biçimde, evlenmek isteyemem.
(MAVRİKİ *donmuşçasına bakar, yüzü solmuştur; kızgınlıktan masaya bir yumruk indirir.)*
MAVRİKİ: Eğer bütün bu dediklerinizden sonra Liza'yı rahatsız edecek olursanız, sopayla döve döve bir köpek gibi gebertirim sizi.
(Ayağa kalkar, dışarı çıkmak üzereyken, kapıdan girmekte olan PETER VERHOVENSKİ yle *çarpışır)*
PETER: Deli mi ne? Ne yaptınız ona?
STAVROGİN *(Güler):* Hiçbir şey. Aslında, sizi ilgilendirmez bu.
PETER: Kuşkusuz, nişanlısını size vermeye gelmiştir, öyle değil mi? Bunu yapmaya azıcık da ben itmiş oldum onu, bilmem anlatabiliyor muyum? O almazsa biz alırız, iyi bir parça.
STAVROGİN: Bakıyorum, onu almam için her zaman yardıma hazırsınız bana.
PETER: Üstünüzdeki yükten kurtaracaklar sizi. Hiçbir şeye de patlamayacak.
STAVROGİN: Tam tersine, bin beş yüz rubleye patlıyor... Hem siz ne diye geldiniz buraya?
PETER: Nasıl? Unuttunuz mu yoksa? Toplantımız var ya!
Bir saat sonra başlayacağını hatırlatmaya gelmiştim.

STAVROGİN: Doğru ya! Güzel fikir, daha uygun bir zaman seçemezdiniz, canım eğlence istiyor. Hangi rolü oynayacağım?
PETER: Merkez Komitesi üyesisiniz ve gizli gruba ait her şeyi biliyorsunuz.
STAVROGİN: Ne yapmam gerekiyor?
PETER: Sıkıntılı bir hal takının, yeter.
STAVROGİN: Merkez Komitesi diye bir şey yok ki ama.
PETER: Sizinle ben varız.
STAVROGİN: Yani siz. Grup da yok.
PETER: Bu aptalları bir grupta toplayabilmeyi, tek bir cephede kaynaştırmayı başarabilirsem, o grup da olacak.
STAVROGİN: Bravo! Nasıl yapacaksınız bunu?
PETER: Şimdi, önce adlar, görev bölüşümü, yazmanlık, saymanlık ve başkanlık, görüyorsunuz ya, sonra da duyarlık! Bu adamlar için adalet bir duygu işi. Onun için, bırakın konuşsunlar, hem burada. Hiç değilse, kamuoyu korkusu onları birbirine yaklaştırır. Korkunç bir güç bu, tam beton. Gerici olarak tanınmaktan korkuyorlar genellikle. Bu durumda devrimci olmak zorundalar. Kendi başlarına düşünecekler diye, kendi görüşleri olacak diye çekiniyorlar. Onun için, ben nasıl istersem, onlar da öyle düşünecek.
STAVROGİN: Program iyi! Ama, nazlı grupları birbirine kenetleyecek daha iyi bir yol biliyorum ben. Dört beş üyeyi, beşinciyi öldürmek üzere perde arkasından öne sürün, döktükleri kan onları birbirlerine sımsıkı bağlayacaktır. Ben de amma aptalım! Sizin düşünceniz de bu değil mi? Şatov'u öldürtmek istiyorsunuz.
PETER: Ben mi? Nasıl olur... Pekiyi, siz de böyle düşünmüyor musunuz?
STAVROGİN: İlginizi çekiyorsa söyleyeyim. Hayır, düşünmüyorum. Ama siz öyle düşünün yine de. İnsanları birbiriyle kaynaştırmak için duygudan ve kamuoyu korkusundan daha güçlü bir şey vardır. Namussuzluk. Namussuzluğun bir hak olduğunu açık açık

söylemek, vatandaşı baştan çıkararak peşinizden sürüklemek için en iyi yoldur.
PETER: Evet, biliyorum bunu. Yaşasın namussuzluk. Herkes bize koşacak, geride kimse kalmayacak. Ah, Stavrogin, her şeyden anlıyorsunuz siz! Baş siz olmalısınız, ben de sizin yardımcınız. Atlarız bir gemiye, kürekleri akçaağaçtan, yelkenleri ipekten; Liza Nikolayevna'yı da güverteye alırız.
STAVROGİN: Bu falcılığa uymayan iki şey var. Birincisi, sizin başınız olmayacağım…
PETER: Olacaksınız, anlatacağım şimdi…
STAVROGİN: İkincisi, o enayileri birbiriyle kaynaştırmak
için Şatov'u öldürmenize yardım etmeyeceğim. *(Sesi çıktığınca gülen)*
PETER *(Öfkeden pancar kesilir.):* Ben… Kirillov'a bildirmeliyim bunları.
(Dışarıya fırlar; çıkar çıkmaz, STAVROGİN *gülmeyi keser*; *sessizce ve kaygılı, divana oturur*.)
(Karanlık.)
(Sokak. PETER VERHOVENSKİ, *Epiphani Sokağı yolundadır.)*
ANLATICI (VERHOVENSKİ nin *arkasından ortaya çıkar.):* Peter Verhovenski'nin gelişiyle birlikte, şehirde de bazı şeyler olmaya başladı. Niçini belli olmayan yangınlar çıktı, hırsızlıklar arttı. Odasında, materyalist eserler önünde mum yakmayı alışkanlık haline getirmiş bir teğmen, komutanını tırmalayıp ısırdı. En seçkin çevreden bir bayan, çocuklarına belli saatlerde dayak atmaya, her fırsatta yoksullara sövmeye başladı. Bir başkası da kocasıyla birlikte nikâhsız evlilik yaşamaya kalktı. Kendisine "olmaz," dediler. "Neden olmazmış," diye yanıt verdi, "özgür değil miyim?" Aslında kurtulmuştuk, ama nelerden?

ON İKİNCİ SAHNE

(FİLİPPOV ların *evi.* KİRİLLOV, FEDKA, VERHOVENS-Kİ *salondadır.* ŞATOV'un *odası hafifçe aydınlıktır,)*

PETER (FEDKAya): Bay Kirillov seni gizleyecek.
FEDKA: Habis bir tahtakurususunuz siz, ama sözünüzü dinleyeceğim, daha önce de dinliyordum. Ancak, verdiğiniz sözü unutmayın.
PETER: Haydi gizlen.
FEDKA: Sözünüzü dinliyorum, bunu unutmayın.
(FEDKA *yok olur.)*
KİRİLLOV *(Söz dokundurarak*): Sizden tiksiniyor.
PETER: Sevgisini değil, söz dinlemesini istiyorum. Oturun, - sizinle konuşacaklarım var. Bizi birbirimize bağlayan anlaşmayı anımsatmak için gelmiştim.
KİRİLLOV: Hiçbir şeye, hiçbir şeyle bağlı değilim ben.
PETER *(Ayağa kalkar.):* Ne! Düşüncenizi mi değiştirdiniz yoksa?
KİRİLLOV: Düşüncemi değiştirmedim. Ama, kendi istemime göre hareket ederim ben. Özgürüm.
PETER: Tamam, tamam. Öyle diyelim; özgür isteminiz, sarsılmaz özgür isteminiz. Bir söz şaşkına çeviriyor sizi. Son zamanlarda gerçekten çabuk kızan biri oldunuz.
KİRİLLOV: Çabuk kızan biri değilim, sizden hoşlanmıyorum. Ancak, size verdiğim sözü tutacağım.
PETER: Aramızdaki her şey apaçık olmalı. Kendinizi öldürmek istiyor musunuz hâlâ?
KİRİLLOV: Evet.
PETER: Mükemmel. Kabul edin ki kimse bunu size zorlamıyor.
KİRİLLOV: Zırvalamayın.
PETER: Tamam, tamam, çok kötü söyledim. Kuşkusuz, hiç kimse sizi buna zorlayamaz. Sözüme devam ediyorum. Bizim gruba bağlısınız, tasarınızı da üyelerden birine açıklamış bulunuyorsunuz.
KİRİLLOV: Açıklamadım. Yapacağımı söyledim, o kadar.
PETER: İyi, güzel. Hiçbir şey itiraf etmediniz, söylediniz.

Mükemmel.
KİRİLLOV: Yo, hiç de mükemmel değil. Anlamsız konuşuyorsunuz. Öyle düşündüğüm için kendimi öldürmeye karar verdim ben. Siz de bunu intiharın gruba yararlı olabileceğini düşündünüz. Sizler kötü bir şey yapıp da, suçlular aranmaya başlanınca, kendimi vuracağım. Arkamda da bu işte benim suçlu olduğumu bildiren bir mektup bırakacağım. Kendimi öldürmeden önce biraz bekleyeceğimi söylemiştim, benim için hiçbir şey fark etmez çünkü.
PETER: İyi, ama siz bu mektubu benimle birlikte yazmakla, benim emrim altında olmakla görevlendirmiştiniz kendinizi. Sırf bunun için mi özgürsünüz yoksa?
KİRİLLOV: Hiçbir şeyle görevlendirmedim ben kendimi.
Benim için hiçbir şey fark etmeyeceğinden öyle demiştim.
PETER: Nasıl isterseniz. Düşüncenizi değiştirmediniz ya?
KİRİLLOV: Hayır. Hemen mi?
PETER: Birkaç gün içinde.
KİRİLLOV *(Ayağa kalkar, düşünceli):* Hangi işle suçlamam gerekiyor kendimi?
PETER: Öğrenirsiniz.
KİRİLLOV: Peki, ama şunu unutmayın, Stavrogin'e karşı yapılacak bir şeyde size yardım etmem.
PETER: Tamam, tamam. (ŞATOV *ara kapıdan giren* KİRİLLOV *bir köşeye oturur.)* Geldiğiniz iyi oldu.
ŞATOV: Bunu onamanıza gerek yok.
PETER: Böyle söylemekte haksızsınız. Bulunduğunuz durumda size yardım etmem gerekecek. Kendi iyiliğiniz için boğazım kuruyuncaya kadar konuştum.
ŞATOV: Kimseye borcum yok benim. Özgürüm.
PETER: Büsbütün değil. Birçok şey sizin güveniniz altına verilmişti. Öyle haber vermeden ayrılmaya hakkınız yok.
ŞATOV: Açık seçik yazılmış bir mektup yollamıştım size.
PETER: Bize pek açık seçikmiş gibi gelmedi. Ötekiler, kendilerini ele verebileceğinizi söylüyorlardı, savundum sizi.

ŞATOV: Bazı avukatlar vardır, meslekleri müşterilerini darağacına yollamaktır.
PETER: Her neyse. Baskı makinesi ile bütün belgeleri geri vermeniz koşuluyla sizi serbest bırakmayı kararlaştırdılar.
ŞATOV: iyi. Baskı makinesini geri vereceğim size.
PETER: Nerede?
ŞATOV: Ormanda. Birikova Geçidinde. Toprağa gömmüştüm her şeyi.
PETER *(Gülümser.):* Gömmek mi? Mükemmel, gerçekten mükemmel.
(Kapı çalınır. Yeminliler içeri girer. LİPUTİN, VİRGİNSKİ *bir yere oturur;* ŞİGALEV, LYAMŞİN *ve* DİN ÖĞRENCİSİ *birbirleriyle konuşur.)*
VİRGİNSKİ: Hah! İşte Stavrogin.
DİN ÖĞRENCİSİ: Baylar, vakit tüketmeye alışık değilim. Beni bu toplantılara çağırma anlayışlılığını gösterdiğiniz için sizlere bir soru sorabilir miyim acaba?
LİPUTİN: En sonunda.
LİPUTİN: Sorabilirsiniz, efendim, sorabilirsiniz. Bütün kitapçılara iyi bir oyun oynayıp İncil'lerin içine uygunsuz resimler sıkıştırdığınızdan bu yana, aramızda büyük bir sevgiyle karşılanıyorsunuz.
DİN ÖĞRENCİSİ: Oyun değildi o. İnandığım için yapmıştım, Tanrının öldürülmesi gerektiğine inandığım için.
LIPUTIN: Papaz okulunda mı öğretiyorlar bunlar?
DİN ÖĞRENCİSİ: Hayır. Papaz okulunda Tanrının derdine yanılıyor. Bu yüzden herkes nefret ediyor ondan. Ama, burada bir oturum yapıp yapmadığımızı sormak istiyordum ben.
ŞİGALEV: Bakıyorum, havaya konuşuyoruz. Sorumlu kişiler niçin burada bulunduğumuzu bizlere lütfen söyleyebilirler mi acaba? (*Herkes, duruşunu değiştirip konuşacakmış gibi yapan* VERHOVENSKİ ye *bakar.)*
LİPUTİN *(Aceleyle):* Lyamşin, piyanonun başına geçin, lütfen.
LYAMŞİN: Ne? Yine mi? Hep aynı oyun.

LİPUTİN: Böylece kimse dinlemez bizi konuşurken. Çalın, Lyamşin, davamız için çalın.
VİRGİNSKİ: Evet, Lyamşin, çalın, lütfen!
(LYAMŞİN *piyanonun başına geçer, bir vals tıngırdatır. Herkes, konuşmayı düşünmeyip yine uykulu halini almış olan* VERHOVENSKİ ye *bakar.)*
LIPUTIN: Verhovenski, bize yapacak hiçbir açıklamanız yok mu?
PETER *(Esner.):* Yok, ama bir bardak konyak olsun isterdim doğrusu.
LİPUTİN: Stavrogin, siz?
STAVROGİN: Hayır, teşekkür ederim, içmiyorum artık.
LİPUTİN: Konyaktan söz etmiyorum. Konuşmak isteyip istemediğini soruyorum.
(VİRGİNSKİ, PETER e *konyak şişesini uzatır.* PETER *bir önceki haliyle içer.* ŞİGALEV *somurtkan, bulanık bir yüzle ayağa kalkar; herkesin şaşkınca baktığı, kalınca bir elyazması defteri masanın üzerine koyar.)*
ŞİGALEV: Söz istiyorum.
VİRGİNSKİ: Söz sizin, buyrun,
(LYAMŞİN *daha hızlı çalmaya başlar.)*
DİN ÖĞRENCİSİ: İzniniz olursa, Bay Lyamşin, söylenilenleri duyamaz olduk.
ŞİGALEV: Baylar, dikkatinizi toplayabilirseniz, sizlere ilkeler üzerinde bir açıklama yapacağım.
PETER: Lyamşin, piyanonun üstündeki makası bana uzatsaniza.
LYAMŞİN: Makas mı? O da ne için?
PETER: Tırnaklarımı kesmem gerekiyor, üç gündür unutuyorum hep. Siz konuşmanızı sürdürün, Şigalev, nasıl olsa dinlemiyorum.
ŞİGALEV: Bütün vaktimi, toplumun ilerde alacağı durumun incelenişine verdikten sonra şu sonuca vardım. Toplumsal dizgeleri ortaya atan kimseler, bugüne dek hep zırva şeyler öne sürdüler. Ben de en sonunda kendi dizgemi incelemek zorunda kaldım. İşte burada! *(Deftere vurur.)* Bitmedi daha,

ama bu durumda bile üzerinde tartışılabilir, çünkü hangi çelişmeye düştüğümü sizlere açıklamam gerekiyor. Sınırsız bir özgürlükten yola çıkarak, sınırsız bir zorbalığa varıyorum. VİRGİNSKİ: Halk zor yutar bunu.

ŞİGALEV: Kesinlikle. Ama, şunu belirteyim, toplumsal sorun üzerine getirdiğim çözümden başka bir çözüm yok ve olamaz. Kuşku uyandırabilir, ama başka bir seçenek yok.

DİN ÖĞRENCİSİ: Doğru anladıysam, günlük programda Bay Şigalev’in büyük kuşkusu yer alıyor.

ŞİGALEV: Bu söz sandığınızdan da çok yerini buldu. Evet, kuşkunun eşiğindeyim, çıkış yolu da yok. Sözümü onaylamayacak olursanız, yararlı bir şey yapmış olmazsınız. Günün birinde, iyi ya da kötü, bunun üzerine düşmeniz gerekecek.

DİN ÖĞRENCİSİ: O halde, Bay Şigalev’in kuşkusunun ilgi çekici olup olmadığını, yaptığımız oturumun da bu defterin okunmasına ayrılıp ayrılmayacağını oya koymayı öneriyorum.

VİRGİNSKİ: Oya koyalım! Oya koyalım!

LİPUTİN: Baylar, baylar! Şigalev[5]e hakkını vermek gerekiyor. Yazdıklarını okudum. Yaptığı bazı suçlamalar tartışma götürür. Ama, bilimin de bize bugün açıklamış olduğu gibi, Şigalev de işe insan doğasından yola çıkarak başlıyor. Toplumsal sorunu gerçekten çözmüş.

DİN ÖĞRENCİSİ: Gerçekten mi?

LİPUTİN: Evet. İnsanlığı, eşit olmayan iki bölüğe ayırmayı öne sürüyor. İnsanların onda biri mutlak özgürlüğü, mutlak erki elde edecek; geriye kalan onda dokuzu ise, kimliklerinden vazgeçip belli bir ölçüde bir sürü haline gelecek. Bu koyunlar, mutlak söz dinlemeye zorlanacak. Bunu yapmak için de bu sevgili hayvanların suçsuz olması isteniyor. Bir de şu var, bu cennetin temelinde, herkesin çalışması gereği yatıyor.

ŞİGALEV: Evet, böylece eşitliğe varıyorum. Bütün insanlar köledir, kölelikte de bütün insanlar eşittir. Yoksa eşit olamazlar. Bunun için dengeyi korumak gerekiyor. Örneğin,

yetenekli kişilerin öğrenim düzeyi düşük tutulacak. Ancak, yetenekli insanlar, hep yükselmek istedikleri için, ne yazık ki, bir Cicero'nun dilini koparmak, Copemicus'un gözlerini oymak, Shakespeare'i de taşa tutmak gerekecek. İşte benim dizgem bu.

LİPUTİN: Evet, Bay Şigalev[5]in bulduğu şey şu, üstün yetenekli kişiler, eşitsizliğin, yani zorbalığın özüdür. Bir kişinin yüksek bir yetenekte olduğu anlaşılınca, ya öldürülecek ya hapse atılacak. Çok güzel olanlara da kuşkuyla bakılacak, onları da ortadan kaldırmak gerekiyor.

ŞİGALEV: Büyük aptallan da. Çünkü, öbürlerinin, üstün •oluşlarından dolayı hava basmalarına yol açabilirler, bu da işi yine zorbalığa götürür, işte eşitliğe bu yolla varılıyor.

DİN ÖĞRENCİSİ: Ama siz kendiniz çelişme içindesiniz. Böyle bir eşitlik, zorbalıktır.

ŞİGALEV: Doğru, beni umutsuzluğa sürükleyen şey de bu. Ama, zorbahğın eşitlik olduğu söylenince, bu çelişme de ortadan kalkıyor.

PETER *(Esnen):* Aptalca gevezelik bunlar.

LİPUTİN: Gerçekten aptalca mı o kadar? Tam tersine, çok gerçekçi buluyorum ben.

PETER: Ne Şigalev'den, ne de düşüncelerinden söz ediyorum ben. Bunlar dâhice şeyler, tabii. Benim sözünü ettiğim şey, yapılan bu tartışmalar.

LİPUTİN: Tartışma bir sonuca varabilir. Sus pus oturup diktatörlük oynamaktan her bakımdan iyidir herhalde. *(Herkes, bu doğrudan doğruya çıkışa baş sallar.)*

PETER: Yazmak, dizgeler oluşturmak, bunların tümü boş lâf. Estetik bir oyalanma. Taşrada canınız sıkılıyor, hepsi bu.

LİPUTİN: Evet, taşralıyız, bu doğru. Bize acıyorsunuz tabii. Ama, bize daha üstün bir şey önerseydiniz o halde. Dağıttığınız broşürlerde, yüz milyonlarca kafayı uçurmadan evrensel toplumun düzeltilemeyeceği yazıyor. Şigalev'in

düşüncelerinden daha kolay gerçekleştirilecekmiş gibi gelmedi bana.

PETER: Yüz milyonlarca kafa şimdiden uçurulursa daha rahat olur. Zorunluluk.

DİN ÖĞRENCİSİ: Ama, insanın kendi kafasını kaybetme tehlikesi de var bu arada.

PETER: Tabii, bu bir eksiklik. Ama, yeni bir din kurmak isteyen herkes, bu tehlikeyi göze almalıdır. Çok yerinde olan bu çekincenizi anlıyorum, burayı terk etmeye hakkınız olduğunu da.

DİN ÖĞRENCİSİ: Onu demek istemedim. Güvenilir ve güçlü ise, kendimi bir gruba sonuna kadar bağlamaya hazırım ben.

PETER: Yalnızca bir yemin vermekle, kurmak istediğiniz bir gruba nasıl bağlanırsınız?

DİN ÖĞRENCİSİ: Yani... Niye olmasın, eğer...

PETER: Dinleyin, baylar. Grubumuzun yapısı üstüne benden açıklamalar beklediğinizi anlıyorum. Ama, sizlerden ölünceye kadar güvenim olmadıkça, yapamam bunu. Onun için, bir şey sormama izin verin. Sonu gelmez tartışmalardan mı yanasınız, yoksa milyonlarca kafanın uçmasından yana mı? Tabii, bu bir benzetme. Başka bir deyişle, bataklıkta mı dolaşmak istersiniz, yoksa onu tamyol geçmek mi?

LYAMŞİN *(Hoşnut)'.* Tamyol, tamyol, tamyol tabii. Dolaşmak da nesi?

PETER: Demek dağıttığım broşürlerde salık verilen yöntemlerle uzlaşmaya vardınız?

DİN ÖĞRENCİSİ: Demek... ama, kuşkusuz... Birkaç nokta daha aydınlatılmalı.

PETER: Korkuyorsanız, sizi aydınlatmanın bir anlamı kalmaz.

DİN ÖĞRENCİSİ: Hiçbirimizin korkusu yok. Bunu iyi biliyorsunuz. Ama, bir satranç taşıymışız gibi davranıyorsunuz bize. Her şeyi apaçık anlatın ki geleceğe bakabilelim.

PETER: Demek siz grup adına yemin etmeye hazırsınız?
VIRGINSKI: Kuşkusuz, ama bunu bizden uygun bir dille isterseniz?
PETER: Liputin, siz hiçbir şey demediniz.
LİPUTİN: Konuşup anlaşmaya hazırım ben. Ama, aramızda hiçbir casus bulunmadığına inanmalıyım önce. *(Karışıktık çıkar.* LYAMŞİN *piyanoya gider.)*
PETER *(Çok huzursuz görünür.):* Nasıl? Ne demek istiyorsunuz yani? Beni heyecanlandırıyorsunuz. Aramızda bir casus mu var yani?
(Herkes birden konuşmaya başlar.)
LİPUTİN: Bizler sorumlu tutulacaktık yoksa.
PETER: En çok da ben. Onun için ayrılmamamıza ya da olayı sürdürmemize karar verecek olan bir soruyu yanıtlayın hepiniz. Örneğin, davamız için bir ölümün tasarlandığını öğreniyorsunuz, polise gider misiniz hemen? (DİN ÖĞRENCİSİV ne) İzin verirseniz, önce size sorayım.
DİN ÖĞRENCİSİ: Niye önce bana?
PETER: Sizi daha az tanıyorum da.
DİN ÖĞRENCİSİ: Böyle bir soru insana hakaret demektir.
PETER: Kesin olarak söyleyin düşüncenizi.
DİN ÖĞRENCİSİ *(Kızgın):* Tabii ele vermezdim.
PETER: Ya siz Virginski?
VİRGİNSKİ: Hayır, bin kere hayır.
LİPUTİN: Şatov niye ayaklandı öyle?
(ŞATOV *gerçekten ayağa kalkmıştır. Öfkeden sararmış,* PETER *e bakar, sonra kapıya doğru gider.)*
PETER: Bu davranışınızın size zararı dokunabilir, Şatov.
ŞATOV: Senin gibi bir casus ve alçağın da işine gelir. Sevinebilirsin artık. Senin utanmaz sorularını yanıtlayacak kadar alçaltmayacağım kendimi.
(ŞATOV *dışarı çıkar. Karışıklık olur.* STAVROGİN’ *den başka herkes ayaklanır.* KİRİLLOV *odasına çekilir.* VERHOVENSKİ *bir kadeh konyak daha içer.)*
LIPUTIN: Hiç değilse bu yaptığımız deneme bir işe yaradı, bir bilgimiz oldu.

(STAVROGİN *ayağa kalkar.)*
LYAMŞİN: Stavrogin de yanıtlamadı bu soruyu.
VİRGİNSKİ: Stavrogin, soruya yanıt vermek istemiyor musunuz?
STAVROGİN: Niye yanıt verecekmişim anlamıyorum.
VİRGİNSKİ: Ama, hepimiz bir sorumluluk altına girdik, siz girmediniz.
STAVROGİN: Demek, sorumluluk altına girenler sizsiniz, ben değilim.
(Sessizlik.)
DİN ÖĞRENCİSİ: Verhovenski de yanıt vermedi.
STAVROGİN: Çok doğru.
(STAVROGİN *çıkar.* VERHOVENSKİ *de peşinden gider; ama hemen geri döner.)*
PETER: Dinleyin. Delege Stavrogin'dir. Ona ve bana, ben onun yardımcısıyım çünkü, ölünceye kadar boyun eğeceksiniz. Ölünceye kadar, anlaşıldı mı? Düşünün sonra, Şatov bir hain olarak açığa vurdu kendisini. Haini cezalandırmak gerekiyor. Yemin edin, haydi yemin edin...
DİN ÖĞRENCİSİ: Ne için?
PETER: Erkek misiniz, değil misiniz? Bir yemin vermekten mi çekiniyorsunuz?
VİRGİNSKİ *(Azıcık şaşırmış):* Ne yemini vereceğiz peki?
PETER: Haini cezalandırmak için. Haydi, yemin verin, çabuk, Stavrogin'e yetişmem lâzım. Yemin verin... *(Hepsi, ellerini ağır ağır havaya kaldırır,* VERHOVENSKİ *dışarı fırlar.)*
(Karanlık.)

ON ÜÇÜNCÜ SAHNE

(Sokak. Sonra VARVARA STAVROGİNA larda. STAVROGİN, PETER VERHOVENSKİ.)

PETER (STAVROGİNi in *peşinden koşarak):* Niçin kaçtınız?

STAVROGİN: Yetti artık. Şatov la olan güldürünüz tiksindirdi beni. Ama, tekbaşınıza bırakmayacağım sizi.
PETER: Kendi kendini açığa vurdu o.
STAVROGİN *(Durur.):* Yalan söylüyorsunuz. Şatov'un kanını istediğinizi daha önce söylemiştim size. Böylelikle grubunuzu perçinlemek istiyorsunuz. Odayı terk etmesi için çok ustaca kışkırttınız onu. Ele vermeyeceğim' demesi için bir karara varamayacağım çok iyi biliyordunuz çünkü. Size yanıt vermeyi alçaklık olarak aldı.
PETER: Tamam, tamam, ama siz ayrılmamalıydınız. Size ihtiyacım var.
STAVROGİN: Bundan kuşkum yok doğrusu, yoksa karımı öldürtmeye sürüklemek istemezdiniz beni. Peki, ama ne için? Hangi iş için size bir yararım dokunur?
PETER: Ne için mi? Her şey için... Ayrıca, hakkınız var. Siz bana güvenin, ben de sizi karınızdan kurtarayım.
(STAVROGİN'i *kolundan yakalar.* STAVROGİN *kendini kurtarır, onu saçından yakalar, yere yıkar.)* Ne kadar da güçlüsünüz Stavrogin! Sizden istediğimi yapın, ben de Liza Drosdova'yı getiririm, hemen yarın, anlaştık mı? Yanıt verin! İşitiyor musunuz, isterseniz, Şatov'u da bırakıyorum size.
STAVROGİN: Onu öldürmeyi gerçekten kararlaştırdınız demek?
PETER *(Ayağa kalkar.):* Sizce ne çıkar bundan? Size karşı da çok kötüydü o.
STAVROGİN: Şatov iyi insandır. Kötü olan sizsiniz.
PETER: Doğru. Ama sizi tokatlayan ben değilim.
STAVROGİN: Hele bir el kaldıracak olun, o anda öldürürüm sizi. Biliyorsunuz, öldürebilirim.
PETER: Biliyorum. Ama, benden nefret ettiğiniz için öldürmeyeceksiniz beni.
STAVROGİN: Çok doğru. *(Çıkar.* VERHOVENSKİ *arkasından koşar.)*
PETER: Dinleyin, dinleyin ama...

(VERHOVENSKİ *bir işaret yapar.* FEDKA *ortaya çıkar. Birlikte* STAVROGİN i *izlerler. Sokağı gösteren perde kalkar.* VAR VARA STAVROGİNA ların*.* s*alonu DAŞA sahnededir.* VERHOVENSKİ *nin sesini duyar, dışarıya çıkar hemen.* STAVROGİN *ile* VERHOVENSKİ *içeri girerler.)*

PETER: Dinleyin…

STAVROGİN: Dik kafalının birisiniz siz… Benden ne beklediğinizi söyleyin, ilk ve son kez, sonra da gidin.

PETER: Seve seve. O halde *(Yan kapıdan yana bakar.)* Bir dakika. *(Kapıya doğru gider, yavaşça açar.)*

STAVROGİN: Annem kapıdan dinlemez hiçbir zaman.

PETER: Kuşkusuz. Sizler soylu insanlarsınız, böyle şeyleri aşmışsınız. Bense tersine, kapıları dinlerim. Ayrıca, bir gürültü duydum sanki. Neyse, asıl konu bu değil. Sizden ne beklediğimi öğrenmek istiyorsunuz. (STAVROGİN *susup bekler.)* Peki öyleyse… birlikte Rusya'yı ayağa kaldıracağız.

STAVROGİN: Rusya ağırdır.

PETER: Bizim gibi on grup daha; ayrıca, güçlü olacağız.

STAVROGİN: On grup aptal.

PETER: İş aptallıkla yürür. Mesela, valinin karısı Julya Nikoyilova'yı ele alın. O da bizimle birlik. Aptallık mı bu?

STAVROGİN: Çevirdiğiniz dolaba onu da mı kattığınızı söylemek istiyorsunuz?

PETER: Hayır. Onun düşüncesi, Rus gençliğini uçuruma gitmekten alıkoymak. Devrimi demek istiyorum. Getirdiği sistem basit. Devrimin övgüsünü yapmak, gençliğe haklı olduğunu söylemek; bir de insanın, hem vali karısı, hem de devrimci olabileceğine inandırmak. O zaman gençlik, bu yönetimin hem korkusuza eleştirildiğini, hem de onu yıkmak isteyenlerin ödüllendirildiğini görerek, yönetimlerin en iyisi olduğunu anlayacak.

STAVROGİN: Çok ileri gittiniz. İnsan bu kadar aptal olamaz.

PETER: Ah, bu adamlar aptal değil o kadar, yalnızca idealist. Bereket versin, ben idealist değilim, zeki de değilim. Efendim?

STAVROGİN: Bir şey demedim.
PETER: O değil. "Yok yok, zekisiniz," demenizi bekledim.
STAVROGİN: Size böyle bir şeyi söylemek aklımdan bile geçmedi.
PETER *(Nefret dolu):* Haklısınız, aptalım. Onun için size gereksinim duyuyorum. Bir baş gerekiyor bizim gruba.
STAVROGİN: Şigalev *var.(Esner.)*
PETER *(Önceki gibi):* Alay etmeyin, kendisiyle. Hiç kuşkusuz, tam yetkin bir düşünce, hiç de aptalca değil. Başka şeylerin yanısıra, kendi tasarılarıma da uyuyor. Son biçimini vereceğiz daha. İnsanları, birbirlerine karşı casusluk etmeye, birbirlerini ele vermeye zorlayacağız. Böylelikle, bencillik kalkacak yeryüzünden. Birkaç da ayaklanma olacak arada bir, ama sınırlı, sırf oyalanmak için. Başkanları olan bizler ilgileneceğiz bununla. Köleler olacaksa, onlara bir de baş gerekir. Tek sözcükle, mutlak bir boyun eğiş, mutlak bir kişiliksizlik. Otuz yılda bir dizginleri gevşetiriz. Ondan sonra hepsi birbirine düşüp birbirini paralar.
STAVROGİN (PETER *in yüzüne bakar.):* Çoktan beri neye benzediğinizi kendi kendime sorup duruyordum. Ama, karşılaştırmayı hayvanlar arasında yapma yanlışlığına düşmüşüm. Şimdi anlıyorum bunu.
PETER *(Düşüncesizce):* Evet, evet.
STAVROGİN: Bir cizvite benziyorsunuz.
PETER: Doğru, doğru. Cizvitler haklıydılar. Soruna bir çare bulmuşlardı. Yemin vermek, yalan söylemek; bu dünyada yaşamanın da başka bir amacı yok. Ayrıca, Papanın da bizimle birlikte olması gerekiyor.
STAVROGİN: Papanın mı?
PETER: Evet. Ancak, çok karışık bir şey bu. Papa, Enternasyonalle uzlaşmalı önce. Şimdilik çok erken ama. Ortada aynı ruh olduğuna göre, ister istemez buna dönülecektir ilerde. En yüksekte Papa olacak, bizse çevresinde, altımızda da Şigalev in sistemine uydurulmuş kitleler. Ama, geleceğin türküsü bu. Önce iş

bölümü yapmamız gerekiyor. Kısacası, Batıda papa olacak, bizde… bizde de… siz.
STAVROGİN: Siz sarhoşsunuz galiba. Rahat bırakın beni.
PETER: Stavrogin, güzelsiniz. Güzel ve zeki olduğunuzu biliyor muydunuz hiç? Yo, bilmiyordunuz. Ben biliyorum ama. Onun için size tapıyorum. Ben nihilistim. Nihilistler putlara gereksinim duyar. Bizim gereksindiğimiz adam sizsiniz. Hiç kimseyi hor görmüyorsunuz, ama yine de herkes sizden nefret ediyor. Sizinle eşitmiş gibi davranıyorsunuz herkese, yine de sizden korkuyorlar. Sizinse hiçbir şeyden korkunuz yok. Yaşamınızı, hatta öbür dünyadaki yaşamınızı bile verebilirsiniz. Ne güzel bir şey bu. Benim gereksindiğim adam sizsiniz, sizi gibi bir başkasını tanımıyorum hiç. Baş sizsiniz, sizsiniz güneş. (STAVROGİNY in *elini kavrar*; *öper* STAVROGİN *onu iter.)* Bana bakmayın siz. Sistemi Şigalev buldu, ama onu gerçekleştirecek olanı ancak ben biliyorum. Benim için gereklisiniz siz, siz olmadan bir sıfırım ben. Sizinle eski Rusya’yı yıkıp yenisini kuracağım.
STAVROGİN: Hangi Rusya’yı? Casuslar Rusya’sını mı?
PETER: O kadar istiyorsanız eğer, iktidarı ele geçirince insanları daha kusursuz bir hale getiririz. Ama bunun için bir ya da iki kuşağın ahlâksız yetişmesi gerekiyor. İnsanları iğrenç, korkak ve çıkarcı bir böceğe çevirecek, şimdiye kadar hiç duyulmadık, alçakça bir ahlâk çöküşü gerekiyor bize. Bize gerekli bu. Ondan sonra, tadını tatsınlar diye bir parça taze kan atarız önlerine.
STAVROGİN: Bir sosyalist olmadığınızı biliyordum zaten. Siz bir alçaksınız.
PETER: Tamam, tamam, bir alçak. Ama kendi tasarılarımı size bir bir açıklamalıyım. Yıkmaya başlıyoruz; yangınlar, öldürmeler, sonu gelmez kargaşalıklar, önüne geçilmeyen hakaretler. Anlıyorsunuz, değil mi? Ah, evet, yüce bir şey olacak bu! Şair bulutlar Rusya’nın üzerine inecek. Sonra da toprak yas tutacak eski Tanrılarına… *(İçini çeker.*)
STAVROGİN: Sonra da…

PETER: ...ortaya yeni çarı çıkaracağız.

(STAVROGİN *bakar, sonra yavaşça döner arkasını.)*

STAVROGİN: Anlıyorum, bir yalancıyı.

PETER: Evet, gizlendiğini, ama bir gün ortaya çıkacağım söyleyeceğiz. Varmış, ama daha kimse yüzünü görmemiş. Bu düşüncenin gücünü göz önüne getirin: 'kendini gizliyor.' Yüz bin kişide ancak bir kişiye gösterilir belki. Bütün yeryüzü söylentilerle çalkalanacak 'onu görmüşler' diye. Kabul ediyor musunuz? STAVROGİN: Neyi?

PETER: Yeni çar olmayı.

STAVROGİN: Ha, demek tasarınız bu.

PETER: Evet, iyi dinleyin beni. Sizinle birlikte bir destan yaratacağım. Siz yalnızca gözükeceksiniz. Başarı da sizin olacak. Önce, 'kendini gizliyor, kendini gizliyor' lâfı ortaya çıkarılacak, daha sonra sizin adınıza iki üç tane Hz. Süleyman kararı verilecek. Bir isteği olan on bin kişiden birinin bunu işitmesi, herkesi sizden yana çevirmeye yetecektir. Her köyde, içine dilekçesini atacağı bir kutu olduğunu bilecektir köylü. Şu söylenti yayılacaktır bütün yeryüzüne: 'yeni bir yasa kondu, adaletli bir yasa.' Denizler çalkalanacak, köhnemiş barakalar çökecek, biz de demirden bir yapı kurmaya gideceğiz. Ee, ya şimdi? Ya şimdi?

STAVROGİN *(Aşağılayıcı bir yüzle güler.):* Siz halkı hor görüyorsunuz.

PETER: Ah, Stavrogin, terk etmeyin beni. Siz olmadan Amerikanız bir Colomb gibiyim. Amerikanız bir Colomb'u göz önüne getirebilir misiniz? Ben kendimce yardım edebilirim size. Fırsatları hazırlarım. Hemen yarın Liza'yı getiririm size. Onu istiyorsunuz, biliyorum. Tükenmez bir istekle istiyorsunuz Liza'yı. Hepsini bir düzene sokarım, tek bir sözünüzle.

STAVROGİN *(Pencereye döner.):* Sonra, avucunuzun içindeyim, değil mi...

PETER: Ne çıkar bundan? Liza'yı alıyorsunuz ya buna karşılık. Genç, temiz...
(VERHOVENSKİ *acı bir ıslık çalar.)* Ne diyorsunuz? (FEDKA *görünür.)*
PETER: işte bize yardım edebilecek arkadaş burada. Evet deyin Stavrogin, evet, evet, Liza sizin olacak, yeryüzü bizim.
(STAVROGİN *gülerţ* FEDKA YA *döner. DAŞA çığlıklar atarak girer. Sarsılarak atar kendini* STAVROGİN'e *doğru.)*
DAŞA: Nikola, yalvarırım size, kendinizi bu adamlardan uzak tutun! Tihon'a gidin, evet, Tihon'a... size söylemiştim önce. Tihon'u arayıp.
PETER: Tihon mu? Kim bu?
FEDKA: Kutsal bir adam. Onunla ilgili kötü konuşma, tahtakurusu, sana bunu yasak ediyorum.
PETER: Niye? Seninle birlik olup adam mı öldürdü yoksa? O da mı kanlı kiliseye bağlı?
FEDKA: Hayır, ben öldürüyorum, o bağışlıyor.
(Karanlık.)
ANLATICI: Tihon'un kendisini tanımıyordum. Kentimizde onun hakkında söylenenleri biliyordum yalnızca. Söylentilere bakılırsa, aşağı tabaka halk arasında kutsallığı varmış. Ama, ruhani oluşu, kendi kitaplığında, tiyatro oyunları yanısıra, sofu eserleri, hatta daha kötülerini bile bulundurmaya yöneltmiş onu. İlk bakışta, Stavrogin'in onu araması için ortada hiçbir neden yoktu.

ON DÖRDÜNCÜ SAHNE

(Kent kapıları önünde Yefimyevski Manastırında bir salon. TİHON *la* STAVROGİN *karşılıklı otunnaktadır,)*

STAVROGİN: Annem, deli olduğumu söyledi mi size?
TİHON: Hayır. Sizden tam bir deliymiş gibi söz etmedi bana. Ama, yediğiniz bir tokattan, bir de düellodan söz etti. *(Ahlayarak oturur.)*

STAVROGİN: İyi değil misiniz?
TİHON: Bacaklarımda sert ağrılar var. iyi uyuyamıyorum.
(STAVROGİN *gitmek üzere döner.)*
TİHON: Yoo, oturun! (STAVROGİN, *elinde şapkası, gün görmüş adam tavrıyla oturur. Solak alıp verişi kendisine zorluk vermektedir.)* Siz de iyi değilsiniz galiba?
STAVROGİN *(Değişmeyen bir yüzle):* Gerçekten öyle. Biliyor musunuz, sanrılarım var. Beni içinden alaya alan, akıllı bir yaratık görüyorum sık sık ya da sesini duyuyorum. Değişik tiplerde gözüküyor, ama hep o aynı yaratık; çılgına çeviriyor beni. Bir doktor aramaya başlasam kendime iyi olacak.
TİHON: Evet, yapın bunu.
STAVROGİN: Yoo, boşuna. Kim olduğunu biliyorum onun, o da beni biliyor.
TİHON: Şeytan demek istiyorsunuz.
STAVROGİN: Evet. Ona inanıyorsunuz, değil mi? Sizin durumunuzda birisi ona inanmak zorundadır.
TİHON: Sanırım, sizin durumunuzda da bu hastalıkla ilgilenmek gerekirdi.
STAVROGİN: Gördüğüm kadarı, kuşkucusunuz. Hiç değilse Tanrıya inanıyor musunuz?
TİHON: İnanıyorum Tanrıya.
STAVROGİN: Şöyle yazar kitapta: 'İnancınız varsa, dağlara yürümelerini söyleyin ve onlar yürür.' Bir dağı taşıyabilir misiniz?
TİHON: Tanrının yardımıyla, belki.
STAVROGİN: Niye belki? Tanrıya inanıyorsanız, 'evet' demelisiniz.
TİHON: İnancım tam değil.
STAVROGİN: Yok o halde. Piskoposun birinin nasıl bir yanıt verdiğini biliyor musunuz? Bütün Hıristiyanları öldüren dinsizin biri, piskoposun boğazına dayamış bıçağı ve Tanrıya inanıp inanmadığını sormuş. 'Azıcık' diye yanıtlamış piskopos. Değersiz bir yanıt, öyle değil mi?
TİHON: Demek tam değilmiş inancı.

STAVROGİN: Evet öyle. Ama, benim gözümde, inanç yatam olmalı ya da hiç. İşte bunun için Tanrıyı tanımam ben.
TİHON: Tanrıyı hiç tanımayan biri, Tanrıya ilgisiz kalan birinden daha ilginçtir. Eksiksiz bir inancın eşiğindedir o.
STAVROGİN: Biliyorum. Ilımlamalar üstüne olan vahiyde ne dendiğini anımsıyor musunuz?
TİHON: Evet. "Eserlerini biliyorum: sen ne soğuksun, ne de sıcak. Ah, keşke ya sıcak olsaydın, ya da soğuk! Ama, ne soğuk, ne de sıcak olmadığın için ılıksın, seni kusacağım. Konuşuyorsun..."
STAVROGİN: Yeter. *(Sessizlikten sonra, ona bakmadan):* Biliyor musunuz, sizi çok seviyorum.
TİHON *(Yavaşça):* Ben de sizi. *(Uzunca bir sessizlik. Parmağıyla* STAVROGİN *e dokunur.)* Kızma.
STAVROGİN *(Birden atılır.):* Nereden bildiniz... *(Yine alışılmış sesiyle konuşur.)* Evet, duygularımı size' açtığım için kızgınım.
TİHON *(Kararlı):* Kızmayın artık, anlatın hepsini bana.
STAVROGİN: Demek buraya başka düşüncelerle geldiğime inanmıyorsunuz.
TIHON (*Bakışlarını indirir.*): içeriye girdiğiniz zaman yüzünüzden okumuştum bunu.
(STAVROGİN *sararır*; *elleri titrer, cebinden bir tomar kâğıt çıkarır.)*
STAVROGİN: Evet, herkese duyuracağım bunu. Kendimle ilgili bir yazı kaleme aldım. Kararımdan dönmemi bana siz söylüyordunuz. Bu yüzden, bu olayı en önce siz öğrenesiniz istedim, onun için anlatmak istiyorum size(TİHON *hafifçe baş sallar.)* Tıkayın kulaklarınızı. Beni dinlemeyeceğinize söz verin. Ancak o zaman konuşurum. (TİHON *yanıt vermez. Günah çıkartma olayı sırasında* STAVROGİN'in *üzerine düşen ışık biraz daha kararır.)* 1861'den 1863'e kadar St. Petersburg'da yaşadım. Kendimi, hiç zevk almadığım eğlence düşkünlüğüne vermiştim. Para kesem yüzünden beni Tanrılaştıran nihilist arkadaşlarla birlikte yaşıyordum. Eğer kendimi asmadıysam, bir şey umut

ettiğim içindi bu. Ne olduğunu bilmiyorum, canım korkunç sıkılıyordu. O kadar ki, asmak istedim kendimi. (TİHON *konuşmadan durur.)* Üç evim vardı.

TİHON: Üç mü?

STAVROGİN: Evet. Birine gerçek karım, Marya Timofeyevna'yı yerleştirmiştim. Öbür ikisine de metreslerimi alıyordum. Bu evlerden birinin öbür odaları, dışarıda çalışan küçük burjuvalar tarafından kiralanmıştı. Bu yüzden, onların on iki yaşındaki kızlarıyla sık sık yalnız kalabiliyordum. Adı Matriyoşa idi. *(İçini çeker.)*

TİHON: Sürdürmek mi, yoksa kesmek mi istiyorsunuz?

STAVROGİN: Sürdürmek. Solgun, sararmış yüzlü, benzersiz tatlı bakışlı, bahar fışkıran, dingin bir çocuktu. Günün birinde, çakımı bulamadım evde. Evsahibine söyledim, o da çocuğu suçladı. Kıyasıya dayak attı gözümün önünde. O akşam çakımı yorganımın kıvrıntıları arasında buldum. Yeleğimin cebine sakladım hemen ve hiç kimse bir şey fark etmesin diye sokağa attım. Matriyoşa'ların evine de üç gün sonra döndüm. *(Duralar.)*

TİHON: Annesiyle, babasıyla konuştunuz mu? STAVROGİN: Hayır. Evde yoklardı. Matriyoşa yalnızdı, evet yalnızdı. Sedirin üstünde, bir köşede oturuyordu. Arkasını döndü bana. Onu kendi odamdan uzun zaman gözetledim. Hafiften bir şarkı tutturmuştu. Yüreğim hızla çarpmaya başladı. Kalktım, usulca gittim Matriyoşa'ya doğru. Yanına sessizce oturdum. Toparlandı, doğruldu hemen. Elini yakaladım, öptüm. Çocukça. güldü. Bir daha öptüm elinden, kucağıma aldım. Geriye çekildi, güldü. Ben de güldüm. Bu ara, kollarını boynuma doladı ve beni öptü. *(İçini çeker.* TİHON *ona bakar.* STAVROGİN *de bakışını sürdürürț sonra ona boş bir kâğıt gösterir.*) Yazımın burasında her şeyi atladım.

TİHON: Ne olduğunu söylemeyecek misiniz bana?

STAVROGİN *(Zorlayarak gider, yüzü buruşur):* Hayır, hayır, sonra, onu hak ettiğiniz zaman... (TİHON *bakar.)* Hiçbir şey olmadı, ne bakıyorsunuz? Görüyor musunuz, bakmasaydınız

eğer, çok daha iyi olurdu. *(Yavaşça)* Sabrımı tüketmeyin. (TİHON *bakışlarını indirir.)* İki gün sonra, eve geldiğim zaman, Matriyoşa beni görür görmez başka bir odaya kaçtı. Ama, annesine bir şeyler söylememiş olduğunu anladım. Gene de içimde bir korku vardı. Tam o sırada ortaya bir şey çıkacak diye müthiş korkuyordum. Sonunda, bir gün yolda, annesi Matriyoşa'nın ateşler içinde yatakta yattığım soyledi. Hiç kıpırdamadan oturdum odamda; ilerdeki yarı karanlık odadaki yatağa bakıyordum hiç durmadan. Yarım saat sonra kımıldamaya başladı Matriyoşa. Karanlığın içinde orta yere çıkıverdi. Geceliğinin içinde çok zayıflamış görünüyordu. Odamın eşiğine kadar geldi, kafasını salladı, küçücük yumruğuyla beni tehdit etti ve sonra kaçtı. Koridorun girişinde koştuğunu duydum. Ayağa kalktım, içine odun konan bir odaya girdiğini gördüm. Ne yapacağım biliyordum. Yine de oturdum yerime, yirmi dakika beklemeye zorladım kendimi. Bahçeden bir şarkı sesi geliyor, yanımda bir sinek uçuyordu; yakaladım onu, bir an avucumda tuttum, bıraktım sonra. Yanımdaki sardunyaların üstünde, küçük bir kırmızı örümceğin ağını ördüğünü hatırlıyorum. Yirmi dakika geçince, bir çeyrek daha beklemeye zorladım kendimi. Sonra, koridorun girişine doğru sokuldum, kapının çatlağından odaya baktım. Matriyoşa asmıştı kendini. Evden ayrıldım, boşalmak için bütün gece kâğıt oynadım.

TİHON: Boşalmak için mi?

STAVROGİN *(Değişik bir sesle):* Evet. Biliyordum, ayrıca, alçakça bir korkaklıktan ileri geliyordu bu duygu. Ama ne yeryüzünde, ne de bir başka yaşama biçimi içinde, kendimi hiçbir zaman doğru dürüst biri olarak duymuyordum artık...

TİHON: Bu yüzden mi garip hareket ediyorsunuz?

STAVROGİN: Evet. Öldürebilirdim kendimi, ama gözüm kesmiyordu. Ben de yaşamımı en kaçıkça şeyler yaparak tükettim. Her şeyi alaya alan bir yaşam sürdüm. Delinin biriyle evlenmenin, sakat birini karım yapmanın olağanüstü bir düşünce, üstelik çok aptalca bir düşünce olduğunu

sandım. Düelloya bile kalkıştım. Budalaca ölmek için ateş etmedim. Son olarak da hiçbirine inanmadığım, en ağır yükleri kendi üzerime aldım. Boşuna, ama boşuna. İki düş arasında yaşıyorum ben. Birinde, insanların ışıklı denizlerin ortasındaki mutlu bir adada suçsuzca uyanıp uykuya daldıklarını görüyorum. Ötekindeyse, Matriyoşa'yı görüyorum; zayıf, başını sallayan haliyle, tehdit etmek için havaya kalkmış olan o küçücük yumruğu... küçücük yumruğu... yaşamımdaki tek bir olayı silmek isterdim, ne yazık ki olanak yok. *(Yüzünü elleriyle kapar. Bir anlık susuştan sonra doğrulur.)*

TİHON: Bu yazıyı gerçekten ilan etmek istiyor musunuz?

STAVROGİN: Evet! Evet!

TİHON: Bu düşünceniz çok soylu, başka türlü bir pişmanlık da olamaz zaten. İnsanın kendisini bu biçimde cezalandırması hayranlığa değer bir davranış olurdu, yeter ki...

STAVROGİN: Yeter ki?

TİHON: Yeter ki, bu gerçek bir pişmanlık olsun.

STAVROGİN: Ne demek istiyorsunuz?

TİHON: Kanayan yüreğinizin apaçık ortaya çıkmasını istiyorsunuz yazınızda. Bu yüzden de tükürülmek, tokatlanmak, aşağılanmak istiyorsunuz. Ama günah çıkartma biçiminiz, meydan okuyuşunuzu ve gururunuzu gösteriyor. Hayvanca şeylere düşkünlük ve işsizlik sizi duygusuz, sevmeyen bir insan yapmış. Siz de bu duygusuzluktan gurur duyar gibisiniz. Utanılacak şeylerden gurur duyuyorsunuz. Ancak aşağılanmaya yarar bu.

STAVROGİN: Teşekkür ederim.

TİHON: Niçin?

STAVROGİN: Bana gücendiğinizi halde hiç belli etmeyip sanki sizin eşitinizmişim gibi benimle konuştuğunuz için.

TİHON: İğrenmiştim, ama öylesine gururlusunuz ki, farkına varmadınız. Onun için, 'sanki sizin eşitinizmişim gibi benimle konuştunuz' sözleri, güzel sözler. Kalbinizin

soyluluğunu, gücünüzün sınırsızlığını ortaya koyuyor. Ama yalnızca aşağılık işlerde kullanılmak istenen bu gereksiz güç korkuttu beni. Hiçbir şeyi tanımadınız. Artık sevmiyorsunuz da. Kendisini özyurdundan, bir halkın gerçekliğinden ve zamandan ayıran için tek bir ceza vardır.
STAVROGİN: Ne bu cezadan, ne de başka bir şeyden korkuyorum.
TİHON: Korkmalısınız ama, yoksa bu bir ceza değil, bir zevk olur. Dinleyin. Bir daha kendisini hiç görmeyeceğiniz biri, bilinmeyen bir kimse, adamın biri okusa bu yazıyı ve sizi kendince bağışlasa, mutlu eder mi bu sizi?
STAVROGİN: Evet. (*Yavaşça*) Beni bağışlarsanız, büyük bir iyilik işlersiniz. *(Bakar, sonra acı çeken bir sertlikle sözünü sürdürür.)* Hayır. Bağışlanacaksam bu benim kendi işim. Benim tek, en önemli amacım bu. Daha sonra kendi yüzüm kaybolup gidecek. Onun için ölçüsüz bir acı istiyorum. O yüzden... Yoksa öfkemden çatlarım.
TİHON (*Ayağa kalkar.):* Eğer sizi bağışlayabileceğime, bu bağışlamayı da acı çekmekle elde edeceğinize inanıp tekbaşınıza, yalnızca bu bağışlanmanın peşinden gidiyorsanız, eh, o halde bütün bütüne inanç sahibi olun! Tanrı sizi bağışlıyor, çünkü onun aziz ruhuna bilmeden saygı gösteriyorsunuz.
STAVROGİN: Benim için bağışlanma yok artık. Bir çocuğa karşı günah işlemek kadar büyük bir suç olamaz, der kitabınızda.
TİHON: Siz kendinizi bağışlıyorsanız eğer, İsa da bağışlar.
STAVROGİN: Yo hayır. O olmaz, olmaz o, bağışlanma kalmadı artık! Hiçbir zaman... (STAVROGİN *şapkasını kapar*; *deli gibi yollanır kapıya*. *Sonra döner yine*, *yeniden konuşmayı sürdürür her zamanki sesiyle*.) Yine geleceğim. Konuşmamıza o zaman devam ederiz. Sizinle karşılaştığıma içten sevindim. Beni ağırlayışınıza, bana olan duygularınıza teşekkür ederim.
TİHON: Hemen gitmek mi istiyorsunuz? Bir şey isteyecektim sizden... ama korkuyorum.

STAVROGİN: Rica ederim.
(TİHON *masadan küçük bir haç çıkartır.)*
TİHON: Bu yazıyı açıklamaktan vazgeçin.
STAVROGİN: Size daha önce söyledim, bu yazıyı açıklamaktan hiçbir şey alıkoyamaz beni, bütün dünyaya duyuracağım.
TİHON: Anlıyorum. Ama, ben size daha büyük bir fedakârlık öneriyorum. Vazgeçin bu açıklamadan, o zaman kendi gururunuzu aşmış olacaksınız ve şeytanınızın ezip özgürlüğe kavuşacaksınız. (*Ellerini birleştirir.*)
STAVROGİN: Çok içtenlikle alıyorsunuz her şeyi. Sizi dinleyecek olsam, geçmişi karalayıp çocuk yetiştirmem, bir kulübe üye olmam, bayramları manastıra gitmem gerekecek.
TİHON: Hayır, bir başka tövbe biçimi öneriyorum size. Bir keşiş yaşıyor bizim manastırda. Hıristiyan bilgelikte öylesine bir ermiş ki, ne sizin, ne de benim kendisini tam tanımaya gücümüz yeter. Ona gidin, beş altı yıl kendinizi bırakın ona. Susadığınız her şeye kavuşacağıniza söz veriyorum.
STAVROGİN (*Uçarılıkla*): Manastıra girmek mi? Niye olmasın? Hayvan ruhlu biri olsam bile, bir keşiş yaşamı sürebileceğime inanmıştım.
(TİHON *elini uzatır öne doğru ve bir çığlık atar)*
STAVROGİN: Ne oluyor size?
TİHON: Görüyorum, açıkça görüyorum, yeni ve çok daha korkunç bir suç işlemek üzeresiniz.
STAVROGİN: Kendinize gelin, size söz veriyorum, bu yazıyı hemen açıklamayacağım.
TİHON: Hayır, hayır, bu fedakârlıktan, bu yazının açıklanmasından kaçınmak için, günün birinde yepyeni bir suça sığınacaksınız.
(STAVROGİN *etkileyici bir yüzle bakar; haçı kırıp parçalarını masaya atar*; *çıkar)*
(Perde,)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ON BEŞİNCİ SAHNE

(VARVARA STAVROGİNA'larda. STAVROGİN *tedirgin bir durumda içeri girer, çevresinde döner, arkadaki kapıdan geçerek çıkar.* GRİGORYEV *ile* STEPAN TROFİMOVİÇ *içeri girer.* STEPAN TROFİMOVİÇ *şaşkındır.)*

STEPAN: Benden ne isteyebilir?
GRİGORYEV: Bilmiyorum. Hemen buraya gelmenizi istetti.
STEPAN: Evin aranmasından dolayı çağırtmıştır mutlaka. Öğrenmiş olmalı. Beni hiçbir zaman bağışlamaz artık.
GRİGORYEV: Evet, ama ev aramakla uğraşan kimdi?
STEPAN: A, onu bilmiyorum işte. Her şeyi düzenleyen Almana benzer biriydi galiba. Heyecandan kendimde değildim. Hep konuşan oydu. Yo, konuşan bendim. Hayatımı anlattım ona. Tabii politikayla ilgili olanını. Kendimde değildim, ama ciddiyetim üstündeydi, inanabilirsiniz buna. O sıra ağlamış olmaktan korktum.
GRİGORYEV: Ev arama iznini istemeliydiniz kendisinden. Ona yukardan bakmamalıydınız.
STEPAN: Ah, sevgili dostum, bütün cesaretimi kırmayın! İnsan bir kere şanssız olunca, bir aptallık yaptığını kendisine arkadaşlarının söylemesi kadar dayanılmaz şey olamaz. Her neyse, hazırlığımı yaptım. Sıcak tutan elbiselerimi çıkardım.
GRİGORYEV: O niye?
STEPAN: Beni alıp götürdükleri zaman... Bugüne kadar hep böyle olmuştur bu. Gelirler, adamı alırlar, Sibirya ya ya da daha beter bir yere yollarlar. Onun için, yeleğimin astarına otuz beş ruble diktim.
GRİGORYEV: Sizi tutuklamalarının sözü bile olamaz.
STEPAN: St. Petersburg'dan bir telgraf gelmiştir mutlaka.
GRİGORYEV: Sizin için mi? Hiçbir suç işlemediniz ki siz.

STEPAN: Yo, yo, tevkif edeceklerdir beni. Adını bilmediğim bir yere, bir zindana ya da bir tecrithaneye yollayacaklardır. (*Hıçkırmaya başlar)*

GRİGORYEV: Ama, ama sakin olun! Beş para etmez şeyler bunlar. Ne var korkacak?

STEPAN: Korkmak mı? Korkum yok, hiç değilse Sibirya dan. Yo, o değil. Başka şeyden korkuyorum. Rezil olmaktan.

GRİGORYEV: Rezil olmak mı?

STEPAN: Kırbaçtan!

GRİGORYEV: Kırbaç da neyin nesi? Beni endişelendiriyorsunuz, sevgili dostum.

STEPAN: Ya, ya, kırbaçlayacaklar beni.

GRİGORYEV: Varvara Stavrogina'yla konuşur konuşmaz yatmalısınız azıcık.

STEPAN: Ne der, ama o sonra? Rezil olma haberini alınca ne yapar? Geliyor işte. *(Haç çıkarır.*)

GRİGORYEV: Haç mı çıkarıyorsunuz?

STEPAN: Ah, hiç inanmazdım, ama mutlak en sonunda mutlaktır!

(VARVARA STA VROGİNA *girer. İkisi de ayağa kalkar)*

VARVARA (GRİGORYEV e): Teşekkürler, sevgili dostum. Lütfen, yalnız bırakın bizi. (STEPANV a) Oturun!

(GRİGORYEV *dışarı çıkar.* VARVARA *yazı masasına gider, birşeyler karalar Bu arada* STEPAN *iskemlesinde ileri geri sallanır* VARVARA *döner)*

VARVARA: Stepan Trofimoviç, birbirimizden kesin olarak ayrılmadan önce halledeceğimiz birkaç mesele var. Onun için konuya geçiyorum hemen. (STEPAN *iskemlesine büzülür.*) Susun, bırakın konuşayım. Bin iki yüz rublelik kiranızı ilerde ödemekle görevli hissediyorum kendimi. Buna sekiz yüz rublelik öteki harcamaları da katıyorum. Yeter mi size? Bana az gelmiyor. Alın öyleyse bu parayı, nasıl ve neresi uygun düşüyorsa size, Petersburg'da mı, Moskova'da mı, yurtdışında mı, işte nerdeyse orada yaşayın, ama benim yanımda değil. Anladınız mı?

STEPAN: Uzun zamandan beri hiç bu kadar acele, bu kadar sınıflandırıcı bir çıkışma işitmedim ağzınızdan. Size hak veriyorum. Kendimi nişanlı adam yerine koymuştum, dans etmiştim aşkınız için…

VARVARA: Dans etmediniz. Yeni bir boyunbağı takmış, iki dirhem bir çekirdek karşımda oturuyorsunuz. Karşı koyulmaz bir evlenme isteği akıyor yüzünüzden. İnanın bana, insanı öyle göklere çıkaran bir bakış değil sizinkisi. Hele bir genç kızla, nerdeyse bir çocukla…

STEPAN: Sizden ricam, bundan söz etmeyin artık. Bir düşkünler yurduna gidiyorum.

VARVARA: İki bin ruble kirayla düşkünler yurduna gidilmez. Sizin dediğinizden çok daha zeki olan oğlunuz da söz etmişti bundan. Sizin de hatırınızda kalmış, ama çeşitli düşkünler evi vardır. Belki generalleri bile kabul edenleri vardır aralarında. Orda bol bol kâğıt oynar...

STEPAN: Bırakalım...

VARVARA: Bırakalım mı? Kabalık etmiyor musunuz şimdi de? O halde buna bir son verelim en iyisi. Şunu bilin ki, bu andan başlayarak yollarımız ayrılıyor artık.

STEPAN: Hepsi bu kadar mı? Yirmi yılınızdan arta kalan hepsi bu mu? Bu mu en son ayrılık sözünüz?

VARVARA: Yirmi güzel yıl! Yirmi yıl boş gezerlik, sırıtıklık! Bana yazdığınız mektuplar bile gelecek nesillere yöneltilmişti. Siz bir dost değil, poz kesen birisiniz!

STEPAN: Tıpkı oğlum gibi konuşuyorsunuz. Bakıyorum, etkisi altındasınız.

VAR VARA: Kendi başına düşünecek kadar büyük değil miyim yani? Ne yaptınız bu yirmi yıl benim için? Gelmesine izin verdiğim kitapları bile gizlediniz benden. Okumadan önce vermek istemediniz bana. İşte, daha bir kerecik olsun açmadınız kitaplarınızı. Bense yirmi yıl bekledim bunu. Aslında, bilgi yönünden ilerlememi kıskanıyordunuz.

STEPAN *(Şaşkın):* Bir hiç yüzünden bütün her şey kırılıp dökülür mü yani?

VARVARA: Dışardan döndüğüm zaman, Sikstineli Madonna hakkında izlenimlerimi size anlatmak istediğim zaman, bir kere bile dinlemediniz beni. Yukardan bakıp güldünüz yalnızca.

STEPAN: Gülümsemiş olabilirim, kuşkusuz, ama yüksekten bakmadım.

VARVARA: Neden de yoktu. Aslında Sikstineli Madonna,
sizin gibi birkaç tane bunamış ihtiyardan başkasını ilgilendirmiyor artık, bu kesin.

STEPAN: Kesin olan şey, bütün bu eziyet verici sözlerden sonra benim buradan çekip gitmemdir. Şimdi beni dinleyin. Dilenci torbamı aşağıya indirip verdiğiniz bütün hediyeleri buraya bırakacağım. Bir hırdavatçının yanında özel öğretmen olmak ya da bir çalının dibinde açlıktan ölmek üzere kendi yolumdan gideceğim. Hoşça kalın.

(VARVARA, *öfkeli, ayağa kalkar.)*

VARVARA: Bunu biliyordum. Beni aşağılamak için en uygun ânı beklediğinizi biliyordum yıllardır. Evimin adını kötüye çıkarmak için ölmeye bile razısınız. STEPAN: Hep hakaret ettiniz bana, ama ben hayatını kendi hanımına bağlı bir şövalye olarak sona erdireceğim. Bu dakikadan başlayarak sizden hiçbir şey kabul etmeyeceğim artık. Kendi çıkarlarıma karşı da olsa, sizi yücelteceğim.

VAR VARA: Bir değişiklik olurdu.

STEPAN: Bilmiyorum, bana değer vermediniz hiç. Evet, asalağın biriyim. Güçsüz yanlarım var. Ama asalaklık en çok istediğim şey değil. İstemeden oldu hepsi. Nasıl oldu, ben kendim de bilmiyorum. Aramızda yiyip içmekten daha yüksek şeyler bulunduğuna inanırdım. Hiçbir zaman aşağılık bir insan olmadım ben. Kusurlarımı düzeltmek için yola koyulmalı artık. Oysa çok geç; güz ilerledi, her yer sisli. Yaşlılığın buzları yolumu tıkıyor, rüzgârın uğuldayışında mezarımın çağrısını işitiyorum. Ama, yine de koyulmalı yola. Ah! Hoşça kalın, düşlerim! Yirmi yıl! *(Yüzü yaşlarla dolu)* Haydi!

VAR VARA *(Heyecanlı):* Çocukluk bunların hepsi. Kendinize yaptığınız bencilce tehdidi hiçbir zaman yerine getiremeyeceksiniz. Hiçbir yere de gitmeyeceksiniz, hırdavatçının yanına da. Kollarıma yaslanıp kalacaksınız, paranızı da almaya devam edeceksiniz. Her salı günü arkadaşlarınızı toplayacaksınız yine. Hoşçakalın Stepan Trofimoviç.

STEPAN: Alınyazısı verildi.

VARVARA: Stepan!

(Ama öteki geri dönmez. VARVARA *dolanıp durur, manşonunu yırtar sonra ağlayarak kendini divana atan Dışarıda gürültü olun* GRİGORYEV *girer.)*

GRİGORYEV: Nereye gidiyor Stepan Trofimoviç? Kent kargaşalık içinde.

VARVARA: Kargaşalık mı?

GRİGORYEV: Evet. Şipigulnik'in fabrikasında çalışan işçiler valinin evinin önünde gösteri yaptılar. Vali deli olmuş diyorlar.

VARVARA: Tanrım! Stepan mutlaka içlerine karışıp yakalanacaktır.

(PRASKOVYA DRASDOVA, LİZA, MAVRİKİ, DAŞA, *arkalarında* ALEKSİ *içeri girerler*) PRASKOVYA: Aman yarabbi! İhtilâl! Bacaklarım da beni çekmez oldu.

(VİRGİNSKİ, LİPUTİN, PETER VERHOVENSKİ *girerler.)*

PETER: Kaynaşıyor ortalık, kaynaşıyor. Budala valiye de sinir nöbetleri gelmiş.

VARVARA: Babanızı gördünüz mü?

PETER: Hayır. Ama bir şey olmaz ona. Kırbaçlanır en çok! İyi gelir.

(STAVROGİN *girer, boyunbağı kaymıştır. İlk kez bir deli etkisi bırakır insanın üstünde*.)

VARVARA: Nikola, neyin var?

STAVROGİN: Hiçbir şey, hiçbir şey. Çağrıldım gibi geldi bana. Ama hayır... hayır, kim çağırabilir ki beni?

(Kesin bir bakışla LİZA YA *bakar.* LİZA *öne doğra yürür.)*
LİZA *(Yüksek, açık seçik bir sesle):* Nikola Stavrogin, karınızın ağabeyi olarak kendisini tanıtan Lebyatkin adlı biri, hakkınızda açıklamalar yapacağını ileri süren, uygunsuz mektuplar yolluyor bana. Bir yakınınızsa eğer, yasak edin kendisine de rahatsız etmesin beni. (VARVARA, LİZA *ya doğra gider.)*
STAVROGİN *(Garip bir rahatlıkla*): Gerçekten bu insanların yakını olma şanssızlığına uğradım. Dört yıl önce, St. Petersburg'da, onun Lebyatkina doğumlu kızkardeşiyle evlendim. (VARVARA *sağ elini kendini korur gibi havaya kaldırır; güçsüz, yere düşer.* LİZA *ile* STAVROGİN den *başka herkes ona doğra atılır.* STAVROGİN, *aynı sesle)* Şimdi beni izleme zamanın geldi Liza. Skivoreşniki'ye gidiyoruz... köydeki evime. (LİZA *ona doğru bir otomat gibi gider.* VARVARA *ile uğraşan* MAVRİKİ *doğrulur.* LİZA ya *doğru koşar.)*
MAVRİKİ: Liza!
(LİZA'nın *bir hareketi onu durdurur.)*
LİZA: Acıyın bana. (STAVROGİNY i *izler.)*
(Karanlık.)
ANLATICI *(Üzerine yangın alevleri yansıyan bir perdenin önünde*): Çoktan beri yoğrulan ateş en sonunda parladı. Hele Liza'nın, Stavrogin'in peşinden gittiği gece ilk gerçek alevlerle parladı. Yangın, kentle Stavrogin'in köy evi arasında kalan semti yaktı kavurdu. Bu semtte, Lebyatkin'le kızkardeşi Marya'nın oturdukları ev de vardı. Ne var ki, yangın, ruhları da alevlendirdi ve şanssızlıklar zinciri bir daha kopmadı. Liza nın kaçışı ise, trajedinin başlangıcı oldu.

ON ALTINCI SAHNE

(Skivoreşniki'de bir salon. Sabahın erken saatleri. LİZA, *aynı ama yırtık, düzensizce iliklenmiş elbisesiyle camlı*

kapının önünde ayakta durmaktadır. Yangın alevlerinin yansıyışını gözler, titrer; kapı açılır. STAVROGİN *girer.)*

STAVROGİN: Aleksi bilgi toplamak üzere atla geri döndü.
Bir dakikaya kadar kesinlikle öğreniriz. Semtin bir parçası yanıp kül olmuştur herhalde: Saat on birle geceyarısı arasında çıkmış yangın.
(LIZA *sertçe döner, bir iskemleye oturur.)*
LİZA: Beni dinleyin, Nikola. Birlikte geçireceğimiz zaman çok az. Söyleyeceklerimin hepsini size söylemek istiyorum.
STAVROGİN: Ne demek istiyorsun, Liza? Niçin çok azmış birlikte geçireceğimiz zaman?
LİZA: Çünkü, ben öldüm artık.
NİKOLA: Öldün mü? Niçin Liza? Yaşamak gerekiyor.
LİZA: Dün geldiğimiz zaman buraya, bir ölüyü getirmiş olduğunuzu söylemiştim size, unuttunuz. O zamandan beri yaşadım. Bir saatlik bir yaşama oldu. Yeter bu bana. Kristofer ivanoviç’e benzemek istemiyorum. Hatırlıyor musunuz onu?
STAVROGİN: Evet.
LİZA: Lozan’dayken çok sıkıyordu canınızı, değil mi? Hep 'birkaç dakika için geldim,’ der, sonra bütün gün otururdu. Ona benzemek istemiyorum.
STAVROGİN: Böyle konuşma. Hem kendine, hem de bana acı çektiriyorsun. Dinle beni, yemin ediyorum, dünden daha çok seviyorum seni.
LİZA: İlginç bir ilanı aşk.
STAVROGİN:, Birbirimizden hiç ayrılmayacağız bir daha, yolumuza birlikte devam edeceğiz.
LİZA: Yolumuza mı devam edeceğiz? Niçin? Dediğiniz gibi, birlikte yeniden dirilmek için mi? Bunların hepsi çok yüksek şeyler benim için. Sizinle gidersem eğer, Moskova’yı görmeye ya da orada ağırlanmaya giderim. Benim idealim bu. Oldukça burjuva bir ideal, ama evli olduğunuz için, bunların hepsi anlamsız.

STAVROGİN: Ama Liza, bana kendini vermiş olduğunu unutuyorsun.
LİZA: Hayır, sizi şimdi bırakıp gidiyorum.
STAVROGİN: Dünkü hevesinin öcünü alıyorsun benden.
LİZA: Alçakça bir düşünce bu.
STAVROGİN: Niye yaptın o halde?
LİZA: Sizi kaygılandıran şey ne? Sizin bir suçunuz yok ki. Kimseye hesap da vermiyorsunuz.
STAVROGİN: Bana böyle hakaret etme! Bana vermiş olduğun umudu yitirmekten başka korkum yok. Kaybolmuştum ben, tıpkı boğulmuş biri gibi. Sonra, aşkının beni kurtaracağını düşündüm. Biliyor musun, bu yeni umut neye mal oldu bana? Kendi yaşamımla ödedim onu.'
LİZA: Sizinkiyle mi, yoksa başka birisininkiyle mi?
STAVROGİN *(Şaşkın):* Ne demek istiyorsun? Çıkar ağzındakini!
LİZA: Bu umudu kendi yaşamınızla mı, yoksa başka birisinin yaşamıyla mı ödediniz diye sordum yalnızca. Niye öyle bakıyorsunuz bana? Peki, ne demek istediniz öyleyse? Çoktan beri bir şeyden korkar gibi bir haliniz var... Şimdi de sapsarı kesildiniz...
STAVROGİN: Sen bir şey biliyorsan... ben hiçbir şey bilmiyorum, yemin ederim. Hiç öyle demek istememiştim ama...
LİZA *(Ürkek):* Sizi anlamıyorum.
(STAVROGİN *oturur, dirseklerini dizine dayar*; *başım elleri arasına alır.*)
STAVROGİN: Kötü bir düş bu... bir karabasan. Değişik şeylerden söz ediyoruz. .
LİZA :Neyle ilgili düşündüğünüzü bilmiyorum... *(Bakar.)* Nikola... (STAVROGİN *başını kaldırır.)* Sizi bugün bırakıp gidebileceğimi dün düşünmediniz mi gerçekten? Evet mi, hayır mı? Yalan söylemeyin, biliyor muydunuz bunu?
STAVROGİN: Evet.
LİZA: Bunu biliyordunuz, buna karşın beni elde etmek istediniz.

STAVROGİN: Evet, beni cezalandır haydi. Buna hakkın var Seni sevmediğimi, buna karşın seni elde etmek istediğimi biliyordun Ben hiç kimseyi sevmedim sevmek isterim, hepsi bu. Kötüye kullandım seni. Ama günün birinde sevebilmeyi, hem de seni, her zaman umut ettim. Benim peşimden gelmeye hazır olman güçlendirdi bu umudumu. Seveceğim. Evet, seveceğim seni.

LİZA: Beni seveceksiniz, oysa ben neler hayâl ediyordum... ah! Cesaretimden geldim peşinizden. Ben de sizin kadar eli açık olmak isterdim, sizinle birlikte tükenmeyi, şanssızlığınızı paylaşmayı. *(Ağlar.)* Her şeye karşın beni sevdiğinize inandırıyordum kendimi. Siz, sizse beni bir gün seveceğinizi umut ediyorsunuz, ben böyle bir budalayım işte. Bu gözyaşlarıyla da alay etmeyin. Kendi kendime dert ortağı olurum ben. Hiçbir şeye gücüm yetmiyor artık, sizin de. İçimizi birbirimize döktüğümüzle kalalım. Hiç değilse, kendi gururumuz acı çekmez böylece.

STAVROGİN: Ağlama, dayanamam buna.

LİZA: Çok sakinim. Yaşamımı sizinle bir saat geçirmek için verdim. Sakinim artık. Size gelince, siz unutacaksınız bunu. Başka saatler, başka anlar yaşayacaksınız.

STAVROGİN: Hayır, hiçbir zaman! Senden başka da hiç...

LİZA (*Anlamsız, umut dolu bakar.):* Ah, siz...

STAVROGİN: Evet, seni seveceğim. Bunu kesinlikle biliyorum. Başımı eğip kollarının arasında bulacağım unutmayı. Beni ancak sen iyileştirebilirsin, yalnızca sen...

LİZA *(Yine etkilenmiş, budalaca bir şaşkınlıkla):* Sizi iyileştirmek mi! İstemem bunu. Hastabakıcı olmak istemiyorum ben. Daşa'ya gidin. Her yerde peşinizden gelecek sadık bir köpektir o. Benim için de kaygılanmayın. Beni bekleyen şeyi önceden biliyordum. Beni uğursuz bir örümceğin çöreklendiği bir yere getireceğinizi, bütün yaşamımızı onunla birlikte, korkudan titreyerek, örümceği gözetleyerek geçireceğimizi, bütün aşkımızın da bu ağın içinde tükenip gideceğini biliyordum hep.

(ALEKSİ YEGOROVİÇ *girer.)*

ALEKSİ: Beyefendi. *(İçini çeker,* LİZA YA *bakar.)* Ben... Peter Verhovenski sizinle konuşmak istiyor. STAVROGİN: Liza, sen yanda bekle. (LİZA *yandaki kapıya doğru gider.* ALEKSİ *çıkar.)* Liza! (LİZA *duralar.)* Şimdi herhangi bir şey öğrenecek olursan eğer, bil ki suçlu benim.

(LİZA *ürkerek bakar, yavaşça arka odaya girer arka arka.* PETER VERHOVENSKİ *gelir.)*

PETER: Önce şu nokta üzerinde durmam gerekiyor, bizden hiç kimsenin suçu yok bunda. Olayların bir rastlantısı. Hukuk açısından hiçbir şey yok.

STAVROGİN: Yandılar mı? Öldürüldüler mi?

PETER: Öldürüldüler. Çok yazık ki evin yarısı yandı, cesetleri bulundu. Lebyatkin boğazı kesik bir halde; kızkardeşiyse, bıçak darbelerinden delik deşik yatıyorlar. Ama kesinlikle, orada çalıların ardında gizlenmiş olan bir haydudun işidir bu. Lebyatkin'in kendisine vermiş olduğum bin beş yüz rubleyi geçen akşam sarhoşken bütün millete gösterdiğini işittim.

STAVROGİN: Ona bin beş yüz ruble mi verdiniz?

PETER: Sizin tarafınızdan.

STAVROGİN: Benim tarafımdan mı?

PETER: Evet.'Bizi ele vermesinden korktum. Kendisini St. Petersburg'a götürecek kadar para vermiştim ona. (STAVROGİN *somurtkan davranışla birkaç adım atar.)* Hiç değilse, her şeyin nasıl olup bittiğine kulak veriyorsunuzdur... (STAVROGİNY in *yakasına yapışır; o da ona bir tane indirir.)* Ahh! Kolumu kırabilirdiniz. Neyse, az ve öz; Lebyatkin bu parayla poz atmış, Fedka da görmüştür onu, hepsi bu. Fedka olduğundan kuşkum yok şimdi. Sizin asıl amacınızı yanlış anlamış olmalı...

STAVROGİN *(Garip bir dalgınlıkla)'.* Yangını Fedka mı çıkardı?

PETER: Yo, hayır. Biliyorsunuz, bu yangınlar bizim eylem tasarımızda öngörülmüştü. Gerçek Rus yöntemi, halkı susturacak en üstün çare... Vaktinden önce yapıldı ama. Dinlemediler beni. Son derece sert girişmeliydim onlara.

Demek, her şanssızlığın iyi bir yanı varmış. Siz şimdi dulsunuz, örneğin, Liza'yla yarına kadar evlenebilirsiniz. Kendisi nerede? Bu sevinçli haberi ona ben kendim vereceğim. '

(STAVROGİN *birden gülmeye başlar, ama sesi dalgın çıkar.)* Gülüyorsunuz?

STAVROGİN: Evet. Kendi maymunluklarıma gülüyorum, size gülüyorum. Sevinçli habermiş! Tanrı bilir! Bu cesaretlerin, hevesinizi bir parça kursağınızda bırakacağından korkmuyor muydunuz peki?

PETER: Yok canım, niye yani? Sonra hukuk açısından... Ayrıca, böylesine gözüpek bir genç kadın olduktan sonra. Bu cesetlerin üssünden öylesine aşacak ki, siz bile şaşıracaksınız. Evlenir evlenmez de unutup gidecek.

STAVROGİN: Evlenme olmayacak. Yalnız başına kalacak Liza.

PETER: Gerçekten mi? Ters birşeyler geçtiğini ilk bakışta sezmiştim. Çıh çıh çıh! Belki de tam bir başarısızlık? Bahse girerim, bütün geceyi ayrı koltuklarda oturup bu değerli anları, yüksek şeylerin tartışmasını yaparak geçirmişsinizdir. Her şeyin budalaca bir sonuca bağlanacağından kuşkum yoktu... Güzel. Liza'yı, dışarıda yağmur altında bekleyen Mavriki Nikolayeviç'le kolayca evlendirebilirim. Bu durumda, hiç söz etmeyelim kendisine daha iyi. Nasıl olsa öğrenecek. *(LİZA içeri girer)*

LİZA: Ne öğrenecekmişim? Kim kimi öldürmüş? Mavriki Nikolayeviç'ten ne diye söz ediyorsunuz?

PETER: A a a, küçük kız, kapılardan mı dinliyoruz artık.

LİZA: Ne diye söz ediyorsunuz Mavriki Nikolayeviç'ten? Öldürüldü mü yoksa?

STAVROGİN: Hayır, Liza. Yalnızca, karımla ağabeyi öldürülmüş.

PETER *(Ateşli):* Garip bir gün, korkunç bir rastlantı. Birisi onları öldürüp yangından yararlanmış. Fedka'dır kesinlikle.

LİZA: Nikola! Gerçeği mi söylüyor?

NİKOLA: Hayır. (LİZA *derinden inler.)*
PETER: Görmüyor musunuz, adam aklını yitirmiş. Hem de geceyi sizinle birlikte geçirdi. O halde...
LİZA: Nikola, şu anda Tanrının önündeymişsiniz gibi yanıt verin bana. Suçlu musunuz, değil misiniz? Tanrının sözüymüş gibi inanacağım söyleyeceğiniz söze. Dünyanın sonuna kadar da sadık bir köpek gibi peşinizden geleceğim.
STAVROGİN *(Yavaşça):* Onları ben öldürmedim, bu cinayetin yapılmasına da karşıydım. Ama, onları öldüreceklerini biliyordum, cinayeti önlemedim. Şimdi bırakın beni.
LİZA *(Dehşetle bakar.):* Hayır, hayır, hayır! *(Bağırarak dışarı çıkar.)*
PETER: Vaktimi boş yere sizinle kaybettim öyleyse.
STAVROGİN *(Söyleneni duymaz,):* Ben, ah, ben... *(Sesi birden yükselerek gürler; sonra doğrulur, bitkin bir sesle seslenir:)* Rusya'daki her şeyden, halktan da, Çar'dan da, sizden de, Liza'dan da korkunç nefret ediyorum. Yeryüzünde yaşayan her şeyden, her şeyden önce de kendimden nefret ediyorum. Yıkımlar birbirini izlemeli. Her şey yıkıma uğramalı, Stavrogin gibi maymunlar, Stavrogin'in kendisi bile...
(Karanlık.)

ON YEDİNCİ SAHNE

(Sokakta LİZA *koşmaktadır,* VERHOVENSKİ *de peşinden gitmektedir*.)

PETER: Durun Liza, durun. Sizi eve kadar götürürüm ben. İşte bir fayton var burada.
LİZA *(Kendinden geçmişçesine*): Evet, evet, ne kadar iyisiniz. Ncredeler? Kan nerede?
PETER: Şaşırdınız mı siz? Ne yapmak istiyorsunuz? Görmüyor musunuz, yağmur yağıyor. Gelin, Mavriki Nikolayeviç de burada.

LİZA: Mavriki mi? Hani nerede? Aman yarabbi, beni bekliyor! Biliyor!
PETER: Canım, o kadar önemli mi bu? Emin olun geri düşünceli bir adam değildir o.
LİZA: Çok güzel, çok güzel, ama beni görmemeli. Ormanlara, kırlara doğru kaçalım.
(PETER *gider;* LİZA *koşan* MAVRİKİ *köşeden çıkar,* LİZA'nın *peşinden giden* LİZA *yere düşen* MAVRİKİ *ona doğru eğilir, gözleri yaşlıdır; paltosunu çıkarıp onu örter* LİZA *ağlayarak onun elini öper)*
MAVRİKİ: Liza! Sizin yanınızda bir ottan farkım yok benim, ama beni geri çevirmeyin.
LİZA: Mavriki, bırakmayın beni. Ölümden korkuyorum. Ölmek istemiyorum.
MAVRİKİ: Sırılsıklam olmuşsunuz, hey yarabbi, yağmur da durmak nedir bilmiyor.
LİZA: Yağsın, ne çıkar. Gelin, o eve götürün beni, kan görmek istiyorum. Karısını öldürdüler dediler. O da, "Ben öldürdüm,” diyor, ama doğru değil, değil mi?
Benim yüzümden öldürülenleri kendi gözlerimle görmek istiyorum. Çabuk, çabuk olun, Mavriki. Beni bağışlayacağınızı söylemeyin sakın, çok kötü şeyler yaptım ben. Niye bağışlanayım? Niçin ağlıyorsunuz? Tokatlayın beni, öldürün burada!
MAVRİKİ: Sizi yargılamaya hiç kimsenin hakkı yok, ben de ötekilerden farksızım bu konuda. Sizi Tanrı bağışlasın.
(Perdede yangın alevleri gözükmeye başlar. Halkın gürültüsü duyulur. STEPAN TROFİMOVİÇ *üstünde yolculuk giysileri, bir elinde çanta, bir elinde baston ve şemsiye, içeri girer.)*
STEPAN (*Sayıklıyor gibidir.):* Ah, siz! Sevgili, çok sevgili, gerçek mi bu? Sisin içinden görebiliyor musunuz yangını? Üzüntülüsünüz, değil mi? Anlıyorum, hepimiz üzüntülüyüz, ama onları bağışlamamız gerek. Dünyayla ilgiyi kesmek ve özgür olmak için bağışlamak gerek. Bağışlamak, bağışlamak.

LİZA: Ah! Ayağa kalkın, niçin diz çöktünüz?
STEPAN: Dünyadan ayrılırken, sizin kişiliğinizde bütün geçmişten de ayrılmak isliyorum. *(Ağlar.)* Hayatımda güzel geçmiş olan her şeyin önünde eğiliyorum. Gökyüzü merdivenine tırmanmak istiyorum, ama işte, çamurun içindeyim, kocamış bunak!.. Bak şu kıpkırmızı cinayetlere. Gerçekte başka türlüsü gelmezdi ellerinden. Onların sayıklamalarından, karabasanlarından kaçıyorum ben. Gidiyorum, Rusya'yı aramaya. Ama, siz ikiniz de sırılsıklam olmuşsunuz. Şemsiyemi alın. (MAVRİKİ *alır.)* Ben bir araba bulabilirim. Ama, sevgili Liza, bir şey diyordunuz, birini mi öldürmüşler?
(LİZA *ayağa kalkar.)* Ah, Tanrım! Bayılacak.
LİZA: Çabuk, Mavriki, çabuk, şu çocuğa şemsiyesini geri verin hadi. (STEPANV a *doğru yürür.)* Üstünüzde haç çıkarmak istiyorum, zavallı adam. Siz de dua edin, za-, vallı Liza için.
(STEPAN *gider. Onlarsa alevlere doğru yürürler. Mırıldanmalar çoğalır. Alevler daha da büyür. Halk bağırmaya başlar.)*
SES: Stavrogin’in sevgilisi bu. İnsanları öldürmeleri yetmiyor, bir de cesetlerini görmek istiyorlar. *(Adamın biri* LİZA ya *bıçak saplar, iki bıçaklı adam daha* LİZA *nın üzerine doğru gelir*; *birisi de sopayla vurur.* LİZA *yere düşer. Her şey durulur.* MAVRİKİ, LİZA yı *kollarına almış, ışığa doğru gelir.)*
MAVRİKİ: Liza, Liza, bırakmayın beni. (LİZA *yığılır,; ölmüştür.)* Liza, sevgili Liza, ben de senin yanına geleceğim.
(Karanlık.)
ANLATICI: Tahtından indirilmiş bir kral gibi sokaklarda dolaşan Stepan Trofimoviç her yerde aranırken, olaylar da hızla gelişiyordu. Şatov’un karısı, üç yıllık ayrılıktan sonra geriye döndü. Ama Şatov’un yeniden bir başlangıç olarak saydığı bu şey, aslında bir sondu.

ON SEKİZİNCİ SAHNE

(ŞATOV'*un odası,* MARYA ŞATOVA *elinde yolculuk heybesiyle durur.)*

MARYA: Azıcık kalacağım burada, iş bulana kadar. Sizi rahatsız ediyorsam eğer, açıkça, içtenlikle söyleyebilirsiniz bana. Birşeyler satıp bir otele gidebilirim. *(Yalağa oturur.)*

ŞATOV: Otelden söz etme, Marya. Burada kendi evindesin.

MARYA: Hayır, kendi evimde değilim. Üç yıldır ayrıyız. Yeniden birşeylere başlamak üzere pişmanlıkla geri döndüğümü de sanmayın sakın.

ŞATOV: Yo, yo, hiçbir anlamı yok bu sözlerinin. Hiçbir şey çıkmaz bundan. Beni sevdiğini söyleyen tek insan şensin, bu yeter. Buradasın, ne istersen onu yapabilirsin.

MARYA: Evet, siz iyi bir insansınız. Sizi bütün öbür maskaralardan daha değerli bulduğum için geldim aslında.

ŞATOV: Dinle, Marya, çökmüş gözüküyorsun. Senden istediğim, kızma... Bir yudum çay içmek ister misin? İyi gelir çay. İstersen...

MARYA: Evet, isterim tabii. Aynı çocuk kafalısınız hâlâ. Çayınız varsa yapın. Burası da öyle soğuk ki.

ŞATOV: Evet, evet, çay içersin.

MARYA: Burada yok mu hiç?

ŞATOV: Var, var! (*Dışarı çıkar.* KİRİLLOV'un *kapısını çalar.)* Biraz ödünç çay verebilir misiniz bana?

KİRİLLOV: Bende için çayı.

ŞATOV: Yo, karım geldi...

KİRİLLOV: Karınız mı?

ŞATOV *(Kekeleyip ağlar.):* Kirillov, Kirillov, sizinle birlikte ne çok çekmiştik Amerika'da.

KİRİLLOV: Ya, ya, bekleyin. *(Kaybolur, bir çay tepsisiyle döner,)* İşte. Şu rubleyi de alın.

ŞATOV: Yarın geri alırsınız. Ah, Kirillov!

KİRİLLOV: Yo, eve döndüğü iyi oldu. Siz onu hâlâ seviyorsunuz. Bana geldiğiniz de iyi oldu. Ne kadar geç olursa olsun, bir şey gerektiği zaman çağırın beni, ikinizi de düşüneceğim.

ŞATOV: Ah! Şu korkunç düşüncelerinizi bir bıraksanız, eşi bulunmayan bir insan olurdunuz! (KİRİLLOV *birden içeri girer:* ŞATOV *arkasından bakar*; *yine kendi odasına gitmek ister: Kapı çalınır*. LYAMŞIN *girer*.)
ŞATOV: Şimdi ağırlayamam sizi.
LYAMŞİN: Size söyleyeceğim şeyler var. Peter Verhovenski her şeyin yolunda gittiğini bildiriyor size. Serbestsiniz artık.
ŞATOV: Sahi mi?
LYAMŞİN: Evet, bütünlükle serbestsiniz. Ancak, baskı makinesinin gömülü olduğu yeri Liputin'e göstermeniz gerekiyor. Yarın erkenden, gün ağarırken sizi almaya gelirim.
ŞATOV: Hazır olurum, şimdi gidin artık, karım geri geldi.
(LYAMŞİN *gider*. ŞATOV *odasına döner* MARYA *uyuyakalmıştır Çayı masaya koyar* MARYA yı *süzer.)* Ne kadar güzelsin.
MARYA *(Uyanır.):* Ne diye uyuya bıraktınız beni? Yatağınızın üstünde yatıyorum hem de. Ah, ah! (*Kendini arkaya atar, şiddetli bir sancı nöbetine yakalanmasıyla birlikte* ŞATOV'UN *eline sarılır*.)
ŞATOV: Sancıların var galiba, sevgilim. Doktor çağırayım... Neren ağrıyor? Pansuman ister misin? Onu yapabilirim...
MARYA: Nasıl... lütfen.
ŞATOV: Hiç... seni anlamıyorum.
MARYA: Yo. yo. yok bir şey... Yürüyün. birşeyler anlatın bana... Yeni düşüncelerinizden söz edin. Neler öneriyorsunuz şimdi? Öneride bulunmaktan alıkoyamazsınız kendinizi, sizin kanınızda var bu.
ŞATOV: Evet... yani, Tanrıyı öneriyorum.
MARYA: İnanmadığınız şeyi mi? (*Yeniden bir sancı nöbetine yakalanır.)* Of, ne kadar dayanılmaz şeysiniz! *(Yatağın üstüne eğilen* ŞATOV u *iter.)*
ŞATOV: Ne dilersen onu yapacağım Marya... dolaşmak istemiyorum... birşeyler söylüyorum.
MARYA: Başladığını görmüyor musunuz?
ŞATOV: Başladı mı, peki ama ne?

MARYA: Bir çocuğum olacağım görmüyor musunuz hâlâ? Of, Tanrı cezasını versin şu çocuğun! (ŞATOV *ayağa kalkar.)* Nereye gidiyorsunuz? Size yasaklıyorum bunu.

ŞATOV: Burada olacağım hemen. Yine para, bir de ebe gerekiyor bize şimdi. Oh, Marya! Kirillov! Kirillov! *(Karanlık. Gün yavaşça ağarır*.)

ŞATOV: Ebe küçüğün yanında.

MARYA: Güzel çocuk.

ŞATOV: Ne büyük mutluluk!

MARYA: Adı ne olsun, peki?

ŞATOV: Şatov olsun, o benim oğlum. Dur, yastıklarını düzelteyim.

MARYA: Öyle değil, amma da beceriksizsin. (ŞATOV *beceriksizce uğraşır, ona bakmadan.)* Eğilin üstüme. (MARYA nın *üstüne eğilir.)* Daha yakına. (*Kolunu* ŞATOV un *boynuna dolar, öper.)*

ŞATOV: Marya! Sevgilim benim! (MARYA *yüzünü döner.)*

MARYA: Ah, şu Nikola Stavrogin soysuzun biri! *(Hıçkırmaya başlar.* ŞATOV *onu okşar, yumuşatıcı şeyler söyler.)*

ŞATOV: Marya, geçti o. Üçümüz birlikte yaşayacağız artık, yaşayacağız.

MARYA (ŞATOV un *koluna yaslanır.):* Evet, çalışacağız, unutacağız sevgilim... *(Kapı çalınır.)* Ne var?

ŞATOV: Ah, doğru! Bir şeyi daha yoluna koymak gerekiyor. Marya, ama yarım saate kadar dönerim. MARYA: Beni yalnız bırakmak istiyorsun, tam birbirimizi bulmuşken yalnız bırakıyorsun beni.

ŞATOV: Son kez. Bundan sonra hep birlikte olacağız artık. Geçmiş günlerin sıkıntısını hiç, ama hiçbir zaman düşünmek istemiyorum. *(Onu kucaklar, şapkasını alır, kapıyı yavaş yavaş kapatır.* LYAMŞİN *salonda beklemektedir*.)

ŞATOV: Lyamşin, hayatınızda siz hiç mutlu oldunuz mu, dostum?

(Karanlık.)

(LYAMŞİN *ile* ŞATOV, *bir sokağı gösteren perdenin önünden geçerler.* LYAMŞİN *duralar.)*

ŞATOV: Ne duruyorsunuz? *(Giderler.)*
(Karanlık.)

ON DOKUZUNCU SAHNE

(Birikova Ormanı, PETER VERHOVENSKİ, DİN ÖĞRENCİSİ *ile* LİPUTİNV *rastladığı sıra,* ŞİGALEV *ile* VİRGİNSKİ *de oradadırlar.)*

PETER *(Elindeki feneri ötekilerin yüzlerine yaklaşacak kadar*
uzatır; onları denetlermiş gibi süzer.): Umarım, anlaşmamızı unutmadınız.
VİRGİNSKİ: Dinleyin, Şatov'un karısının bu gece döndüğünü ve bir çocuğu olduğunu biliyorum. İnsan yüreğini tanıyan bir kimse için, Şatov'un şimdi kimseyi ele vermeyeceği çok açık. Kendisi mutlu artık. Durumu bir de bu açıdan ele alabiliriz, sanıyorum.
PETER: Mutlu olsaydınız eğer, ucuz, ama gerekli saydığınız ve doğru olan bir işi yapmaktan çekinir miydiniz?
VİRGİNSKİ:, Hiç kuşkusuz hayır, hiç kuşkusuz hayır. Ama...
PETER: Korkak olmaktansa mutsuz mu olurdunuz?
VİRGİNSKİ: Elbette...
PETER: O halde! Şatov ele vermeyi önce ucuz, sonra da gerekli saydı deyin. Karısı Stavrogin'den bir çocuk doğurmak için, üç hayırsız yıldan sonra geri dönerse, bunda mutlu olacak ne var?
VİRGİNSKİ *(Sert):* Kuşkusuz, ama karşı çıkıyorum ben buna. Kendisinden namus sözü vermesini isteyelim, bu da son olsun.
PETER: Namus sözü vermek için hükümetten asker aylığı almak gerekir...
LİPUTİN: Nasıl cesaret edebilirsiniz bunları söylemeye? İçimizden kim hükümetten asker aylığıyla duruyor?

PETER: Belki de siz... Hep tehlike ânında korkuya kapılan hainler vardır.
ŞİGALEV: Yeter, söz istiyorum. Dün geceden beri bu cinayet konusunu iyice inceledim. Bu işin yararsız, yüzeyde kişisel bir yargı olduğu sonucuna vardım. Size hakaret ettiği, size sövdüğü için Şatov dan tiksiniyorsunuz. Kişisel bir sorun bu. Kişisellik ise zorbalıkla eşanlamlıdır, bu yüzden gidiyorum. Tehlike korkusundan, ya da Şatov'la olan arkadaşlıktan dolayı değil, sırf bu cinayet benim kendi koyduğum dizgeyle uyuşmadığı için. *Adieu.* Kendiliğinden de anlaşılacağı gibi, sizi ele verecek değilim. *(Arkasını döner, yok olur.)*
PETER: Bırakın gitsin! Bu kaçıkla sonra hesaplaşırız. Bu arada, Şatov'un bizi ele vereceği görüşünü Kirillov'a açtığını size bildirmeliyim. Bana Kirillov'un kendisi söyledi bunu, o kadar kızmıştı ona. Şimdi her şeyi bili-yorsunuz artık. Ayrıca, yemin de ettiniz. (*Ötekiler bir-birleriyle bakışırlar.)* İyi. Onun şu küçük göle atılacağını unutmayın. Sonra ayrılırız birbirimizden. Kirillov'un mektubu hepimizi gizleyecektir. Ben de yarın St. Petersburg'a gidiyorum. Size ilerde daha başka haberler yollarım.
(Bir ıslık sesi duyulur. Bir anlık duralamadan sonra LİPUTİN *karşılık verir.)*
PETER: Gizlenelim!
(LİPUTİN den *başka hepsi gizlenir.* LYAMŞİN *ile* ŞATOV *girer.)*
ŞATOV: Hey, konuşmasını mı unuttunuz? Hani, kazmanız nerede? Korkmayın, kimse yok. Top atsanız kentte duyulmaz. *(Ayağıyla yere vurur.)* İşte, tam burada.
(DİN ÖĞRENCİSİ *ile* LİPUTİN, ŞATOV a *arkadan atalarlar; dirseklerinden yakalayıp yere yıkarlar;* VERHOVENSKI *tabancayı şakağına dayar.)*
ŞATOV *(Kısa, şaşkın bir çığlık atar.):* Marya!
(VERHOVENSKİ *tetiği çeker.* DİN ÖĞRENCİSİ *ile*
LİPUTİN, *ŞATOV'un bacağına taş bağlarken,* PETE*R de ŞATOV'un ceplerini karıştırır. Cinayete katılmayan*

VİRGİNSKİ *titremeye başlar.)*
VİRGİNSKİ: Doğru olan bu değil! Hayır, hayır! Doğru olan bu değil, hayır...
(Aynı biçimde, öldürme olayına katılmayıp, VİRGİNSK*Y nin arkasında duran* LYAMŞİN *de birden* VİRGINSK yi *sıkı sıkıya kavrayıp korkunç çığlıklar atmaya başlan* VİRGİNSKİ *korku içinde kendini kurtarır.* LYAMŞİN *hâlâ bağırarak* PETER VERHOVENS*Kl'nin üzerine atılır; yakalanıp sustururlur.)*
VİRGİNSKİ *(Ağlar.):* Hayır, hayır, doğru değil bu, kesinlikle değil!
PETER *(Onları aşağılayarak süzer.):* Maskaralar!
(Karanlık.)

YIRMINCI SAHNE

(Sokak. FİLİPPOV'ların *evine doğru hızla yollanan* PETER VERHOVENSKİ, FEDKA ya *rastlar.)*

PETER: Niçin gizlendiğin yerde kalmadın sana emrettiğim gibi?
FEDKA: Kendine gel, tahtakurusu, kendine gel. Bay Kirillov'a leke bulaştırmak istemedim. Aydın bir adam o.
PETER: Petersburg'a gitmek için pasaport istemiyor musun yoksa?
FEDKA: Bir tahtakurusun sen, tahtakurusu. Bay Stavrogin'in adına masum kan dökmek için para vaat ettin bana. Bay Stavrogin'in bu oyunun içinde olmadığını anlıyorum şimdi. Böylece, gerçek katil ne benim, ne de Bay Stavrogin, sensin sen!
PETER: Alçak! Biliyor musun, seni şu anda polise veririm!
(VERHOVENSKİ *tabanca çeken* FEDKA *gülerek uzaklaşır.* PETER *doğrulur.)* Seni bulmasını bilirim ben, ta öteki dünyada olsan bile. Ezeceğim seni. Kirillov'a gelince... (FİLİPPOV ların *evine doğru hızlanır.)*
(Karanlık.)

YİRMİ BİRİNCİ SAHNE

(FİLİPPOV ların *evinde.)*

KİRİLLOV *(Karanlıkta):* Şatov'u öldürdün, öldürdün onu, öldürdün! *(Işıklar çoğalır.)*
PETER: Yüz kez söyledim sana Şatov'un bizi ele vereceğini.
KİRİLLOV: Sus! Cenevre'de yüzüne tükürdüğün için öldürdün onu.
PETER: Ondan ve daha birçok nedenden ötürü. Ne yapıyorsunuz orada? Ah... (KİRİLLOV *tabancasını* VERHOVENSK ye *doğrultur.* VERHOVENSKİ *de aynı anda tabancasını çeker.)*
KİRİLLOV: Seni öldürebilirim korkusuyla çoktan hazır etmiştin silâhını, ama öldürmeyeceğim seni, her ne kadar... her ne kadar... (*Nişan almayı sürdürür, sonra gülerek kolunu aşağı indirir.)*
PETER: Tetiği çekmeyeceğinizi biliyordum. Ama yaşamınızla oynadınız. Ben ateş edecektim... (KİRİLLOV *otur*u*r, hafifçe titreyen eliyle çay doldurur. Tabancasını masanın üstüne koyar, aşağı yukarı yürümeye başlar.* PETER *'in önünde durur sonra.)*
KİRİLLOV: Şatov'a acıyorum.
PETER: Ben de.
KİRİLLOV: Sen çeneni kapa soysuz, yoksa gebertirim seni.
PETER: Doğru, acımadım. Ayrıca, zaman daralıyor benim açımdan. Hemen bir trene atlayıp dışarı gitmeliyim.
KİRİLLOV: Anlıyorum, suçu başkalarına yükleyip kendini güvenceye alıyorsun. Alçak!
PETER: Alçaklık, temiz yüreklilik, bütün bunlar boş söz. Boş sözler var yalnızca.
KİRİLLOV: Bütün yaşamım boyunca, söylenen sözlerin yalnızca sözde kalmamasını istedim. Birer eylem haline

gelmeleri için, anlamları oldukları için yaşadım yalnızca…
FETER: Ve?
KİRİLLOV: Ve… *(Bakar.)* Gördüğüm en son insan sen olacaksın. Nefretle ayrılmamızı istemezdim.
PETER: Size karşı kişisel bir şeyim olmadığına inanabilirsiniz.
KİRİLLOV: İkimiz de alçağız. Ama ben kendimi öldüreceğim, sense yaşayacaksın.
PETER: Tabii yaşayacağım. Korkağım ben, bir yana atılmışlık bu, iyi biliyorum.
KİRİLLOV *(Artan bir öfkeyle):* Bir yana atılmışlık, of, evet! Dinle. Çarmıha gerilenin hakkı için, onun hayduda ne söylediğini hatırlıyor musun? 'Bugün ikimiz de cennette olacağız.' Gün biter, ikisi de ölür. Ama, ne cennet vardır, ne de yeniden diriliş. Yine de yeryüzüne gelmiş en büyük insan oydu. Onsuz yeryüzü her şeyiyle, boş bir çılgınlıktan başka bir şey değildir. Öyle olsun! Doğa yasasının kendisi böyle bir insanı korumadıysa, onu yalanla yaşamaya ve bir yalan uğruna ölüme zorladıysa, o zaman baştan başa bir yalandır bu dünya. Ne diye yaşamalı? Adamsan, yanıtla!
PETER: Doğru, ne diye yaşamalı? Çok iyi kavradım şimdi çıkış noktasını. Eğer Tanrı bir yalansa, bizler de yalnızız ve özgürüz. Kendinizi öldürmekle de özgür olduğunuzu, artık Tanrının olmadığım kanıtlamış oluyorsunuz. Bu amaç uğruna kendinizi öldürmeniz gerekiyor.
KİRİLLOV *(Coşkunlukla):* En sonunda anlayabildin. Ah, senin gibi bir soysuz bunu anladıktan sonra, herkes anlar. Ama, önce birisinin bu başlangıcı yapması, insanların o iğrenç özgürlüğünü kanıtlaması için kendisini öldürmesi gerekiyor. İlk ben olduğum ve korkunç korktuğum için talihsizim. Ancak kısa bir an için Çarım Ama, başlangıcı yapıp bu kapıyı açacağım. Bütün insanlar da mutlu olacaklar, sonsuza kadar. Çar olacak hepsi. *(Masasının başına geçer.)* Ah! Ver kalemi bana, yazdır, her şeyin altına imzamı atacağım. Şatov'u öldürdüğümü de yazdır. Kimseden korkum yok. Bana göre hepsi bir. Gizli olan her

şey aydınlığa çıkacak. Sen de ezileceksin, buna inanıyorum! İnanıyorum. Yazdır.

PETER (*Yerinden fırlar.* KİRİLLOV'un *önüne kâğıt ve yazı kalemi koyar.)* Ben, Aleksi Kirillov, açıklarım ki…

KİRİLLOV: İyi, ama kime? Kime açıklıyorum bunu? Bilmek isterim.

PETER: Kimseye… herkese. Ayrıntının ne gereği var, bütün dünyaya!

KİRİLLOV: Bütün dünyaya! Bravo! Pişmanlık da yok. Pişmanlık adına hiçbir şey duymak istemiyorum. Hükümet görevlilerine de başvurmayacağım. Başla haydi yazdır artık! Dünya kötü, imzamı atacağım.

PETER: Evet, dünya kötü. Hükümet görevlilerini de şeytan çarpsın. Yazın!

KİRİLLOV: Dur, sayfanın üzerine dil çıkaran bir baş resmi çizmek istiyorum.

PETER: Yo, yo, resim çizmek yok. Mektubun tonu yeter.

KİRİLLOV: Ton, çok doğru, bu tonu yazdır sen.

PETER: Açıklarım ki, ihanet edip bildiriyi ele verdiği için, öğrenci Şatov'u bu sabah parkta öldürdüm."

KİRİLLOV: Hepsi bu mu? Size sövmek istiyorum hâla.

PETER: Bu yeter. Verin onu buraya. Tarihle imza atmayı unutmuşsunuz ama. imza atın.

KİRİLLOV: Söveceğim şimdi.

PETER: Yazın, 'Yaşasın cumhuriyet.' İşin rengi burada değişecek işte.

KİRİLLOV: Evet, evet. Yo, hayır: 'özgürlük, eşitlik ve kardeşlik, ya da ölüm' diye yazarım daha iyi. Sonra da Fransızca '*gentilhomme, séminariste Russe et citoyen du monde çivilise*' diye yazarım. İşte böyle, tamam. Mükemmel, mükemmel! *(Ayağa kalkar. Tabancayı eline alır, lâmbaya doğra gider, söndürür. Oda karanlığa bürünür*; *Karanlıkta sesinin bütün gidiyle bağırır.)* Haydi, haydi… *(Bir patlama sesi duyulur. Sessizlik. Oyun yerinde el yordamıyla yapılan hareketler.* PETER *bir mum yakar,* KİRİLLOV un *cesedini aydınlatır.)*

PETER: Mükemmel! *(Çıkar.)*
MARYA ŞATOVA *(İçerden haykırır.):* Şatov! Şatov!
(Karanlık.)

ANLATICI: Şatov u öldürenler, güçsüz Lyamşin tarafından ele verilip tutuklanırlar. Peter Verhovenski ise, o sırada birinci sınıf bir kompartımanda, rahatlık içinde sınırı geçmekte ve daha iyi bir toplum için tasarılar yapmaktaydı. Ama, bir Verhovenski türü ölmüyorsa, bir Stavrogin türünün de öyle olacağı pek ileri sürülemez.

YİRMİ İKİNCİ SAHNE

(STAVROGİN lerde. VARVARA STAVROGİNA *pelerinine sarılmıştır* DAŞA *yas giysileri içindedir:* ALEKSİ *kapıda bekler)*

VARVARA: Bırak, gitsin araba. (ALEKSİ *çıkar.)* Onun yaşında böyle kaçıp gitmek, yağmurda, sokaklarda! *(Ağlar.)* Aptal! Aptal! Şimdi de hastalanacak işte; ama geriye getireceğim onu, ölü ya da diri! *(Kapıya gider. Durur. Sonra* DAŞA ya *gider.)* Sevgili yavrum. *(Onu öper, dışarı çıkar.* DAŞA *ona pencereden bakar. Sonra oturur.)*
DAŞA: Herkesi koru, yarabbi, önce onu, sonra da beni!
(STAVROGİN *girer.* DAŞA *ona ısrarla bakar. Sessizlik.)* Beni almaya geldiniz, değil mi?
STAVROGİN: Evet.
DAŞA: Ne yapmalıyım?
STAVROGİN: Yarın benimle birlikte gelmenizi isteyeceğim sizden.
DAŞA: Peki, ama nereye gidiyoruz?
STAVROGİN: Dışarıya, dönmemecesine, geliyor musunuz?
DAŞA: Geliyorum.
STAVROGİN: Gideceğim yer karanlık. Dar bir geçitte, insanın bakışına, ruhuna ağırlık veriyor dağlar. Dünyada

ölüme en çok benzeyen yer.
DAŞA: Sizinle geleceğim, ama yeniden yaşamanız için, size yeniden yaşamasını öğretmek için. Güçlüsünüz...
STAVROGİN *(Kötü bir gülüşle*): Evet, güçlüyüm. Susarak tokat yemeye, bir cinayetin üstesinden gelmeye, en düşük sapıklıklar içinde yaşamaya, kendi yıkımımı açıkça ortaya koymaya yetti gücüm. Hepsinden tiksiniyorum. Her şeyi yapabilirim, sonsuz bir gücüm var, ama bu gücü nereye yönelteceğimi bilemiyorum. Her şey yabancı bana.
DAŞA: Ah, Tanrının bir parça sevgi vermesini isterdim size, benim için olmasa bile.
STAVROGİN: Evet, yüreklisiniz, iyi bir hastabakıcı olursunuz. Ama, bir kez daha söyleyeyim, yanılmayın sakın; şimdiye kadar hiçbir şeyden nefret etmedim, onun için hiçbir şeyi sevemem: Yalnızca karşı koymaya, azıcık karşı koymaya gücüm var. Keşke inanabilseydim bir şeye. Belki o zaman öldürebilirdim kendimi, ama inanmıyorum.
DAŞA (*Titreyerek*): Nikola, böylesine bir boşluk bir inançtır, ya da inancın ön habercisidir hiç değilse. (*Bir arabanın geçtiği duyulur.)*
STAVROGİN (DAŞA*'ya bakar. Duraladıktan sonra):* Demek, bir inancım var. *(Ayağa kalkar.)* Hiçbir şey söylemeyin, işim var şimdi. *(Kısa ve garip güler.)* Sizi almak da ne kadar bayağılık. Bana bir sevginiz vardı, kendi dertlerim arasında, yanınızda olmak avutucu bir şeydi.
DAŞA: Gelmeniz beni mutlu etti.
STAVROGİN *(Ona Önemsemeye değermiş gibi bakar.):* Mutlu mu? Güzel, güzel, ama hayır, olamaz. Ben yalnızca kötü şeyler veririm kendimden. Ama, kimseyi suçlamıyorum. *(Çıkar. Kapının önünde bağrışmalar olur.* VARVARA *girer. Arkasında iriyarı bir Rus köylüsü* STEPAN ı *bir çocuk gibi içeri taşır.)*
VARVARA: Çabuk divana yatırın onu. (ALEKS ye) Doktor çağırın. (DAŞA ya) Yatak odasında soba yanıyor mu bir bak. (STEPAN ı *yatırırlar*; *Rus köylüsü geri çekilir.)* Budala, gezinti güzel miydi bari? (STEPAN *kendine gelir.* VARVARA

çaresiz bir durumda, yanına oturur. STEPAN *onun ellerini ovuşturur.)* Oo, sakin olun, sakin olun, sevgili dostum! Ah, katil, katil!
STEPAN *(Doğrulur.):* Ah, sevgilim! Ah, sevgilim!
VAR VARA: Yo, bekleyin, susun.
(STEPAN, VAR VARA'nın *elini tutar*; *içtenlikle sıkar, birden kendi dudaklarına doğru götürür.* VAR VARA, *dişleri sımsıkı kenetlenmiş, bir noktaya durağan bakmaktadır.)*
STEPAN: Sizi seviyorum.
VAR VARA: Susun!
STEPAN: Bütün hayatım boyunca sizi sevdim, yirmi yıl…
VARVARA: Ne hep ‘sizi sevdim, sizi sevdim…’ diye yineleyip duruyorsunuz, yeter... Yirmi yıl geçti gitti, geri gelmeyecek. Budalanın biriyim ben. *(Ayağa kalkar.)* Yine uyumazsınız siz, ben… *(Birden bir yumuşaklıkla)* Uyuyun hadi. Yanınızda nöbet tutacağım.
STEPAN: Peki. Uyumak. *(Dalgın, ama aynı zamanda konuşarak)* Sevgili, eşi bulunmaz dostum, bana öyle görünüyor ki, evet, mutlu olmama az kaldı. Ama, mutluluğu ne yapayım ben? Hemen düşmanlarımı bağışlamakla başlıyorum işe… Keşke onlar da beni bağışlasa!
VARVARA *(Dokunaklı bir sesle):* Sizi de bağışlayacaklar.
Her ne kadar...
STEPAN: Evet, ben ona lâyık değilim. Hepimiz suçluyuz.
Ama, siz buradayken, ben de aynı şekilde, bir çocuk gibi suçluyum. Sevgilim, ancak bir kadının yanında yaşayabilirim ben. Sokaklar o kadar soğuktu ki… Ama, halkı tanıdım, halka yaşamöykümü anlattım.
VARVARA: Sığınağınızda benden de söz ettiniz mi?
STEPAN: Evet… Yani, dosdoğru değil… Daha önceden biliyorsunuz siz, tabii adamlar hiçbir şey anlamadı. Ah, bırakın da eteğinizi öpeyim.
VARVARA: Rahat durun. Ne çekilmez şeysiniz. Öyle de kaldınız.
STEPAN: Evet. İncil’de yazdığı gibi, siz de benim öteki yanağıma vurun. Hep gevezelik eden bir insandım ben, ama

size karşı değil.
VAR VARA *(Ağlar.):* Bana karşı da.
STEPAN *(Telâşlı):* Hayır, ama bütün hayatımca yalan söyledim... Gerçeği söylediğim zaman bile. Gözümde gerçek değil, ben kendim vardım. Biliyor musunuz, belki şimdi bile yalan söylüyorumdur.
VAR VARA: Evet, yalan söylüyorsunuz.
STEPAN: Yani... tek gerçek, sizi sevmiş olmam, ayrıca, yalan söylediğim de şüphesiz doğru. Yalnız, aptalca olan şey, yalan söylediğim zamanlar. En güçlü şey, yaşamak ve kendi yalanlarına inanmak. Ama, siz yanımdasınız şimdi. Bana da yardım edeceksiniz.*(Dermansız kalır.)*
VARVARA: Kendinize gelin! Oh, yanıyor başı! Aleksi! v (ALEKSİ *girer.)*
ALEKSİ: Doktora haber yollandı, hanımefendi.
(VARVARA, STEPAN a *döner yeniden*.)
STEPAN: Benim değerli ve sevgili dostum, en sonunda işte buradasınız. Yolda çok düşündüm, bazı şeylerle de inandım ki, artık O'nu tanımak gerek, tanımak... bizim için çok geç, ama gelecek olanlar için, öyle değil mi, yeni nesil için, genç Rusya için.
VARVARA: Ne demek istiyorsunuz?
STEPAN: Ah, bana domuzlar hakkında olan yeri kitaptan okusanıza.
VARVARA *(Şaşkın):* Domuzlar mı?
STEPAN: Evet, Luka'nın İncirinden. Biliyorsunuzdur, cinlerin domuzlara girdikleri yeri. (VARVARA *yazı masasının üzerinden İncili alır*; *yeri arar.* STEPAN, *incelikli bir sesle)* VII. başlık, 32. ile 36. mısralar arasında.
VARVARA (STEPAN *ın yanma oturur.):* '...cinler bu adamdan çıktılar, domuzlara girdiler, sürü de uçurumdan aşağı, göle atılıp boğuldu. Onlar da vaki olanı görmek için dışarı uğrayıp İsa'ya geldiler; kendisinden cin çıkmış olan adamı, İsa'nın ayağı dibinde, giyimmiş ve akıllanmış olarak oturmakta buldular ve korktular...' STEPAN: Ah, evet... ecinnilerden çıkan cinler, sevgili dostum, tanıyorsunuz

bunları, değil mi? Bunlar bizim güçsüzlüklerimiz, pisliklerimiz, hasta Rusya... Ama, pislikler ondan çıkıp domuzlara giriyor. Bize, oğluma, bütün herkese söz geçiriyor, onun önünde ecinniler gibi atılıp yerin dibine gidiyoruz. Ama, hastalık iyileşip İsa'nın ayakları dibine oturacak ve herkes iyileşecek. Evet, Rusya günün birinde iyileşecek.
VAR VARA: Siz ölmeyeceksiniz ama. Bunu bana acı çektirmek için söylüyorsunuz. Eziyetçi adam...
STEPAN: Hayır, sevgilim, hayır. Ayrıca, hep ölü kalacak da değilim. Dirileceğiz, değil mi? Tanrı varsa, dirileceğiz. Benim parolam bu. Bunu sevdiğim size...
VAR VARA: Tanrı var, Stepan Trofimoviç, bunu size temin ederim ki, o var.
STEPAN: Bunu yolda, halkımın arasında fark ettim. Bütün hayatımca yalan söyledim. Yarın sevgilim, yarın yeni başlayacağız.
VAR VARA: Daşa! (*Hâlâ ayakta dikilir, arkası dönük)* Ah yarabbi, sen bu çocuğa acı!
ALEKSİ *(Öteki odadan gelir.):* Hanımefendi! Hanımefendi!.. (DAŞA *odaya girer.)* Orada! *(Öteki odayı gösterir.)* Bay Stavrogin... (DAŞA *oraya yönelir*; *yavaşça geri döner.)*
DAŞA (*Diz çöker.):* Asmış kendini.
(ANLATICI *girer.)*
ANLATICI: Baylar, bayanlar, bir söz daha! Stavrogin'in ölümünden sonra toplanan doktorlar, kendisinde hiçbir akıl hastalığı belirtisi bulunmadığını oybirliğiyle açıkladılar.
(Perde.)